

บทที่ 6

นักท่องเที่ยว: การครอบงำและการต่อรอง ทางวัฒนธรรมผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวเป็นอีกกลุ่มตัวอย่างหนึ่งในฐานะของผู้ที่อยู่ในแวดวงของการถ่ายภาพท่องเที่ยวที่งานวิจัยชิ้นนี้ให้ความสนใจศึกษา ทั้งนี้ผู้วิจัยมองว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่ช่างภาพอาชีพ/ช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะดังกล่าวนั้น นอกจากจะมีรูปแบบการสั่งสมทุน การเลื่อนไหล ต่อยอดของทุนประเภทต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากกลุ่มช่างภาพทั้งช่างภาพอาชีพ และช่างภาพเชิงสุนทรีย์ะแล้ว นักท่องเที่ยวดังกล่าว น่าจะมีรูปแบบ/ลีลาชีวิต ตลอดจนรสนิยมการบริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกอบสร้าง ความหมายลงในภาพถ่ายที่แตกต่างออกไป เช่น การออกเดินทางท่องเที่ยวเป็นประจำ สม่ำเสมอในแต่ละปี การนำเอาภาพถ่ายมาประยุกต์ใช้ในหลาย ๆ บทบาทหน้าที่ ภายหลังกลับจากการเดินทางท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการนำภาพถ่ายมาใช้เพื่อเก็บบันทึกความทรงจำ การนำภาพถ่ายมาประกอบเข้ากับงานเขียนในรูปแบบของบันทึกส่วนตัว (diary) ฯลฯ ซึ่งความแตกต่างในแง่ของความหมายที่ปรากฏผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จากการประกอบสร้าง ความหมายของนักท่องเที่ยวดังกล่าว จะเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นรูปแบบของการครอบงำและการต่อรองทางวัฒนธรรมผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเพื่อให้การเปรียบเทียบดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอเกณฑ์ในการวิเคราะห์การถ่ายภาพท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวดังนี้

นักท่องเที่ยวน “โอ”

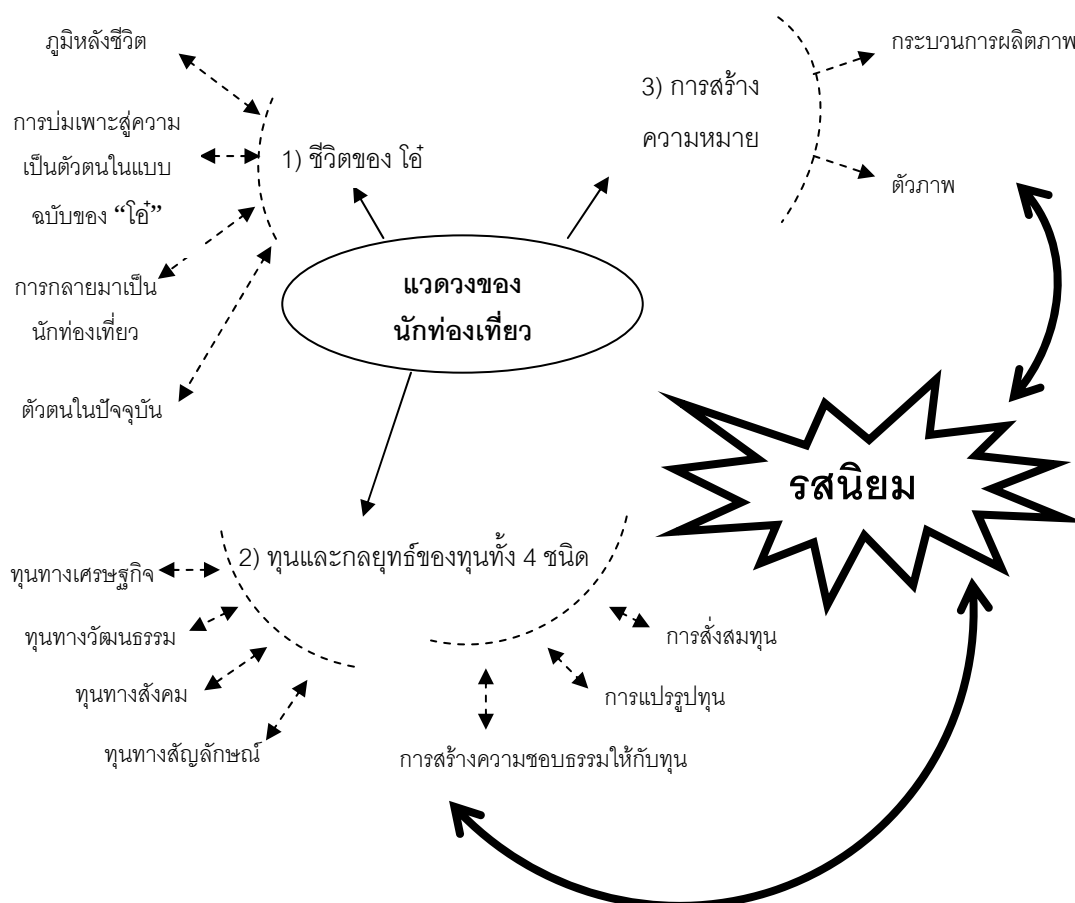
1. ชีวิตของ “โอ” แบ่งได้เป็น

- ภูมิลำเนา
- การบ่มเพาะสู่ความเป็นตัวตนในแบบฉบับของ “โอ”
- การกลายมาเป็น “นักท่องเที่ยวน”
- ตัวตนในปัจจุบัน

2. ทุนและกลยุทธ์ของทุนทั้ง 4 ชนิด

3. การสร้างความหมายผ่านภาพตัวแทน

ภาพที่ 6.1
การนำเสนอข้อมูลในแวดวงของนักท่องเที่ยว “โอ”

ที่มา: จากการสรุปรวบยอดทางความคิดของผู้วิจัย จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเยอ

ชีวิตของ “โอ”

ภูมิหลังชีวิต

“โอ” แบ็คแพ็คเกอร์ (backpacker) หญิงวัยทำงานตอนต้น เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย วัย 30 ปี เกิดและเติบโตในครอบครัวที่พ่อเคยมีอาชีพเป็นพนักงานธนาคาร เป็นช่างซ่อมรถ โดยในปัจจุบันพ่อทำธุรกิจ “ขายรถบ้าน” มือสองอยู่แถวประจักษ์ศิลปาคม ส่วนแม่เคยรับจ้างเย็บผ้า ปัจจุบันเป็นแม่บ้านคอยหุงหาอาหาร ดูแลความเรียบร้อยภายในบ้าน พร้อม ๆ กับการช่วยบริหารจัดการธุรกิจการขายรถมือสองซึ่งเป็นธุรกิจเดียวของครอบครัวไปด้วยพร้อม ๆ กัน

“โอ” มีน้องสาวคลานตามกันมา 1 คน ทั้ง โอ และน้องสาว เป็นคนกรุงเทพฯ โดยกำเนิด ส่วนพ่อกับแม่นั้น พื้นเพเดิมเป็นคนจังหวัดระยอง ก่อนหน้าที่พ่อของ โอ จะมาทำธุรกิจขายรถบ้านมือสองนั้น โอ เล่าให้ฟังว่า พ่อของเธอเคยเป็นพนักงานธนาคารกรุงไทย สาขาวิสุทธิกษัตริย์ โดยในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ พ่อของ โอ ก็จะไปเปลี่ยนบทบาทไปเป็นช่างซ่อมรถอยู่กับบ้าน

ต่อมาในภายหลังช่วงก่อนที่ โอ จะเรียนจบในระดับปริญญาตรี พ่อของ โอ ตัดสินใจลาออกจากการเป็นพนักงานธนาคารแล้วจึงผันตัวเองไปสู่การเป็นช่างซ่อมรถอย่างเต็มตัว จนต่อมาในภายหลังเมื่ออายุและสังขารที่ร่วงโรยเปลี่ยนแปลงไปตามวัยทำให้เรี่ยวแรงตลอดจนพลังกำลังที่เคยมีในช่วงวัยหนุ่มเริ่มถดถอยลง พ่อ ของ โอ จึงผันตัวเองอีกครั้งไปสู่การเป็นเจ้าของธุรกิจขายรถบ้านมือสองในที่สุด

แต่ก่อน แต่ก่อน แต่ก่อน คุณพ่อทำงานแบงค์กรุงไทย สาขาวิสุทธิกษัตริย์ เสาร์-อาทิตย์ ซ่อมรถ แล้วพ่อก็ early ตัวเอง early มานานแล้วตั้งแต่ก่อนเราจบ ก็ประมาณปี 43 ซึ่งตอนนั้นพ่อก็อายุ 40 กว่า ๆ เอง ตอนอยู่ในแบงค์ก็ไม่ได้ตำแหน่งสูงอะไร พ่อเราหนะไม่ได้เป็นผู้จัดการทำตำแหน่งสินเชื่อะไรตรงนั้นนะ ลักษณะการทำงานของพ่อเท่าที่เรารู้และจำได้ก็คือ พ่อจะออกมาเก็บรถเก็บตั้งค์อะ

สมัยก่อนรถแบงค์นะพี่ มันจะเป็นรถตู้ธรรมดาที่บ๊อบ ๆ แล้วข้างในก็จะมีเซฟ พ่อเราก็จะเป็นหนึ่งในพนักงานที่อยู่ข้างหลังนั้นละ พ่อเราจะเป็นอะไรดีละ...แต่ไม่ใช่รปภ.นะ พ่อเราไม่มีปืน (หัวเราะร่วนอย่างอารมณ์ดี) เราก็รู้เท่านี้แหละเรื่องพ่อกับที่ธนาคาร ไม่ได้รู้อะไรมากกว่านี้

ส่วนเรื่องซ่อมรถหนะเท่าที่จำได้รู้สึกกว่า พ่อเราเคยอยู่กับญาติที่ต่างจังหวัดที่เค้าเป็นเจ้าของอู่ซ่อมรถ ลืมบอกไปว่าพ่อกับแม่เรามาจากต่างจังหวัด เป็นคนจังหวัดระยอง เค้าก็อยู่กับญาติที่เป็นเจ้าของอู่ซ่อมรถมา รู้สึกจะเคยเป็นลูกมือ แต่ไม่ได้เรียนทาง

ช่างซ่อมรถมาโดยตรงนะ แล้วญาติในที่นี้ไม่ใช่ญาติสนิทนะ แต่เป็นญาติในความหมายของผู้มีพระคุณ

เราถึงอยากบอกไว้ในความคิดของเรานะ ใครก็ตามทำงานอะไรมา สักพักหนึ่งก็อยากเป็นนายตัวเอง ไม่มีใครอยากเป็นลูกน้องใครไปตลอดหรอก หนูเข้าใจว่าหนูมีความคิดแบบนี้ก็เพราะหนูได้ความคิดมาจากพ่อนะ (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

นอกจากความทรงจำเกี่ยวกับอาชีพของพ่อเท่าที่ โอ้ พ่อจะจำได้ ดังที่บรรยายไว้ข้างต้นนี้แล้ว โอ้ ยังได้เล่าถึงความประทับใจในช่วงวัยเยาว์ ที่ โอ้ และน้องมีต่อบุพการีทั้งสองด้วใจความตอนหนึ่งว่า

เป็นผู้ชายที่รักเราที่สุดในโลก เป็นพ่อที่ตามใจเราทุกอย่าง อยากได้อะไรก็จะซื้อให้ ชอบพาเราไปเที่ยว พ่อเราเป็นคนมีเทศกาลนะ พ่อเราชอบพาเราไปไหนต่อไหนในทุกที่ที่มีโอกาสพาเราไป เช่น ตอนเด็กเราจำได้ว่า พ่อรับเราขึ้นรถแล้วเอาไปปล่อยไว้ชั้นล่างของแบงค์ ปล่อยให้เราวิ่งเล่น แล้วพ่อก็ไปทำงาน (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

จากการพูดคุยสอบถามผู้วิจัยยังพบว่า พ่อของ โอ้ นั้นชอบการถ่ายรูปเป็นอย่างมาก โดย “ความชอบในการถ่ายรูป” ในที่นี้หมายถึง ความชอบในการถ่ายรูปในแบบฉบับของคนทั่วไปที่ไม่ใช่ช่างภาพ ที่มีความสุขเมื่อมีผู้อื่นมาถ่ายรูปให้ตน มากกว่าที่ตนเองจะทำหน้าที่กดชัตเตอร์บันทึกภาพให้กับผู้อื่น

“พ่อเราชอบถ่ายรูปนะ แต่ถ่ายแบบคนทั่วไปคือ ถ่ายด้วยกล้องปัญญาอ่อน พ่อชอบถ่ายรูป พ่อเป็นคนชอบถ่ายรูป แต่ต้องบอกก่อนว่า ชอบถ่ายรูปในที่นี้ หมายถึง พ่อเค้าชอบถ่ายรูปตัวเอง ชอบเป็นคนถูกถ่าย” (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

ทั้งนี้ โอ้ ยังได้เสริมอีกด้วยว่า โดยอุปนิสัยส่วนตัวของพ่อเธอนั้น นอกจากจะเป็นคนที่ชอบอะไรที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยีแล้ว พ่อของ โอ้ ยังเป็นคนขี้เล่น และดูเป็นคนที่มีอารมณ์ดีอยู่ตลอดเวลา

“พ่อเราเป็นคนขี้เล่นนะพี่ เพราะฉะนั้นเวลามีกล้องมาถ่ายเค้า เค้าก็จะเล่นกับกล้อง แอ็คท่าถ่ายรูปทันที วางท่าทาง/โพสท่าแบบธรรมดาที่ชาวบ้านชาวช่องเวลาเค้าถูกถ่ายกันไม่เป็น” (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

ด้วยความชอบทั้งในการเป็นตัวแบบให้ถูกบันทึกและชอบที่จะโพสท่าถ่ายรูปนี้เอง จึงทำให้พ่อของ โอ้ นั้นมีกล้องถ่ายภาพเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นกล้องถ่ายภาพในระบบฟิล์ม ยี่ห้อโอลิมปัส โดยพ่อของ โอ้ มักจะพกพากล้องถ่ายภาพในขณะออกเดินทางไปไหนต่อไหนอยู่เสมอ และที่สำคัญมากไปกว่านั้น กล้องถ่ายภาพในระบบฟิล์มดังกล่าว ยังถือเป็นกล้องประจำบ้านตัวแรก

ที่ โอ้ ได้สัมผัส ทำความคุ้นเคยจนนำไปสู่การเรียนรู้ด้านการถ่ายภาพจากพ่อของเธอ พ่อของ โอ้ จึงกลายเป็นครูคนแรกด้านถ่ายภาพให้กับ โอ้ ไปโดยปริยาย

ภาพที่ 6.2

กล้องถ่ายภาพยี่ห้อโอลิมปัสของพ่อ โอ้
กล้องตัวแรกที่ โอ้ ใช้หัดถ่ายภาพ

ที่มา: ได้รับความอนุเคราะห์ภาพถ่ายจาก โอ้

จำได้ว่ากล้องตัวแรกที่ใช้หัดถ่ายภาพ ก็คือ กล้องฟิล์มยี่ห้อ โอลิมปัส ตอนนั้นรู้สึกว่ พ่อจะพาไปเที่ยวต่างจังหวัด ไปเที่ยวน้ำตก ด้วยความที่พ่อเป็นคนชอบถ่ายรูป พ่อก็จะถ่ายเรา เราเห็นพ่อถ่ายเราก็มองพ่อถ่ายบ้าง แล้วภาพที่เราถ่ายมันก็เสีย ตั้งแต่ นั้นมาพ่อก็จะคอยสอนเราอยู่ตลอด เพราะพ่อกลัวว่าเราจะทำฟิล์มเสีย แล้วก็จะได้รูปเสียออกมาไง พ่อก็เลยจะคอยบอกว่า ต้องถ่ายอย่างนั้นอย่างนั้นนะ สอนจนเราพอ ถ่ายได้แกก็จะปล่อย แล้วหลังจากนั้นเป็นต้นมา เวลาไปไหนมาไหนกับที่บ้านเราก็จะเป็นคนถือกล้องตลอด (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

นอกจากความชอบด้านการถ่ายภาพแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่พ่อ ของ โอ้ ชอบเป็นอย่างมาก ก็คือ การเล่นเครื่องเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครื่องเสียงในระบบเก่า ที่กว่าจะเล่น/จะฟัง/เปิดให้มีเสียงได้จะต้องทำการต่อฟ่วงอุปกรณ์ต่าง ๆ มากมาย เช่น ต้องมีภาคขยาย (amplifier) สัญญาณเสียง ต้องมีชุดลำโพงต่อฟ่วงออกมาต่างหาก ฯลฯ

พ่อเค้าชอบอะไรที่เป็นเทคโนโลยีอะพี เออคือ จะเรียกเค้าเป็นช่างก็ได้ เค้าจะชอบเทคโนโลยีทุกอย่าง หรืออย่างเครื่องเสียงเนี่ย เค้าจะชอบมาก ๆ หมาเงินไปกับพวกเครื่องเสียงเก่า ๆ ไปมาก ไปเป็นแสน ๆ ได้มั้ง เรียกได้ว่าอะไรที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับเทคโนโลยี พ่อเค้าจะเป็นคนที่น่าพาเข้าบ้าน ตั้งแต่สมัยหนูเด็ก ๆ แล้ว (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

กล่าวโดยสรุปภาพความทรงจำและความประทับใจที่ โอ้ มีต่อพ่อก็คือ พ่อเป็นคนรักลูกมาก ตามใจลูก เป็นหัวหน้าครอบครัวที่น่าพาเทคโนโลยีเข้ามาในบ้าน เป็นคนมีความเชี่ยวชาญในเชิงช่าง เครื่องยนต์กลไก เป็นผู้ที่มีใจรักด้านดนตรี ชอบฟังเพลงทั้งเพลงไทยลูกทุ่ง เพลงสากล และโดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกเพลงโฆษณา จะเป็นเพลงที่พ่อชอบนำมาร้องอยู่เป็นประจำ พ่อในสายตาของ โอ้ จึงเป็นผู้ที่มีอารมณ์ขัน และเป็นคนที่มีอารมณ์ดีอยู่ตลอดเวลา

พ่อชอบฟังเพลงลูกทุ่ง ถ้าเป็นเพลงฝรั่งนะ ก็ต้องเป็นประมาณวง “อีเก้ง” ล้อเล่น “อีเกิ้ล” ค่ะ พ่อจะเรียก “อีเก้ง” แต่จริง ๆ เท่าที่จำได้ถึงเพลงที่พ่อชอบร้อง คือ เพลงโฆษณา นะ เพลงโฆษณาสมัยก่อนอะ เช่น เพลงโฆษณา ถ่านไฟฉายตราคบ พ่อหนูจะเป็นคนอารมณ์ดีอะพี นึกออกปะ แกะจะทะเล่ดั่งดั่ง ฮา ๆ ขำ ๆ มีเพื่อนฝูงเยอะ แล้วก็ชอบตั้งวงกินเหล้ากับเพื่อนจนเป็นโรคมาถึงปัจจุบัน เพราะนั้น เค้าก็จะมีเพลงพวกนี้มาหลอกเรา ให้เราอารมณ์ดี เวลาลูกเง่า หงุดหงิด ซี้โมโหพ่อ อะไอย่างเนี่ย (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

ส่วนความประทับใจที่ โอ้ มีต่อแม่ของเธอนั้น เธอเล่าว่า ก่อนที่แม่จะมาเป็นแม่บ้านเหมือนเช่นทุกวันนี้ แม่ของ โอ้ เคยเรียนตัดเย็บเสื้อผ้า และเป็นลูกจ้างรับตัดเย็บเสื้อผ้ามาก่อน แต่ต่อมาในภายหลังก็ได้เลิกอาชีพดังกล่าวไป หันมาเป็นแม่บ้านดูแลงานบ้าน ดูแลลูก ๆ อย่างเต็มตัว และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน แม่ยังมีนิสัยชอบเข้าวัดฟังธรรมเป็นประจำสม่ำเสมออีกด้วย

แม่ไม่ได้เรียนหนังสือ แม่เรียนแต่ตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นลูกจ้างมาโดยตลอด ตอนหลังก็ไม่ทำแล้ว แต่ก่อนตัดเย็บได้ เดียวนี้หรอ ไม่สามารถหรอหคคะ ตัดได้ก็ชุดนอน ขาสั้นข้างยาวข้าง (พูดแซวแม่พร้อมกับเสียงหัวเราะ) ส่วนตอนนี้แม่จะเข้าวัดอย่างเดียวเลยคะพี แม่ชอบเข้าวัดมาก ๆ ปัจจุบันนี้สวดมนต์เช้า-เย็น แล้วก็มิกกลุ่มเพื่อนเต้นแอโรบิค ถ้าวาง ๆ วันไหนเป็นวันพระก็จะไปนอนวัดเลย ไปถือศีล 8 ก็คือ ทั้งพ่อและแม่ละพี ตอนนี้เค้าจะไปวัดวัดนึงชื่อว่า วัดกล้วย อยู่แถวจังหวัดนนท์ คือ มันจะเป็นวัดเล็ก ๆ ใกล้กรุงเทพฯ ที่มีกิจกรรมให้ทำ เพราะแม่กับพ่อรู้จักเจ้าอาวาส เวลาไปแม่ก็จะไปสวดมนต์

ส่วนพ่อก็จะไปเล่นกีฬา¹ คำจะมีทีมเตะตะกร้อของเค้าอยู่ตอนช่วงเย็น (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

ภาพที่ 6.3

วัดกล้วย และ ลานเตะตะกร้อภายในวัดกล้วย

ที่มา: (ซ้าย) วัดกล้วย, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2551, จาก <http://www.bloggang.com/data/watkluyay/picture/1185284066.jpg>

(ขวา) วัดกล้วย, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2551, จาก <http://www.bloggang.com/data/watkluyay/picture/1185284125.jpg>

ภาพของแม่ในมุมมองของ โอ้ จึงเป็น ผู้ใหญ่ใจดี มีจิตใจเยือกเย็น เป็นคนใกล้ชิดวัดมีคุณธรรมและเมตตาธรรมที่สูงส่ง และที่มากยิ่งขึ้นไปกว่านั้น แม่ยังจะมีมุมมองและการจัดการกับปัญหาที่คนอื่นอาจมองไปไม่ถึง หรือมองข้ามดังตัวอย่างตอนหนึ่งที่เธอได้บอกว่า

“บางที่พ่อกับหนูจะร้อนเหมือนกัน แต่แม่จะทำให้เห็นว่าบางที่การไม่พูดจะเป็นการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด อะไรอย่างเนี่ย แล้วเราก็จะเห็นได้เองว่า เธอการไม่พูดมันก็เป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ใช้ได้ดีเหมือนกันนะ” (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

ทั้งนี้เมื่อดูโดยภาพรวมก็จะพบว่าครอบครัวในมุมมองของ โอ้ นั้น คือ สถาบันที่ให้ทุกสิ่งทุกอย่างกับเธอ ให้ทั้งปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต และที่มากยิ่งขึ้นไปกว่านั้น ครอบครัวของ โอ้

¹ เหตุผลที่ทำให้พ่อของเธอต้องออกกำลังเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ นั้น สืบเนื่องมาจากอาการป่วยด้วยโรคตับ แพทย์จึงแนะนำให้พ่อของ โอ้ ออกกำลังกายเพื่อให้ร่างกายมีภูมิคุ้มกัน

ได้ให้ความรักความอบอุ่นอย่างชนิดที่ โอ้ มั่นใจเป็นอย่างยิ่งว่า ความรัก ความอบอุ่น ความเอื้ออาทรที่ครอบครัวของเขามีให้กันและกันนั้น เปี่ยมล้นเกินกว่าที่ครอบครัวไหนจะเทียบเท่าได้ ดังข้อความตอนหนึ่งที่เธอได้ให้สัมภาษณ์ไว้

คือ ที่ที่ให้ทุกอย่าง หนูมีความมั่นคงทุก ๆ อย่างได้ก็เพราะครอบครัว ครอบครัวเราไม่ได้ร่ำรวย ฐานะปานกลาง แต่ก็สามารถจับพอร์ตเราได้ในทุก ๆ อย่าง ถ้าลูกต้องการอะไร พ่อกับแม่สามารถจับพอร์ตได้ทุกอย่าง อย่างเช่นถ้าเป็นเรื่องเรียน ก็สามารถที่จะขอ ที่จะบอกได้ตลอดเวลา ไม่จำกัดแค่เพียงในเรื่องของเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว พี่จะไปโฟกัสแค่เพียงเรื่องทางเศรษฐกิจอย่างเดียวไม่ได้ เพราะจริง ๆ แล้วสิ่งที่หนูได้มากที่สุดจากครอบครัวของหนูก็คือ เรื่องความรัก ความรู้สึก ความผูกพันจริง ๆ ไม่มีใครให้หนูได้

บ้านเราเงินไม่มีนะ ได้นะ แต่เรื่องความรัก เรื่องของครอบครัว ไม่มีที่ไหนเทียบเท่าครอบครัวเรา เรายังเคยคิดเลย ไม่รู้เกี่ยวกับหรือเปล่านั้นที่ว่า คนส่วนใหญ่เมื่อโตขึ้นเขาก็อยากแต่งงานออกจากบ้านไป ซึ่งเราเข้าใจว่า เขาคนนั้นอาจจะไม่สนิทกับครอบครัวมาก แต่สำหรับหนู หนูไม่ต้องการเลย เพราะเรารู้สึกว่า ครอบครัวเราค่อนข้างเต็มเต็ม เต็มเต็มมาก ๆ เวลาเรารู้สึกดีใจ/เสียใจเราจะคิดถึงพ่อกับแม่อยู่ตลอดเวลา จะบอกยังงี้ดี มันเป็นความรัก มันเกิดจากความสัมผัสมาก ๆ ครอบครัวอื่นอาจจะไม่สัมผัสกัน ไม่กอด บอกรัก หอมแก้ม ซึ่งบ้านเราทำหมดเลย ทั้งกอด บอกรัก หอมแก้ม เพราะฉะนั้นมันจะเป็นเซนต์โดยว่า พอกลับถึงบ้านแล้วจะเจอหน้าพ่อแม่ น้อง มันคือ เซฟเฮาส์ แม้แต่ฝนตก ลมพัดแรงมากเท่าใด แต่ถ้าเราอยู่พร้อมหน้ากัน 4 คน เราก็จะรู้สึกว่า ใครจะตายห่า ฟ้าผ่าที่ไหน ก็ช่างหัวมัน เพราะเรารู้แล้วว่า โอเคบ้านเราเซฟแล้วอยู่ครบ ในทางตรงกันข้าม ถ้ามีใครคนใดคนหนึ่งอยู่นอกบ้านจะอยู่ไม่ได้แล้ว ต้องกลับบ้าน กลับมาอยู่พร้อมหน้ากัน คือ มันเป็นห่วงกัน (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

ความรัก ความอบอุ่น ความจริง ความเอื้ออาทรห่วงใยที่ โอ้ ได้รับจากครอบครัวของเธอตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ในทัศนะของผู้วิจัยมองว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการก่อรูปทางความคิด พฤติกรรม ความเป็นตัวตน ตลอดจนความโน้มเอียงทางอุปนิสัยของ โอ้ เป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้หากย้อนกลับไปทบทวนถึงบทบาทหน้าที่ที่สมาชิกแต่ละคนในครอบครัวนี้มีต่อกัน ก็จะพบว่า มีลักษณะเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น มีความรัก ความเมตตาเอื้ออาทรห่วงใยคอยดูแลซึ่งกันและกัน ไม่มีผู้ใดผูกขาดอำนาจหรือตั้งตนเป็นใหญ่คอยบงการชีวิตของคนอื่น ๆ ในครอบครัวอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด บรรยากาศภายในครอบครัว โอ้ จึงเป็นไปในลักษณะที่เทียบเคียงได้กับรูปแบบของ

พื้นที่สาธารณะที่เปิดกว้างทางความคิดให้โอกาสแก่สมาชิกทุกคนในครอบครัวสามารถแสดงออกซึ่งความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจปัญหาาร่วมกันได้อย่างเสรี ด้วยเหตุนี้บุคลิกภายนอกของ โอ้ จึงเป็นคนที่มืออิสระทางความคิด ช่างพูด ช่างเจรจา และกล้าที่จะแสดงออกอย่างตรงไปตรงมาตั้งแต่ตอนที่เธออายุยังน้อย

ชีวิตของ “โอ้”: การบ่มเพาะสู่ความเป็นตัวตนในแบบฉบับของ “โอ้”

ช่วงชีวิตในวัยเด็กของ โอ้ เธอเล่าให้ฟังว่าเท่าที่พอจะจำได้ในชีวิตของการเรียน เธอมักจะได้รับความไว้วางใจจากครู อาจารย์ และเพื่อนให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าห้อง เป็นประธานเชียร์ กีฬา/ทำหน้าที่ในฐานะผู้นำอยู่เสมอ ทั้งนี้ด้วยบุคลิกลักษณะเฉพาะตัว โอ้ ที่เป็นคนช่างพูด กล้าพูด กล้าแสดงออกอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งเป็นบุคลิกที่ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นสิ่งที่ โอ้ ได้รับการหล่อหลอมมาจากคนในครอบครัวที่ “แสนอบอุ่น” ตามที่ได้เกริ่นมาข้างต้นนั่นเอง

ตั้งแต่หนูยังเด็กแล้วพี่ หนูเคยได้เป็นตัวแทนไปนำร้องเพลงหน้าเสาธง ซึ่งตอนนั้นจำได้เลยว่าร้องเพลงได้เพี้ยนมาก พอได้เป็นตัวแทนนำร้องเพลง ก็ได้เป็นคนนำสวดมนต์ คุณครูเลือกไปทั้งนั้น พอตอน ม.ปลายก็ได้มาเป็นประธานเชียร์สีชมพู เป็นประธานชมรมฝรั่งเศส ตอนเป็นประธานเชียร์ได้รับรางวัลด้วยนะ ได้รับรางวัลที่สแตนเชียร์สะอาดที่สุด (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

โอ้ ยังเล่าอีกด้วยว่า สิ่งที่เราารู้สึกประทับใจเป็นอย่างมากในช่วงวัยเรียนก็คือ การได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเขียนเรื่องส่งไปยังนิตยสารสตรีสารเด็ก ไม่เว้นแม้กระทั่งการทาวเวอร์ ซึ่งในมุมมองของเธอแล้วเธอถือว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่เธอมีความสุขที่ได้ทำ ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยมองว่านิสัยความรักสะอาดดังกล่าวนี้น่าจะมาจากผู้เป็นแม่ซึ่งเป็นแม่บ้าน หรือกิจกรรมในอีกลักษณะหนึ่งที่ โอ้ โปรดปรานเป็นอย่างมากในช่วงวัยเรียนก็คือ การได้มีโอกาสเข้าไปใช้บริการของห้องสมุดของโรงเรียน ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัย การที่ โอ้ ได้มีโอกาสคลุกคลีอยู่ท่ามกลางหนังสือในห้องสมุดดังกล่าว ถือเป็นการบ่มเพาะให้ โอ้ เป็นคนที่มีนิสัยรักการอ่านมาตั้งแต่ในตอนนี้ จนในท้ายที่สุดก็ได้กลายเป็นนักอ่านตัวยงในเวลาต่อมา

ห้องสมุดโรงเรียนประถมเราเนาะ มันเป็นเหมือนบ้านในฝัน นึกออกไหม มันจะเป็นบ้านสีขาว เล็ก ๆ ชั้นเดียว ออกแนวทันสมัย โมเดิร์น ๆ หน่อย อยู่ใต้ต้นชมพูแล้วมันก็จะเปิดไฟสลัว ๆ พอเข้าไปก็จะมีหนังสือ มีไฟฟ้าให้ นั่งแหละเรารู้สึกประทับใจบรรยากาศโดยรวมมาก แล้วก็ทำให้เราอยากเข้าไปนั่งแต่ในห้องสมุด เราก็จะไปนั่งอ่านหนังสือไปยืมหนังสือ โดยที่คุณครูไม่ต้องมาบังคับเราเลย เราก็จะเอาแต่เข้าห้องสมุด (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

ทั้งนี้จากการสอบถามชีวิตการเรียนของเธอต่อไปอีก ผู้วิจัยพบว่า ชีวิตการเรียนของเธอเข้าเรียนในระดับอนุบาลถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนวัดยา ย่านเทเวศร์ จากนั้นจึงย้ายไปศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาที่ โรงเรียนเบญจมราชานุสรณ์ จังหวัดนนทบุรี ซึ่งโรงเรียนดังกล่าวตั้งอยู่ไม่ไกลจากละแวกบ้านที่เธออาศัยอยู่เท่าใดนัก

สาขาที่เธอเลือกเรียนในช่วงมัธยมปลายนั้น โอ้ ตัดสินใจเลือกเรียนสายศิลป์ภาษา วิชาเอกภาษาฝรั่งเศส ทั้งนี้จากการสอบถามถึงเหตุผลของการตัดสินใจเลือกเรียนในสาขาดังกล่าวนั้น พบว่า ผู้ที่มีบทบาทต่อการตัดสินใจเลือกเรียนในสาขาวิชาดังกล่าวนั้น คือ ตัวของเธอเอง ด้วยเหตุผลที่ว่า “เธอนั้นค้นพบตัวเองตั้งแต่ยังเด็กว่า การเรียนภาษาคือสิ่งที่เธอชอบและรัก” การเลือกเรียนในสาขาที่ตนเองชอบและถนัดดังกล่าวเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงอิสระทางความคิดและการเลือกที่จะกระทำตามใจของผู้เรียนเอง โดยที่พ่อแม่ของ โอ้ นั้นไม่ได้เข้ามาบงการชีวิตของลูกอันเป็นที่รักแต่อย่างใด

เลือกเรียนศิลปะภาษาฝรั่งเศสหรอ.. ไม่มีใครแนะนำหรอก เราเลือกเรียนด้วยตัวของเราเอง เพราะเราเป็นคนที่ชอบเรียนภาษามาตั้งแต่เด็ก ถึงแม่พ่อหนูซึ่งตอนนั้นทำงานแบงค์ แล้วก็ไม่ได้อยากให้หนูมาเรียนศิลปะภาษาเลย แต่ด้วยความที่พ่อกับแม่เลี้ยงเรามาแบบไม่เคยบังคับเรามาตั้งแต่เล็ก แล้วพอมาระยะเวลาหนึ่งที่เราเรียนหนังสือแล้วเนี่ย มันบังคับไม่ได้หรอกคะ แล้วยิ่งถ้าสิ่งไหนเราเรียนดี เกิดเปิดสมุดพกออกมาแล้วพบว่าเกรดภาษาดีที่สุด พี่จะไปเรียนไหนละ หนูไม่มีภาพที่จะไปเรียนวิทย์คณิตอยู่แล้วละ (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

ผลจากการได้เรียน ในสิ่งที่ตนเองชอบและถนัดทำให้ โอ้ สามารถทำคะแนนสอบได้ อยู่ในเกณฑ์ที่ดีเรื่อยมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเรียนสุดท้ายของการเรียนในระดับมัธยมศึกษา โอ้ สามารถสอบโควต้าเรียนดีของทางโรงเรียนได้และนั่นเป็นการเพียงพอสำหรับการเบิกทางเข้าสู่การศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในฐานะพื้นที่ทางสังคมแห่งที่เอื้อต่อการเดินทางท่องเที่ยวของ “โอ้” ในที่สุดนั่นเอง

ชีวิตของ “โอ้”: การกลายมาเป็นนักท่องเที่ยวนัก

โอ้ เข้ารับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาที่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มศว โดยศึกษาต่อในคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาเอกภาษาไทย การได้รับโอกาสจากโครงการทุนเรียนดีดังกล่าว จึงเป็นการเปิดพื้นที่ทางการศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์อย่างเต็มรูปแบบให้กับ โอ้ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการอ่าน เธอยอมรับว่านิสัยการชอบเข้าห้องสมุดแล้วหยิบหนังสือมานั่งอ่านเมื่อครั้งยังเป็นเด็กนักเรียนอยู่นั้น ไม่ได้จีจิดจางหรือเลือนหายไปจากชีวิตประจำวันของเธอแต่อย่างใด การมีนิสัยรักการอ่านกลับเพิ่มมากขึ้นเมื่อ โอ ได้เข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัยในคณะ และสาขาวิชาเอกที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของภาษา

ภาพที่ 6.4

ตัวอย่างหนังสือที่ชอบอ่าน

Charlotte's Web หรือที่รู้จักใน

ชื่อไทยว่า “แมงมุมเพื่อนรัก”

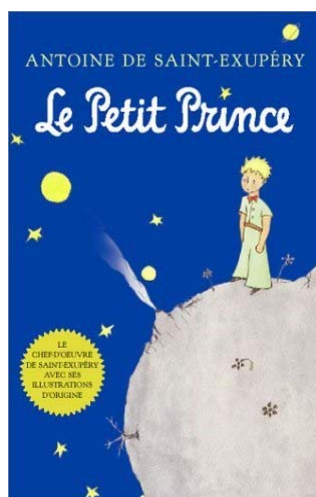
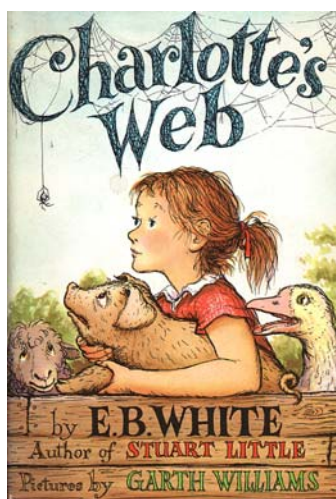
วรรณกรรมเด็กคลาสสิก

นวนิยายของ กิ่งฉัตร

วรรณกรรมเด็กเรื่องแรกทีอ่าน^{1/}

“เจ้าชายน้อย”^{2/}

นักเขียนในดวงใจ^{3/}

ที่มา: ^{1/} Charlotte's Web, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2552, จาก <http://www.concord.k12.nh.us/schools/rundlett/heroes/charlott.gif>

^{2/} le Petit Prince, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2552, จาก <http://a7.vox.com/6a00c2251e2fa48e1d00c2251ed17ff219-500pi>

^{3/} Rawisara, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2552, จาก <http://onfinite.com/libraries/1322796/682.jpg>

หนูเรียนด้านคณะศึกษาศาสตร์ เอกภาษาไทย โดยเฉพาะภาษาไทย ตอนเรียนที่มหาวิทยาลัยได้อ่านหนังสือมาเยอะมากคะ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือเรียน ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาเขมร หนังสือนิยาย นิตยสาร สิ่งพิมพ์ทั้งหลายทุกอย่าง เราอ่านมาหมด อ่านจนเหมือนอยู่ในวงการหนังสือเลยละ (ไอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

เฉกเช่นเดียวกันกับนิสัยชอบทำกิจกรรมในวัยเด็ก เมื่อเข้าสู่ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัย ไอ้ ก็ยังคงได้รับความไว้วางใจจากเพื่อนร่วมสถาบันเดียวกันในการร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย เช่น การได้รับการเลือก/โหวตจากเพื่อน ๆ ให้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานสโมสรประชาสัมพันธ์ การเป็นตัวแทนของคณะเข้าประกวดร้องเพลง ฯลฯ

นอกจากกิจกรรมที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว การออกเดินทางท่องเที่ยวต่างจังหวัดกับเพื่อน ๆ ที่มหาวิทยาลัย ก็ถือเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่เริ่มเข้ามามีบทบาทในช่วงที่ ไอ้ ใช้ชีวิตอยู่ในรั้วมหาวิทยาลัย ถึงแม้การออกเดินทางท่องเที่ยวต่างจังหวัดในช่วงดังกล่าว จะเกิดขึ้นไม่บ่อยครั้งนักก็ตาม แต่อย่างน้อย ความสุข ความสนุกจากประสบการณ์การได้ออกเดินทางท่องเที่ยวที่ ไอ้ ได้รับ ไม่ว่าจะเป็นการได้ออกไปเปิดหูเปิดตาสัมผัสสถานที่แปลกใหม่ การได้ออกไปถ่ายรูป ซึ่งแม้จะเป็นการถ่ายรูปในแบบที่ ไอ้ เรียกว่า “ไม่ได้อะไรกับการถ่ายรูปมากนัก” และมักจะชอบถ่ายป้ายบอกทางมาก็เพียงพอที่จะทำให้ ไอ้ ได้เรียนรู้ และหลงใหลไปกับการออกเดินทางท่องเที่ยวแบบสะพายเป้ได้โดยไม่ยากนัก

ภาพที่ 6.5

ภาพถ่ายช่วงแรกของการออกเดินทางท่องเที่ยว
ที่มักจะถ่ายแต่ป้ายบอกทาง

ที่มา: ภาพถ่ายโดย ไอ้

จะว่าไปความสนใจด้านการถ่ายภาพมาเริ่มจริงจัง¹ก็ตอนเรียน ป.ตรี นี่ละคะ แต่ก็สนใจแค่นิดเดียว ก็คือตอนที่เราจะไปเที่ยว ไปเที่ยวไหนก็ถ่ายไปเรื่อยคะ ถ่ายไปก็ไม่ได้สนใจว่าจะต้องได้รูปออกมาเป็นรูปสวย หรือเป็นรูปเหมือนในหนังสือ เวลาไปเที่ยวไหนก็จะถ่ายไปเรื่อย ๆ อะคะ จำได้ ช่วงแรก ๆ ชอบถ่ายแต่ป้ายมา (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

การเริ่มออกเที่ยวอย่างเป็นจริงเป็นจัง เป็นเรื่องเป็นราว หรือที่ โอ้ ใช้คำว่า “เที่ยวอย่างหนัก” นั้น เริ่มขึ้นในช่วงที่เธอเริ่มเข้าสู่ชีวิตของวัยทำงาน โดยภายหลังจากที่จบการศึกษาจาก คณะศึกษาศาสตร์ เอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรแล้ว โอ้ ได้เข้าสู่ชีวิตของการทำงานด้วยการทำงานในตำแหน่งเลขานุการ โดยภายหลังจากทำงานได้ 2 ปี 8 เดือน โอ้ ได้ย้ายตำแหน่งการทำงานจากเลขานุการมาสู่การทำงานในตำแหน่งนักวิชาการฝ่ายวิชาการ ประจำอยู่มหาวิทยาลัยหอการค้าไทยจวบจนปัจจุบัน โดยลักษณะขอบข่ายงานที่ โอ้ รับผิดชอบอยู่นั้นก็คือ การดูแลและพัฒนาอาจารย์

ส่วนงานที่ทำ คือ จะดูแลเรื่องทุนทั้งหมดของมหาวิทยาลัย เองง่าย ๆ คือ งานของฝ่ายวิชาการจะดูแลอาจารย์ เป็นเรื่องของการพัฒนาอาจารย์ ทั้งในส่วนของการศึกษาและงานวิจัย แต่ในส่วนของหนูจะเป็นในเรื่องของการศึกษาทั้งหมด เช่น การนำเสนอผลงานทางวิชาการ ทุนต่าง ๆ ทุนศึกษาต่อต่างประเทศ ทุนศึกษาต่อในประเทศ ทุนศึกษาต่อต่างประเทศในระยะสั้น นี่แค่เสี้ยวเดียวนะ ถ้าเล่าหมดเนี่ยงานหนูเยอะมาก งานมันจะมีรายละเอียดยิบย่อย ยิบ ยิบ ยิบ ยิบ เยอะมาก หนูก็ต้องทำมันทุกอย่าง ทั้งฐานข้อมูล ประชาสัมพันธ์งานทุกสื่อ เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทุนศึกษาต่อของเหล่าบรรดาอาจารย์ทั้งหลาย เค้าวอยู่ต่างประเทศเราก็ต้องติดต่อดูแลเขา ซึ่งในรายละเอียดของทุนศึกษาต่อของอาจารย์ ลึกลงไปหนูก็ต้องติดต่อกับมูลนิธิ ฟูลไบรท์ ประจำประเทศไทย แล้วก็ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานข้างนอกด้วย หรือถ้าอาจารย์ทั้งที่อยู่ในประเทศและต่างประเทศ ถ้าเค้ามีปัญหาเค้าก็มาหาหนู มาคุยกับหนู อะไรอย่างเนี่ย (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

¹ ในทัศนะของผู้วิจัยหากวิเคราะห์และตีความตามจุดยืนทางความคิดของบูร์ดิเยอในเรื่องของการสั่งสมทุนก็จะตีความได้ว่า แท้จริงแล้วความสนใจด้านการถ่ายภาพของ โอ้ นั้นได้ถูกสั่งสมบ่มเพาะมาตั้งแต่ช่วงชีวิตที่อยู่ในสถาบันครอบครัว มิใช่เพิ่งมาเกิดความสนใจด้านการถ่ายภาพอย่างจริงจังช่วงตอนเรียน ป.ตรีแต่อย่างใด

จากการฟังข้อบ่งชี้และลักษณะงานของ โอ้ ทั้งจากปากคำของ โอ้ เองและจากปากคำของรุ่นพี่ในฐานะเพื่อนร่วมงานพอจะทำให้เห็นภาพการทำงานชัดเจนขึ้นได้ว่า งานที่ โอ้ จะต้องรับผิดชอบนั้น มากและหนักเอาการอยู่มีใช้น้อย กล่าวคือ โอ้ ทำหน้าที่เป็นทั้งเลขานุการ ทำงานเกี่ยวกับเอกสารฐานข้อมูล ทำงานธุรการ ทำหน้าที่ติดต่อประสานงาน ทำหน้าที่เป็นประชาสัมพันธ์ ฯลฯ ดังนั้นในทัศนะของผู้วิจัย การได้มีโอกาสออกเดินทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับกลุ่มเพื่อนที่ทำงานที่มีความชอบในการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ เหมือน ๆ กัน จึงเท่ากับเป็นการผ่อนคลาย จากภาระงาน/จากชีวิตของงานประจำที่ซ้ำซากจำเจได้ดีทางหนึ่ง

ทั้งนี้จากการสอบถามต่อไปถึงในส่วนของงานประชาสัมพันธ์ว่ามีเรื่องของการถ่ายภาพ/ภาพถ่ายเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ด้วยหรือไม่ มากน้อยเพียงใด โอ้ บอกเพียงว่า ในส่วนของงานด้านประชาสัมพันธ์ที่เธอเคยทำมานั้น มีเรื่องของการถ่ายภาพ/การถ่ายภาพเข้ามาเกี่ยวข้องคิดเป็นเปอร์เซ็นต์เพียง 5 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ซึ่งตามปกติหน่วยงานของ โอ้ จะมีช่างภาพที่ทำหน้าที่บันทึกภาพ/หาภาพมาประกอบกับเนื้อหาที่ทางหน่วยงานจะทำการประชาสัมพันธ์อยู่แล้ว ดังนั้นการถ่ายภาพจึงไม่ค่อยได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตการทำงานของ โอ้ เท่าใดนัก

การถ่ายภาพจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของ โอ้ เฉพาะตอนที่เธอออกเดินทางท่องเที่ยวไปกับเพื่อน ๆ เท่านั้น และที่สำคัญในช่วงแรก ๆ ของการออกเดินทางท่องเที่ยว โอ้ มักจะชอบเป็นตัวแบบที่ถูกถ่ายภาพมากกว่าที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายภาพ/ประกอบสร้างความหมายลงในภาพถ่ายด้วยตนเอง

ภาพที่ 6.6

ภาพถ่ายท่องเที่ยวที่บ่งบอกถึงความชอบกับการเป็นผู้ถูกถ่ายภาพ

ที่มา: ภาพถ่ายท่องเที่ยวดังกล่าว ได้รับความอนุเคราะห์จาก โอ้

“หนูจะไม่ใช้คนที่ง้อก้องถ่ายอะไรแบบนั้นเลยนะ หนูไปเที่ยว (ยิ้มอย่างหนักแน่น) หนูไม่ใช่ช่างภาพนะ และช่วงแรก ๆ ของการไปเที่ยวรูปก็ไม่สำคัญด้วยสำหรับหนู” (ไอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

ความชอบกับการเป็นแค่เพียงผู้ถูกถ่ายภาพเริ่มเปลี่ยนไป เมื่อ ไอ้ สามารถสอบเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งเป็นคณะที่ปรารถนาจะเข้าศึกษาต่อตั้งแต่เมื่อครั้งเธอเรียนจบปริญญาตรีใหม่ ๆ

ภาพที่ 6.7

ด้านหน้าตึกคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะที่ ไอ้ เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้วิจัย

“จริง ๆ อยากเรียนคณะนี้มานานแล้วนะคะ ตั้งแต่ตอนเรียนจบใหม่ ๆ แล้ว แต่ช่วงนั้นสอบไม่ติด สอบอยู่ตั้ง 2 ปี ปีหนึ่งสอบธรรมศาสตร์ อีกปีหนึ่งสอบที่จุฬา พอไม่ติดก็เลยทำงาน แล้วก็ไปยุ่งอยู่กับงาน ก็เลยลืมเรื่องการเรียน แล้วก็คิดว่าเรียนเมื่อไหร่ก็ได้” (ไอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

โดยวิชาหนึ่งที่ โอ้ เลือกลงทะเบียนเรียน ก็คือ วิชาภาพถ่ายและภาพยนตร์เพื่อการสื่อสาร¹ ซึ่งแม้การเรียนในวิชาดังกล่าวจะเป็นการเรียนที่ไม่ได้ลงลึกในทุก ๆ รายละเอียดของการถ่ายภาพ แต่การเรียนในวิชาดังกล่าวก็ถือเป็นการเรียนตามหลักแห่งศาสตร์และศิลป์ของการถ่ายภาพ อย่างเป็นทางการครั้งแรกในชีวิตของ โอ้ และความพึงพอใจที่จะเป็นแค่เพียงผู้ถูกถ่ายภาพ ก็ค่อย ๆ เปลี่ยนไปสู่การทำหน้าที่เป็นผู้ถ่าย/ผู้ประกอบสร้างความหมายลงในภาพถ่ายด้วยตนเองในที่สุด

เค้าก็สอนกว้าง ๆ อะคะ เพราะด้วยความที่ตอน ป.ตรี ก็ไม่ได้เรียนวิชานี้มา พอมาเรียนแล้วก็ชอบนะ เคยไหมไม่มีพรสวรรค์ ไม่มีพรแสวง แต่อยาก คือ เรียนไปแล้วก็พอรู้เป็นเบสิคอะคะ แต่ถ้าถามว่าเอาสิ่งที่ครูสอนไปใช้ในเวลากำหนดได้หมดไหม ก็คงไม่อะคะ เพราะจำไม่ได้ บางครั้งเวลากำหนดก็เลยอาศัยก็อปุมุมภาพในหนังสือมาบ้างก็มีคะ ตรงนี้ยอมรับเลยคะว่าก็อปุมุมภาพเค้ามา แน่นอน (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นการเรียนการสอนที่ไม่ได้ลงลึกในทุก ๆ รายละเอียดของการถ่ายภาพ โอ้ ก็รู้สึกพอใจที่มีโอกาสลงเรียนในวิชาดังกล่าว ทั้งนี้เป็นเพราะ อาชีพช่างภาพหญิง คือ อาชีพหนึ่งที่เธอเคยใฝ่ฝันว่าจะเป็นมาตั้งแต่เมื่อตอนที่เธอยังศึกษาในระดับมัธยมศึกษา

ตอนช่วงมัธยม มีอยู่ช่วงนึง ที่ครูให้อ่านหนังสือนอกเวลา แล้วมันก็จะมีเนื้อเรื่องประมาณที่ผู้หญิงเป็นช่างภาพ แล้วก็หลังจากนั้นได้ไปอ่านนิยายที่นางเอกเป็นช่างภาพ ก็เลยคิดอยากเป็นช่างภาพบ้าง คิดดูสิเป็นแล้วคงเทดี เพราะเราว่าเป็นผู้หญิงเนี่ย ไม่ต้องหวานมาก เพราะช่างภาพมันจะเป็นอะไรที่รวมกันระหว่างความหวานกับความแฉ่ลว่ล่องว่องไว แต่ถ้าสำหรับตัวเรา ถ้าเราได้ถือกล้องเป็นช่างภาพ มันก็จะทำให้เรามีบุคลิกที่โดดเด่นและแตกต่าง เป็นเอกลักษณ์ของเราไป ซึ่งถ้าเราเป็นตรงนั้นได้ ใคร ๆ ก็จะมีมองเรา (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

นอกจากนี้ การลงเรียนในวิชาดังกล่าวยังถือเป็นการชดเชยช่วงเวลาที่เขาขาดหายไปในช่วงตอนเรียนปริญญาตรีอีกด้วย

¹ ทั้งนี้จากการสืบค้นกลับไปยังคำอธิบายรายวิชา พบว่า วิชาดังกล่าวมุ่ง “ศึกษาถึงหลักการ องค์ประกอบ แนวความคิด อิทธิพลของภาพถ่าย และภาพยนตร์เพื่อการสื่อสาร รวมทั้งผลกระทบที่มีต่อสังคม” มากกว่าที่จะศึกษาลงลึกในรายละเอียดของการถ่ายภาพ/ภาพถ่ายแต่เพียงอย่างเดียว การเรียนการสอนในส่วนของการถ่ายภาพ จากประสบการณ์ของผู้วิจัยจึงทำได้เพียงแค่ระดับผิวเผินเท่านั้น

หุย...พี่ ลำพังแค่การเรียนวิชาในสาขาก็แทบจะไม่มีโอกาสที่จะไปเรียนวิชาอื่น ๆ แล้ว
แน่นไปหมด แน่นมาก แล้วมันก็ค่อนข้างไกลจากสาขาที่เราเรียนอยู่ด้วย ซึ่งถ้าเราจะ
ลงเรียนถ่ายภาพ เราก็จะต้องไปลงเรียนที่คณะศิลปกรรม มศว ไม่มีคณะนิเทศนะ มี
แต่คณะศิลปกรรมศาสตร์ เราเรียนศึกษาศาสตร์ ที่เลือกได้อย่างสูงสุดก็มนุษยศาสตร์
เพราะฉะนั้นก็เลยไม่ได้ไปเรียน ถามว่าอยากเรียนไหม อยากเรียนนะ แต่ให้ไปเรียน
เป็นคอร์สของการถ่ายภาพเลยอย่างเดียวล้วน ๆ ก็ไม่ไปเรียนหรอก (โอ้, สัมภาษณ์,
1 พฤษภาคม 2551)

ที่สำคัญการได้มาเรียนต่อในระดับปริญญาโทที่คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นอกจากจะทำให้ โอ้ ได้เรียนถ่ายภาพในเชิงวิชาการแล้ว โอ้ ยังได้พบปะ
กับเพื่อนต่างอาชีพผู้ซึ่งมีความรู้ ความสามารถทางด้านการถ่ายภาพและตกแต่งภาพเพื่อใช้เป็น
สื่อประชาสัมพันธ์ของโรงพยาบาลอีกด้วย และนั่นก็เป็นจุดเริ่มของการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ
ประสบการณ์ของงานด้านการออกแบบสิ่งพิมพ์กับภาพถ่ายให้กับ โอ้ ในที่สุด

ภาพที่ 6.8

การนำภาพถ่ายที่ผ่านกระบวนการตกแต่งภาพมาออกแบบประกอบเข้ากับ
ข้อความที่เป็นตัวหนังสือภายหลังจากได้เรียนรู้ขั้นตอนของ
การแต่งภาพและการออกแบบงานด้านสิ่งพิมพ์

ที่มา: ถ่ายภาพ ตกแต่งภาพ และประกอบภาพเข้ากับตัวหนังสือโดย โอ้

การได้รู้จักกันเกิดความคุ้นเคยกับเพื่อนคนดังกล่าว¹ จึงทำให้ โอ้ ได้รับความรู้ทางด้านการถ่ายภาพและการตกแต่งภาพเพิ่มเติม ซึ่ง โอ้ ยอมรับว่าความรู้ทางด้านการถ่ายภาพและการตกแต่งภาพที่ได้รับเพิ่มเติมดังกล่าว สามารถนำไปปรับใช้เข้าได้กับชีวิตประจำวันของตัวเธอเองในแทบจะทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของงานประจำที่ทำอยู่ หรือในเรื่องของการท่องเที่ยวซึ่งเป็นกิจกรรมที่เธอโปรดปรานเป็นที่สุด

มองในแง่พื้นที่/โลกทางการศึกษาที่ โอ้ ได้เข้าไปสัมผัสและขลุกอยู่เป็นเวลากว่า 6 ปี ดังกล่าว ล้วนมีบทบาทในการบ่มเพาะให้ โอ้ ได้กลายมาเป็นนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้มากยิ่งขึ้น

ชีวิตของ “โอ้”: ตัวตนในปัจจุบัน

หากถามถึงตัวตนความเป็น โอ้ ในปัจจุบัน โอ้ ยอมรับว่าตัวตนของเธอนั้นมีได้หลากหลาย ขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่เธอเข้าไปสัมผัส หรือใช้ชีวิตอยู่ เช่น หากเธออยู่กับครอบครัวที่บ้าน โอ้ ก็จะนิยามตนเองว่า “เธอ คือ ลูกชิ้นอ่อนของพ่อและแม่” ถ้าเธออยู่ที่ทำงาน โอ้ ก็จะนิยามตนเองว่า “เธอ คือ คนทำงานในตำแหน่งนักวิชาการที่ขยันทำงาน” โดยมีรายได้ต่อเดือนจากการทำงานดังกล่าวอยู่ที่ 17,700 บาท ถ้าอยู่ที่มหาวิทยาลัยที่กำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาโท เธอก็จะนิยามตนเองว่า “เธอ คือ นักศึกษาที่ขยันตั้งใจเรียน” และเมื่อใดก็ตามที่เธออยู่ในโลก/พื้นที่ของการท่องเที่ยว เธอก็จะนิยามตนเองว่า “เธอ คือ นักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้ตัวง” ที่ชอบออกเดินทางท่องเที่ยวอย่างน้อยปีละ 2-3 ครั้ง กับกลุ่มพี่ที่ทำงานที่มีความชอบในการออกเดินทางท่องเที่ยวต่างจังหวัดเหมือนกับเธอ

มองในแง่จึงอาจกล่าวได้ว่า การจะพลิกตัวตนทางด้านใดให้ปรากฏออกต่อสายตาตลอดจนการรับรู้ของบุคคลภายนอกนั้น ขึ้นอยู่กับการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์หรือสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ (กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน, 2551, น. 688) และที่สำคัญการแสดงออกถึงความเป็นตัวตนของ โอ้ ดังกล่าวยังมีความเกี่ยวพันถึงผลประโยชน์ (interest) หรืออำนาจ (power) ที่ โอ้ จะได้รับอีกด้วย ดังเช่นในกรณีของ โอ้ กับตัวตนที่แสดงออกในฐานะของนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้ที่เธอมักจะเน้นย้ำด้วยถ้อยคำเดิม ๆ อยู่เสมอว่า “สุขใจเมื่อได้ทำ สุขใจเมื่อได้เที่ยว” เสมือนหนึ่งการท่องเที่ยวได้เข้ามาเติมเต็มส่วนของชีวิตที่ขาดหายไปในตัวเธอ แต่ในทัศนะของผู้วิจัยแล้วกลับเห็นมากไปกว่านั้นว่า การพลิกโฉมหน้าตัวตนในฐานะของนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้ดังกล่าว นอกจากจะเป็นเรื่องของการเติมเต็มชีวิตที่ขาดหาย หลักหนึ่งจากชีวิตงานที่ซ้ำซากจำเจ หรือตอบสนอง

¹ เพื่อนเรียนที่มารู้จักกันตอนศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

ความต้องการโดยส่วนตัวแล้ว การพลิกโฉมหน้าตัวตนในฐานะนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้ดังกล่าว คือ การยืนยันสถานะทางเศรษฐกิจแบบชนชั้นกลางที่สามารถที่จะเข้าไปค้นพบโลกใหม่ โลกที่ต่างไปจากชีวิตประจำวันที่ซ้ำซากจำเจ และในขณะเดียวกันการเข้าไปค้นพบโลกใหม่นี้ดังกล่าวยังมีมิติในเรื่องของอำนาจ ทั้งอำนาจทางเศรษฐกิจในแง่ของค่าใช้จ่ายในการออกเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้ง ตลอดจนอำนาจในการจ้องมองในฐานะของนักท่องเที่ยวที่คอยแสวงหาสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ ที่มีลักษณะแปลกใหม่ ตื่นตา ตื่นใจอยู่อย่างสม่ำเสมอ

แต่ไม่ว่าจะเป็นตัวตนในแบบใด สิ่งที่ โอ้ ชอบทำ/มักจะทำควบคู่ไปกับการดำเนินชีวิตในแต่ละวันอยู่อย่างสม่ำเสมอก็คือ การอ่านและการเขียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเขียนเรื่องราวจากการเดินทางท่องเที่ยว นั่นก็คือ การเขียนบันทึก ทั้งการเขียนบันทึกในรูปแบบของไดอารี่ ซึ่ง โอ้ ถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัวที่มักจะไม่ค่อยให้ใครได้อ่าน

ภาพที่ 6.9
สมุดบันทึก/ไดอารี่ของ โอ้

หรือการเขียนบันทึกเรื่องราวความประทับใจที่เกิดขึ้นทั้งก่อนและหลังจากการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งหากเป็นการเขียนบันทึกในลักษณะดังกล่าว ในบางครั้งก็จะมีการส่งบันทึกความประทับใจจากการเดินทางเหล่านั้นหมุนเวียนในกลุ่มรุ่นพี่ที่ทำงาน/กลุ่มเพื่อนสนิทที่อยู่ในแวดวงของคนทำสื่อและแวดวงวรรณกรรมได้อ่าน โดยทุกคนที่ได้อ่านก็จะรู้สึกชอบชื่นชมและกล่าวขวัญถึงความสามารถในการใช้ภาษาตลอดจนความคิดสร้างสรรค์ของเธอ หรือแม้กระทั่งการเขียนเล่าเหตุการณ์จากการเดินทางลงในโปสการ์ด ก็ถือเป็นงานอดิเรก/สิ่งที่ โอ้ ชอบทำอย่างยิ่ง¹ ไม่แพ้การออกเดินทางท่องเที่ยว

ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัย สิ่งที่ โอ้ ชอบทำควบคู่ไปกับการเดินทางดังกล่าวนั้น อาจถือได้ว่าเป็นรสนิยมของชนชั้นกลางในเมืองรูปแบบหนึ่งที่มีความพยายามจะเก็บบันทึกความสุข ความทรงจำที่มีคุณค่า ที่พวกเขาอาจหาได้ไม่ถนัดนักในพื้นที่ของชีวิตประจำวัน

¹ ด้วยความชอบในการสะสมตลอดจนการเขียนโปสการ์ดดังกล่าว นำไปสู่การตัดสินใจที่จะทำเป็นงานวิจัยในระดับปริญญาโท

ภาพที่ 6.10

ตัวอย่างงานเขียนของ โอ⁺ ในช่วงแรก ๆ ภายหลังกลับจากการท่องเที่ยว

ให้สังเกตว่ายังไม่มีกรนำภาพถ่ายเข้ามาประกอบแต่อย่างใด

ที่มา: เขียนบันทึกและวาดภาพประกอบโดย โอ้

ภาพที่ 6.11

ตัวอย่างการเขียนโปสการ์ดท่องเที่ยวของ โอ

ชอบการเขียนเป็นงานอดิเรก เราเป็นคนขี้บ่น พูดมาก ก็เลยชอบเขียน “ไดอารี่ขี้บ่น” ไดอารี่ของเราค่อนข้างส่วนตัวนะ แม้กระทั่งจะให้เอาไดอารี่ขึ้นออนไลน์เป็นไดอารี่ออนไลน์เรายังไม่ทำเลย ถ้าเคยก็เคยเอาไปให้กับเพื่อนที่สนิทกันจริง ๆ อ่าน เพราะในความคิดของเรา ไดอารี่ค่อนข้างเป็นเรื่องส่วนตัวนะ (โอ, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

ทั้งนี้จากการสอบถาม โอ ถึงความเป็นไปได้หากให้พูดถึงอาชีพที่ โอ ใฝ่ฝันที่อยากจะเป็นต่อไปในอนาคต เธอตอบอย่างไม่ลังเลว่า อาชีพในฝัน/ตัวตนในแบบที่เธออยากจะเป็นจริง ๆ นั้นก็คือ อาชีพ/ตัวตนของคนทำงานด้านสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นนักเขียน เหตุผลที่เธออยากเป็นนักเขียนนั้นมีอยู่ด้วยกัน 2-3 ประการ ประการแรกเป็นเพราะเธอค้นพบตัวเองว่าเธอเป็นคนที่นิยมนิสัยรักการอ่าน หนังสือส่วนใหญ่ที่เธออ่านนั้น ถ้าไม่เป็นหนังสือนิยาย/หนังสือแปล ก็เป็นหนังสือท่องเที่ยว/สารคดีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น อนุสาร อสท ทริป เป็นต้น

ภาพที่ 6.12

นวนิยาย และสารคดีท่องเที่ยวที่ โอ้ ชอบอ่าน

ที่มา: (ซ้าย) *แถะรอยรัก*, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2551, จาก http://siambookcenter.com/images/products/11978_image.gif

(ขวา) *แถะรอยรัก*, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2551, จาก <http://www.bloggang.com/data/settembre/picture/1213103300.jpg>

“โดยส่วนใหญ่ในชีวิตที่ผ่านมา หนูจะใช้เวลาไปกับการอ่านหนังสือนะ หนังสือส่วนใหญ่ก็จะไร้สาระหน่อย เช่น พกนิยาย หนังสือแปล หนังสือวรรณกรรมเยาวชน หนังสือท่องเที่ยว แล้วก็เสียเวลาไปกับการท่องเที่ยวเยอะด้วยคะ ยอมรับ” (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

ประการที่สองเป็นเหตุผลสืบเนื่องมาจากความรักในอิสระ อิสระทั้งความคิดและการกระทำ ซึ่งการเป็นนักเขียน/คนที่ทำงานในแวดวงวรรณกรรมดังกล่าวถือได้ว่าเป็นอาชีพที่มีความเป็นอิสระ และมีลักษณะเป็นนายตัวเองอยู่พอสมควร โดยเธอมักจะพูดอยู่เสมอถึงประสิทธิภาพการทำงานในชีวิตที่ผ่านมาว่า “ไม่มีใครอยากเป็นลูกน้องของคนอื่นไปได้ตลอดหรอก สักวันหนึ่งเขาคนนั้นก็อยากออกมาทำกิจการของตนเอง”

ด้วยเหตุนี้ ในทัศนะของผู้วิจัยจึงมองว่า ความเป็นตัวตนของ โอ้ นั้น น่าจะมีลักษณะที่ยังคงเคลื่อนไหว ปรับเปลี่ยนไปสู่ตัวตนที่เธอต้องการได้อีกมากมายหลายรูปแบบ แต่ไม่ว่าจะเป็นตัวตนในแบบใดก็ตาม ตลอดระยะเวลา 30 ปีจากเรื่องเล่าโดยสังเขปที่เขียนมาข้างต้น ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่บ่งบอกได้ว่า ตัวตนที่ก่อรูป ปรับเปลี่ยนเลื่อนไหลตลอดระยะเวลาที่กล่าวมาข้างต้น จนมาสู่ตัวตนของ โอ้ ที่เป็นผู้เขียนในฐานะของนักวิชาการฝ่ายวิชาการและนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้

ล้วนแล้วแต่เป็นตัวตนที่น่าจะมีมิติของทุนในรูปแบบต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วยทั้งสิ้น และเพื่อให้เกิดความเข้าใจและเห็นภาพเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ในส่วนถัดไปจะเป็นการนำแนวคิดทุนในมิติต่าง ๆ ของทุน ไม่ว่าจะเป็นการสั่งสมทุน การปะทะสังสรรค์ การเลื่อนไหล การแปรสภาพของทุน มาวิเคราะห์เรื่องเล่าชีวิตของ โอ้ ในฐานะพื้นที่ทางสังคม/แวดวงของนักท่องเที่ยงเพื่อชี้ให้เห็นว่า มีพื้นที่ย่อยทางสังคมย่อยใดบ้างที่เกิดขึ้น/ผ่านเข้ามาในช่วงชีวิตของ โอ้ และในพื้นที่ทางสังคมย่อยดังกล่าวมีภาคปฏิบัติการของทุน เข้ามาเกี่ยวข้องในลักษณะเช่นไร

ทุนและกลยุทธ์ของทุนทั้ง 4 ชนิด

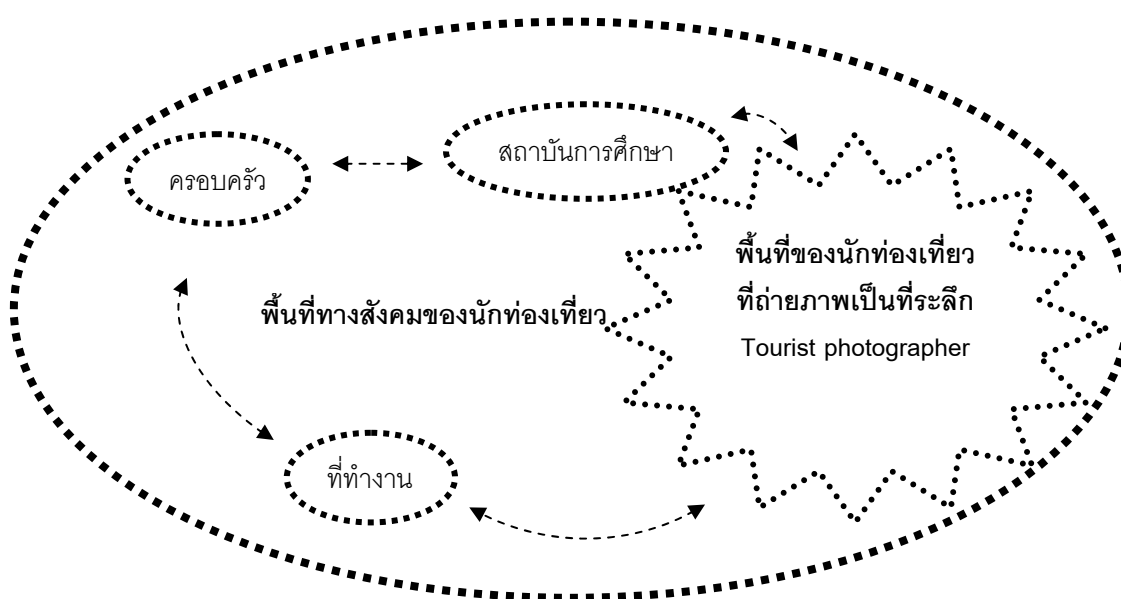
จากเรื่องเล่าชีวิตของ โอ้ แบ็คแพ็คเกอร์ (backpacker) สาววัยทำงานตามที่ได้อธิบายไว้ก่อนหน้านี้ว่า ชีวิตของ โอ้ นั้น มีมิติในเรื่องทุนชนิดต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในแต่ละพื้นที่ย่อยทางสังคมอยู่ตลอดเวลาเช่นเดียวกันกับเรื่องเล่าชีวิตของ วอ และ เวฟ

แต่สิ่งที่น่าสนใจจะแตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบ/ภาคปฏิบัติการของทุน (ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนทางสัญลักษณ์) ในพื้นที่ทางสังคม/อาณาบริเวณย่อยต่าง ๆ ทางสังคม นั้นน่าจะมีระดับหรือภาคปฏิบัติการของทุนที่แตกต่างกันออกไป และด้วยความแตกต่างดังกล่าว ย่อมนำไปสู่ความโน้มเอียงทางอุปนิสัย (habitus) ของ โอ้ ผ่านการรูปแบบการใช้ชีวิตในฐานะนักท่องเที่ยงที่มีรสนิยม (taste) แตกต่างออกไปด้วยเช่นกัน ดังจะได้วิเคราะห์ให้เห็นต่อไปนี้

ภาพที่ 6.13

เครือข่ายพื้นที่/อาณาบริเวณทางสังคมย่อย (sub-fields)

ของแวดวง (field) นักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้ “โอ”

ที่มา: จากการสรุปรวบยอดทางความคิดของผู้วิจัย จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเยอ

ครอบครัว: พื้นที่ทางสังคมแห่งแรกที่เอื้อต่อการกลายเปลี่ยนเป็นนักท่องเที่ยว

นับตั้งแต่ลืมตาดูโลก ครอบครัว คือ พื้นที่/อาณาบริเวณย่อยทางสังคมแห่งแรกที่ โอ ได้ใช้พื้นที่ดังกล่าวในการก่อรูปความเป็นตัวตนในแบบฉบับของเธอขึ้น

จนอาจกล่าวได้ว่าหากไร้ซึ่งพื้นที่ย่อยทางสังคมของครอบครัวดังกล่าวแล้ว โอ อาจไม่ได้เป็นนักวิชาการฝ่ายการศึกษาที่กินเงินเดือนสูงถึง 17,700 บาท พร้อม ๆ ไปกับนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้อย่างเช่นทุกวัน

ทั้งนี้เมื่อย้อนกลับในช่วงแรกของการใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ทางสังคมย่อยแห่งนี้ ก็จะพบว่าพ่อแม่มีบทบาทสำคัญต่อการสั่งสมทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางวัฒนธรรม

ทุนทางเศรษฐกิจในกรณีศึกษาของ โอ นั้น กินความหมายรวมได้ตั้งแต่การที่ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจแบบชนชั้นกลาง พอมีพอกิน ไม่มีวันอด พ่อ แม่มีบ้าน และมีธุรกิจขายรถบ้านมือสองเป็นของตนเอง ซึ่งจากประสบการณ์ของผู้วิจัยในฐานะลูกช่างซ่อมรถ ทำให้ทราบว่าการ

ประกอบธุรกิจซ่อมรถ หรือขายรถยนต์มือสอง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ทางการเงินไว้ใช้จ่ายล่วงหน้า เช่น จะต้องมีความรู้เพื่อสำรองจ่ายค่าอะไหล่ที่จะนำมาเปลี่ยนให้กับลูกค้า หรือหากเป็นในกรณีของการทำเต็นท์ขายรถมือสอง ก็จะต้องมีความรู้ในการสำรองจ่ายในเรื่องของการต่อทะเบียน การดูแลรักษา ทำความสะอาดรถเพื่อให้รถมือสองดังกล่าวขายได้ ดังนั้นการที่พ่อและแม่ของ โอ้ มีธุรกิจ/ประกอบธุรกิจดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนการที่ โอ้ มีได้เงินขวัญถุง/มีทุนรอนจากพ่อและแม่ให้ใช้อยู่ตลอดเวลา

ด้วยเหตุนี้ โอ้ และน้องสาวจึงไม่มีความจำเป็นมากนัก ที่จะต้องออกจากสถานศึกษาก่อนวัยอันควร เพื่อหางานทำ นำรายได้มาจุนเจือครอบครัว ตรงกันข้าม ทั้ง โอ้ และน้องสาวกลับได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากทั้งบิดาและมารดาให้ได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียนอย่างไม่มีเงื่อนไขหรือข้อแม้ทางการเงินใดมาเป็นสิ่งกีดขวาง ที่จะทำให้เกิดความยุ่งยากลำบากใจแก่ลูกทั้งสองคน

ชีวิตของ โอ้ จึงเติบโตขึ้นมาในครอบครัวที่ถือว่า มีความพร้อมทั้งฐานะทางเศรษฐกิจ และการดูแลเอาใจใส่จากผู้เป็นพ่อแม่ ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมก็คือ การส่งเสียทางการเงินให้กับลูกทั้งสองให้มีโอกาสศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาที่ล้วนแล้วแต่มีชื่อเสียง เช่น โรงเรียนเบญจมราชานุสรณ์ จังหวัดนนทบุรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น

โดยในตลอดช่วงของการศึกษาดังกล่าว หาก โอ้ ต้องการสิ่งใดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการเรียน เช่น หนังสือตำราเรียนทั้งในหลักสูตร และนอกหลักสูตร (อาทิ นิยาย หนังสืออ่านเล่น) แล้ว พ่อแม่ของเธอก็ยินดีและเต็มใจที่จะควักสตางค์จ่ายให้โดยไม่มีเงื่อนไขทั้งสิ้น หรือแม้กระทั่งในเรื่องของการถ่ายภาพ เพียงแค่ โอ้ เหย่ยปากว่าอยากได้กล้องถ่ายภาพในระบบดิจิทัล พ่อของ โอ้ ก็จะได้รับหน้าที่เป็นคนจัดการซื้อหามาให้โดยไม่ยากเย็นนัก

ครอบครัวของ โอ้ จึงจัดได้ว่ามีบทบาทอย่างยิ่งต่อการสั่งสมทุนทางเศรษฐกิจของ โอ้ โดยทุนทางเศรษฐกิจในที่นี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในเรื่องของ เงินค่าขนมรายวัน หรือเม็ดเงินที่จ่ายไปกับการศึกษาเท่านั้น แต่ทุนทางเศรษฐกิจตามแนวคิดของบูร์ดิเยอนั้น ยังหมายรวมถึง ทรัพย์สิน/ความมั่งคั่งที่สะสมเอาไว้ ซึ่งหากเทียบในกรณีของ โอ้ การสั่งสมทุนทางเศรษฐกิจยังหมายรวมถึง การมีหนังสือเล่มโปรด กล้องถ่ายภาพทั้งในระบบฟิล์มและดิจิทัล เครื่องประดับ เครื่องแต่งกาย รถยนต์ประจำตัวยี่ห้อโตโยต้าที่พ่อของ โอ้ เป็นคนจัดหามาให้ไว้ในครอบครองอีกด้วย

ผลจากการสั่งสมทุนทางเศรษฐกิจที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมในหลากหลายลักษณะดังกล่าว โดยเฉพาะการมีศักยภาพเข้าถึงช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเกี่ยวพันกับการเข้าสู่แวดวงความเป็นนักท่องเที่ยวในเวลาต่อมา เช่น การเข้าถึงสื่อประเภทหนังสือ ตำราเรียน นิยาย นิตยสาร ในฐานะของสะสมที่มีมูลค่าและคุณค่าทางจิตใจของ โอ้ หรือแม้กระทั่งกล้องถ่ายภาพก็

ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ทำให้ โอ้ สามารถยับยั้งขยายโยกย้ายทุนจากทุนทางเศรษฐกิจไปสู่ทุนชนิดอื่น ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง เช่น การมีและอ่านหนังสือ ตำราเรียน นิยาย นิตยสาร ฯลฯ ที่มีอยู่ในครอบครอง นอกจากจะเป็นการบ่มเพาะให้ โอ้ เป็นผู้มีลักษณะนิสัยรักในการอ่านเป็นหนอนหนังสือตัวยงแล้ว การรักในการอ่านยังเปรียบเหมือนการเปิดประตู/เปิดโลกทัศน์ของผู้อ่านออกไปสู่โลกกว้าง ทำให้ โอ้ ได้รับความรู้จากหนังสือ ตำราเรียน นิยาย นิตยสาร ที่ได้อ่าน ส่งผลเป็นทุนความรู้อย่างมากมาย และที่สำคัญการอ่านหนังสือ หรือนิตยสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ยังถือเป็นการเดินทางท่องเที่ยวล่วงหน้าทางจินตนาการให้กับ โอ้ ตั้งแต่ในวัยเยาว์เรื่อยมา จนในท้ายที่สุด การสั่งสมบ่มเพาะความรู้/ทุนความรู้ด้านการท่องเที่ยวจากการเดินทางล่วงหน้าทางจินตนาการดังกล่าวก็มีส่วนกระตุ้น ผลักดันให้ โอ้ ขวนขวายเพื่อที่จะออกไปสัมผัสกับประสบการณ์การออกเดินทางท่องเที่ยวในโลกของความเป็นจริงที่ไม่ได้เป็นเพียงตัวหนังสือในนิตยสารอีกต่อไป จนในท้ายที่สุด โอ้ ก็ได้กลายมาเป็นนักท่องเที่ยวในแบบสะพายเป้ดังเช่นทุกวันนี้ ซึ่งการเป็นนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้ดังกล่าวก็ถือได้ว่าเป็นการแปรรูปจากทุนทางวัฒนธรรมไปสู่ทุนทางสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นเรื่องของ การยอมรับของบุคคลรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ เพื่อนฝูงทั้งที่โรงเรียนและที่ทำงานว่า “เธอ คือนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้ตัวจริง”

จากตัวอย่างการวิเคราะห์ทุนและกลยุทธ์ของทุนที่นำเสนอมาข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า ทุนทางเศรษฐกิจที่ โอ้ มี/สั่งสมมาตั้งแต่ในวัยเด็กนั้นไม่เคยหยุดนิ่งที่สำคัญทุนทางเศรษฐกิจดังกล่าวมีลักษณะของการเลื่อนไหล ต่อ ยอด สั่งสมเพิ่มพูนงอกเงย โอนย้ายถ่ายเท แปรรูปไปสู่ทุนชนิดอื่นได้อยู่ตลอดเวลา ดังเช่นกรณีการสั่งสมทุนทางเศรษฐกิจจากพื้นที่ทางสังคมย่อยของสถาบันครอบครัวของ โอ้ เป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นได้ว่า ทุนทางเศรษฐกิจเริ่มมีการสั่งสมและแปรรูปไปสู่ทางความรู้หรือทุนที่บูร์ดิเยอเรียกว่า ทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างไรบ้าง

ทุนอีกชนิดหนึ่งที่จะขอกกล่าวถึงจากพื้นที่ทางสังคมย่อยของครอบครัว ที่ โอ้ ได้รับการบ่มเพาะสั่งสมจากครอบครัว “อันเป็นที่รัก” ก็คือ ทุนทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกติดตั้ง/แฝงฝัง (embodied form) มาจากการได้คลุกคลีคนในครอบครัว อันได้แก่ พ่อ แม่ และน้องสาว “อันเป็นที่รัก” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการซึมซับเอานิสัย/ความโน้มเอียงทางอุปนิสัยจากผู้ซึ่งเป็นพ่อ ผู้ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นต้นแบบแห่งการสั่งสมทุนทางวัฒนธรรมในหลาย ๆ บุคลิกลักษณะให้กับ โอ้ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ ความรัก ความอบอุ่น การรู้จักแก้ไขสถานการณ์/ปัญหา¹

¹ เช่น การเจ็บและไม่พูดของแม่ในขณะที่บรรยากาศภายในครอบครัวเกิดความตึงเครียด หรือ การล้อหลอกด้วยเพลงโฆษณาซ้ำ ๆ เช่น “เพลงโฆษณาถ่ายไฟฉายตราบ” เพื่อ เบี่ยงเบนความสนใจ/ลดอารมณ์งอแงเอาแต่ใจของลูกสาว

การเป็นบุคคลอารมณ์ดี มีอารมณ์ขัน (อารมณ์รือบบ้างในบางครั้ง) ขี้เล่น ใจดี ขึ้นชอบในเรื่องของเทคโนโลยี ชอบเล่นเครื่องเสียง รวมไปถึงการชอบโพสท่า/วางท่าให้ผู้อื่นถ่ายรูป การสั่งสมทุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้น ล้วนส่งผลเอื้อให้ โอิ สามารถนำทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวต่อยอดไปสู่ความเป็นนักวิชาการ นักประชาสัมพันธ์ ตลอดจนนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้ได้ไม่ยากนัก

ทั้งนี้จากการสอบถามเพื่อนร่วมชั้นเรียนปริญญาโท ถึงอุปนิสัยใจคอของ โอิ ก็พบว่าอุปนิสัยของ โอิ นั้นมีความคล้ายคลึงกับอุปนิสัยใจคอของผู้เป็นบิดามารดา กล่าวคือ บุคลิกท่าทางเป็นผู้ใหญ่ที่ดูเอาจริงเอาจังกับการเรียน การทำงานที่ได้รับมอบหมาย ชอบทำงานที่เกี่ยวข้องกับการประสานงานกับคนกลุ่มต่าง ๆ กล้าเผชิญกับปัญหา แล้วพร้อมที่จะจัดการกับปัญหาที่ผ่านเข้ามาอย่างรอบคอบ เพื่อนร่วมชั้นเรียนปริญญาโทคนดังกล่าวยังบอกเพิ่มเติมอีกด้วยว่า สำหรับคนที่ไม่สนิทหรือรู้จัก โอิ เพียงแค่ผิวเผิน ก็อาจจะเข้าใจเพียงว่า โอิ นั้น เป็นคนเคร่งขรึม ดู พูดจาโผงผางอย่างชนิดตรงไปตรงมา โดยไม่เกรงกลัวต่อสิ่งใด ๆ ไม่ว่าเขาผู้นั้นจะเป็นใครหน้าไหนหรือแม้กระทั่งเป็นเจ้านายของตัวเองก็ตาม

แต่หากเข้าถึง/รู้จัก โอิ ในสถานะของเพื่อนสนิท เพื่อนที่รู้จักเหมือนอย่างเช่นเพื่อนร่วมชั้นเรียนปริญญาโทที่ผู้วิจัยได้ไปสอบถามเพิ่มเติมแล้วก็จะพบว่า ลึกลงไปในจิตใจและการกระทำที่แสดงออกต่อเพื่อนสนิทของ โอิ นั้น นอกจากเขาจะเป็นคนโผงผาง พูดจาตรงไปตรงมา “แบบนักเลง” ขยัน อดทน มุ่งมั่นบากบั่นทำงานโดยไม่ย่อท้อกับอุปสรรคที่ผ่านเข้ามาทดสอบเธอแล้ว ในอีกด้านหนึ่ง โอิ ก็ยังเป็นคนที่มีอารมณ์ขัน ขี้เล่น พร้อมไปกับการเป็นคนที่มีจิตใจ เมตตา อารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่คนรอบข้างอีกด้วย ซึ่งลักษณะต่างที่กล่าวมานี้ ในทัศนะของผู้วิจัยมั่นใจว่าเป็นสิ่งที่ โอิ ได้เรียนรู้และสั่งสมมาจากผู้ที่เป็นบิดาและมารดา

ในหลาย ๆ คุณลักษณะของ โอิ เช่น การเป็นคนพูดจาโผงผาง ตรงไปตรงมา ขี้เล่น ชอบการพูดคุย ติดต่อประสานงาน ชอบเผชิญกับสถานการณ์และการแก้ไขปัญหา ทุนความรู้หรือทุนทางวัฒนธรรมที่แฝงฝังอยู่ในตัว โอิ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นทุนความรู้ที่ได้รับการซึมซับจากผู้ที่เป็นบิดา ที่มีอาชีพเป็นซ่อมรถและขายรถ เหตุที่กล่าวเช่นนั้น เพราะจากประสบการณ์ของผู้วิจัยในฐานะลูกของช่างซ่อมรถที่เคยได้ยินได้ฟังจากปากคำของบิดา¹ ผู้วิจัยเอง พบว่า “แท้จริงแล้ว อยู่ซ่อมรถ ก็เหมือนร้านกาแฟร้านหนึ่ง” ซึ่งเป็นที่รวมของผู้คนหลากหลายอาชีพ หลากหลายชนชั้น เพศ วัย การศึกษาได้มาพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยนเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งเรื่องของรถยนต์และเรื่องราวส่วนตัว

¹ บิดาของผู้วิจัยนั้น เริ่มหัดทำงานเป็นช่างซ่อมรถตั้งแต่อายุ 9 ขวบ จวบจนปัจจุบันอายุ 67 ปี ยังคงทำงานเกี่ยวกับการซ่อมรถยนต์

พื้นที่ของอู่ซ่อมรถ¹ หรือในแวดวงของช่างซ่อมรถยนต์จึงอุดมไปด้วยเรื่องของการสื่อสารอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การติดต่อสื่อสารในที่นี้หมายถึง การพูดคุย ชี้แจงถึงอาการเสียหายของรถ รวมไปถึงการชี้แจงทำความเข้าใจกับลูกค้า ถึงขั้นตอนการซ่อมบำรุง ค่าซ่อมบำรุงต่าง ๆ และอาจรวมถึงการพูดคุยในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับอาการเสียหายของรถ เช่น การพูดคุยไปถึงเรื่องส่วนตัว/เรื่องครอบครัวของเจ้าของรถในกรณีที่สนิทและคุ้นเคยจนสามารถพูดคุยเรื่องดังกล่าวได้

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นสิ่งที่ไม่แปลกแต่อย่างใดที่การก่อรูปอุปนิสัยใจคอ ของพ่อ โธ่ นั้น จะเป็นคนที่พูดจาเผลอเผลอ ตรงไปตรงมา และในขณะเดียวกันก็เป็นคนที่มีอารมณ์ขัน มีอัธยาศัย/มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักจัดการกับปัญหา รวมถึงไปการมีวาทศิลป์และศิลปะในการเจรจาต่อรองทำความเข้าใจกับลูกค้า ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้ในท้ายที่สุดแล้วก็โยกย้าย ถ่ายเท ไหลผ่าน เข้าสู่ตัว โธ่ ในฐานะลูกสาว โดยที่ทุนทางวัฒนธรรมที่แฝงฝังอยู่ในตัว โธ่ ดังกล่าว ก็เกิดการโยกย้าย อีกครั้งเมื่อ โธ่ เข้าสู่วัยทำงาน นั่นคือ ทุนทางวัฒนธรรมที่แฝงฝังอยู่ในตัว โธ่ ดังกล่าว ในท้ายที่สุดแล้วก็ไปปรากฏและแสดงผ่านลักษณะงานที่ โธ่ ทำอยู่ในปัจจุบัน คือ การเป็นนักวิชาการฝ่ายการศึกษา ซึ่งมีขอบข่าย/ลักษณะการทำงานที่ต้องเข้าไปพูดคุย พบปะ เจรจา ติดต่อ ประสานงานกับผู้คนฝ่ายต่าง ๆ มากหน้าหลายตา และจากการทำงานในอาชีพที่มีลักษณะสอดคล้องตรงกับอุปนิสัยบุคลิกของ โธ่ ดังกล่าว นอกจากจะเป็นการนำมาซึ่งการก่อให้เกิดรายได้เป็นจำนวนถึง 17,700 บาทต่อเดือนในฐานะทุนทางเศรษฐกิจรูปแบบหนึ่งแล้ว การทำงานในอาชีพดังกล่าวยังเป็นการทำให้ โธ่ ได้ขยายเครือข่าย/ทุนทางสังคมออกไปสู่กลุ่มคนต่าง ๆ ที่ โธ่ ไปติดต่ออีกด้วย ซึ่งจะวิเคราะห์ให้เห็นในส่วนพื้นที่ย่อยทางสังคมของโลกวิชาชีพที่ทำงานในลำดับถัดไป

นอกจากทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการสั่งสมเรียนรู้ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีทุนทางวัฒนธรรม/ทุนความรู้ลักษณะอื่นที่ถือได้ว่ามีความสำคัญต่อกระบวนการกลายมาเป็นนักทองเทียวแบบสะพายเป้ ทุนความรู้ที่พูดถึงนั้นก็คือ ความรู้ทางด้านการถ่ายภาพ ดังที่ โธ่ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ครูคนแรกทีสอนให้เธอรู้จักกับการจับกล้องถ่ายภาพ ก็คือ พ่อ ของเธอเอง ผู้ชายที่ได้ชื่อว่า เป็นผู้นำพาเธออุปกรณ์เครื่องใช้ที่มีความเกี่ยวข้องเกี่ยวพันกับเทคโนโลยีเข้ามาในครอบครัว ทุน

¹ อู่ซ่อมรถในความหมายนี้ คือ อู่ซ่อมรถที่ไม่ได้มีระบบบริหารจัดการและการแบ่งงานตามแผนกความถนัดและเชี่ยวชาญในรูปแบบขององค์กร หน่วยงาน หรือบริษัท ที่มีชื่อเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ศูนย์บริการ” หากแต่อู่ซ่อมรถในที่นี้หมายถึง อู่ซ่อมรถที่ดำเนินการทุกขั้นตอน ตั้งแต่ รับรถจากลูกค้า รับฟังอาการความเสียหายของรถ ซ่อมรถ เช็ดรถ สรงรถ คิดค่าใช้จ่าย เก็บค่าซ่อม ฯลฯ ด้วยตัวของช่างซ่อมรถเอง ซึ่งลักษณะของอู่ซ่อมรถของบิดาผู้วิจัยและของพ่อ โธ่ จะมีลักษณะแบบเดียวกับที่อธิบายมาข้างต้นนี้

ความรู้/ทุนทางวัฒนธรรมด้านการถ่ายภาพที่ โอ้ ได้รับจากพ่อในครั้งนั้น เป็นส่วนสำคัญที่ผลักดัน ทำให้ โอ้ สามารถนำความรู้จากการถ่ายภาพดังกล่าวมาเสริมสร้างเป็นผลงานภาพถ่ายท่องเที่ยว ประกอบกับบันทึกการเดินทางได้อย่างลงตัว เป็นที่ยอมรับ ชื่นชมจากผู้ที่ได้อ่าน/พบเห็น จนกลายเป็นที่กล่าวขวัญถึง ทั้งในเรื่องของความสามารถในการเขียนและการเลือกใช้ภาพเพื่อนำมาประกอบงานเขียนดังกล่าว ซึ่งในเรื่องของการเป็นที่ยอมรับและกล่าวขวัญถึงดังกล่าวก็คือ รูปแบบการเลื่อนไหลโยกย้ายจากทุนความรู้/ทุนทางวัฒนธรรมไปสู่ทางสัญลักษณ์/การเป็นที่ยอมรับแก่บุคคลรอบข้างนั่นเอง

สถาบันการศึกษา: พื้นที่ทางสังคมแห่งการค้นพบตัวตนที่แท้จริง

โรงเรียน มหาวิทยาลัย ตลอดจนสถาบันทางการศึกษาต่าง ๆ ตามแนวคิดของบูร์ดิเยอนั้น เป็นพื้นที่ทางสังคมย่อยอีกพื้นที่หนึ่งที่ถือได้ว่ามีบทบาทต่อการสังสรรค์และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม และในเวลาเดียวกันระบบการศึกษายังเป็นตัวผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดโครงสร้างชนชั้นในสังคมอีกด้วย (กาญจนา แก้วเทพ และ สมสุข หินวิมาน, 2551, น. 552) ในกรณีของครอบครัว โอ้ ก็เช่นกัน แม้บิดามารดาจะเกิดมาในยุคที่สังคมไม่ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษามากนัก กล่าวคือ ไม่ได้เรียนสูง แต่ด้วยที่มีความต้องการและปรารถนาให้ลูก ได้รับการศึกษาอย่างสูงที่สุด ประกอบกับฐานะทางครอบครัวจัดอยู่ในฐานะของชนชั้นกลางระดับบน จึงสามารถส่งเสียบุตรหลานให้มีโอกาสเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงได้ และจากการที่ โอ้ ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมผลักดันจากผู้เป็นพ่อและแม่ดังกล่าว ก็ทำให้ โอ้ ได้มีโอกาสเข้าไปสังสรรค์ในพื้นที่ย่อยทางสังคมที่เป็นสถาบันการศึกษา

ทุนที่สำคัญที่สุดที่ โอ้ ได้รับการสังสรรค์จากพื้นที่ทางสังคมย่อยแห่งนี้ ก็คือ ทุนความรู้/ทุนทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุนความรู้ในเรื่องของภาษา ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยการสังสรรค์ความรู้ทางด้านภาษาด้วยการอ่านได้ส่งผลทำให้ โอ้ เกิดความชำนาญในเรื่องของการเล่าเรื่องจนสามารถถ่ายทอดออกเป็นงานเขียนในรูปแบบของบันทึกการเดินทางได้อย่างต่อเนื่อง

โอ้ เริ่มนิยามตนเองว่า ตัวเธอ นั้นเป็นคนที่มีใจรักและพร้อมที่จะเรียนรู้ทางด้านภาษา มาตั้งแต่ยังเด็ก ตัวอย่างที่เห็นเป็นรูปธรรม ได้แก่ การชอบเข้าไปนั่งเล่น นั่งอ่านหนังสือในห้องสมุดของโรงเรียนตั้งแต่ตอนที่ โอ้ ยังเรียนอยู่ชั้นประถม การเขียนเรียงความส่งไปยัง “สตรีสารเด็ก” หรือแม้กระทั่งการตัดสินใจเลือกเรียนในสายศิลป์ภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกที่จะเรียนภาษาฝรั่งเศสในช่วงมัธยมต้นและมัธยมปลาย ก็ถือได้ว่าเป็นการตัดสินใจเลือกที่จะสังสรรค์ทุนความรู้/ทุนทางวัฒนธรรม และผลจากการเลือกเรียน เลือกสังสรรค์ทุนความรู้ตามความชอบ และความถนัด

ดังกล่าว ทำให้ผลการเรียนของ โอ้ ออกมาอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพึงพอใจจนถึงขนาดได้รับโควต้าเรียนดีให้เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา/ระดับปริญญาตรี

นั่นย่อมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบของการสั่งสมทุนความรู้/ทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ทางสังคมย่อยของสถาบันการศึกษา พร้อม ๆ กับการเลือนไหล ยักย้ายถ่ายเทของทุนทางวัฒนธรรมที่ได้รับการบ่มเพาะจากสถาบันการศึกษาไปสู่ทุนอีกชนิดหนึ่ง ที่เรียกว่า ทุนทางสัญลักษณ์ ซึ่งในกรณีนี้ ทุนทางสัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ดังกล่าว ก็คือ การเป็นที่ยอมรับต่อสังคมและบุคคลรอบข้างว่าเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เฉลียวฉลาดปราดเปรื่องในเรื่องของภาษา โดยในท้ายที่สุดทุนทางสัญลักษณ์/โควตาเรียนดีที่ โอ้ ได้รับดังกล่าว ก็ชักนำ นำพาให้ โอ้ ได้มีโอกาสเข้าไปเสาะแสวงหา สั่งสมทุนความรู้/ทุนทางวัฒนธรรมรูปแบบใหม่ ๆ ที่ โอ้ ไม่เคยได้เรียนรู้หรือศึกษามาก่อนอีกครั้งหนึ่ง

การได้เข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา จากทุนทางสัญลักษณ์ที่แปรเปลี่ยนมาจากทุนความรู้ดังกล่าว ทำให้ โอ้ ได้ต่อยอดสั่งสมทุนความรู้/ทุนทางวัฒนธรรมในเรื่องเกี่ยวกับภาษาศาสตร์อย่างครบวงจร ทั้งการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน มากยิ่งไปกว่านั้นการเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาดังกล่าวยังถือเป็นการขยายเครือข่ายทางสังคม อันได้แก่ การได้รู้จักเพื่อนผู้ร่วมสถาบันและเพื่อนที่ออกเดินทางท่องเที่ยวร่วมกันทั้งในระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโทอีกด้วย

ทุนความรู้/ทุนทางวัฒนธรรมอีกประเภทหนึ่งที่ โอ้ ได้รับจากพื้นที่ทางสังคมย่อยของสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา/ปริญญาโท ก็คือความรู้ด้านการถ่ายภาพในเชิงหลักวิชา/ความรู้ด้านการถ่ายภาพในเชิงวิชาการที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ การได้ลงทะเบียนเรียนในวิชาภาพยนตร์และภาพถ่ายเพื่อการศึกษา นอกจากจะเป็นการลงทะเบียนเรียนวิชาด้านการถ่ายภาพอย่างเป็นทางการจะเป็นกิจจะลักษณะ/เป็นการลงทะเบียนเข้าห้องเรียนอย่างเป็นทางการแล้ว โอ้ ยอมรับว่าการได้มีโอกาสเข้าไปสัมผัสตัวหลักสูตรเนื้อหา ด้วยการเข้าฟังบรรยายและการสาธิตจากอาจารย์ผู้สอน ล้วนมีส่วนผลักดันและจุดประกายให้ โอ้ ผู้ซึ่งมีพื้นฐานด้านการถ่ายภาพแค่เพียง “ถ่ายภาพติด ภาพไม่เสีย” เริ่มกลับมาสนใจในเรื่องของการถ่ายภาพอย่างเป็นทางการเป็นจริงเป็นจังมากขึ้นกว่าเดิม และผลพวงจากการได้ลงทะเบียนเรียนในวิชาดังกล่าว ยังทำให้ โอ้ ทราบเพิ่มเติมขึ้นอีกด้วยว่า เพื่อนสนิทของเธอบางคนที่ไม่ได้ลงทะเบียนเรียนในวิชาดังกล่าวนั้น เป็นเพราะเพื่อนสนิทของเธอผู้นั้น ได้เคยเรียน/ผ่านการลงทะเบียนเรียนด้านการถ่ายภาพมาตั้งแต่ชั้นปริญญาตรีแล้ว เพื่อนของ โอ้ คนดังกล่าวจึงตัดสินใจไม่ลงทะเบียนเรียนในวิชาดังกล่าวแต่อย่างใด ซึ่งต่อมาในภายหลัง เพื่อนสนิทของ โอ้ คน ในฐานะเครือข่าย/ทุนทางสังคมดังกล่าว ได้กลายเป็นพี่เลี้ยง/ครู

คนที่สาม¹ คอยถ่ายทอดความรู้ทางด้านการถ่ายภาพและการตกแต่งภาพด้วยโปรแกรมแต่งภาพให้กับ โอ

พัฒนาการชีวิตดังกล่าวส่งผลทำให้ โอ นำความรู้ในเรื่องของการถ่ายภาพและการตกแต่งภาพดังกล่าวไปปรับประยุกต์ใช้เข้ากับงานเขียนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว จนกลายเป็นเอกลักษณ์ประจำตัว กล่าวคือ ภายหลังจากการออกเดินทางท่องเที่ยว โอ จะต้องกลับมาเขียนเรื่องราวความทรงจำ ตลอดจนความประทับใจต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งงานเขียนเหล่านั้นจะมีทั้งในส่วนที่เป็นเนื้อหา และภาพถ่ายที่ผ่านการตกแต่งภาพแล้ว ประกอบเข้าไปอยู่เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาได้อย่างลงตัว

สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ล้วนเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่า พื้นที่ทางสังคมย่อยของสถาบันการศึกษานอกจากจะมีบทบาทหน้าที่ต่อการหล่อหลอม/บ่มเพาะความเป็นนักภาษาศาสตร์/ผู้ที่มีใจรักทางด้านภาษาแล้ว พื้นที่ทางสังคมดังกล่าวยังเป็นพื้นที่ที่เอื้อให้ โอ ได้ต่อยอดเพิ่มพูนทุนความรู้ด้านการถ่ายภาพและการตกแต่งภาพถ่าย จนสามารถนำทุนความรู้ด้านการถ่ายภาพดังกล่าว ปรับเปลี่ยนไปสู่ทุนสัญลักษณ์/เอกลักษณ์เฉพาะตัวของการเขียนบันทึกเรื่องราวการเดินทางประกอบภาพถ่ายได้อีกด้วย

มองในแง่นี้ พื้นที่ทางสังคมของสถาบันการศึกษาจึงเป็นทั้ง พื้นที่แห่งการสั่งสมทุนความรู้/ทุนทางวัฒนธรรมพร้อม ๆ กับการบ่มเพาะความเป็นตัวตน/ทุนทางสัญลักษณ์ในแบบฉบับของนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้อย่างค่อยเป็นค่อยไปเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาอีกด้วย

สถานที่ทำงาน: พื้นที่แห่งการออกเดินทางท่องเที่ยวอย่างเป็นจริงเป็นจัง

ตามที่ได้เล่าไว้ตอนต้นแล้วว่า ภายหลังจากที่ โอ สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีจากคณะศึกษาศาสตร์ เอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรแล้ว โอ ก็ได้เข้าทำงานในตำแหน่งเลขานุการและนักวิชาการฝ่ายการศึกษาที่มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

¹ ครูสอนถ่ายภาพคนแรกในชีวิตของ โอ คือ พ่อของ โอ ครูคนที่สอง คือ อาจารย์ประจำคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ โอ ได้ไปลงทะเบียนเรียนในวิชาภาพยนตร์และภาพถ่ายเพื่อการสื่อสาร ส่วนครูถ่ายภาพคนที่สามของ โอ นั้น ได้แก่ เพื่อนที่ปริญญาโท รวมไปถึงพี่ ๆ ที่ทำงาน

พื้นที่ทางสังคมย่อยของที่ทำงานดังกล่าว นอกจากจะเป็นพื้นที่ที่เอื้อต่อการสั่งสมทุนทางเศรษฐกิจในรูปของเงินเดือนประจำที่มากพอจน โอ้ สามารถนำเงินสดเงินส่วนหนึ่งเพื่อใช้ในการท่องเที่ยวไปตามที่ต่าง ๆ โดยไม่เดือดร้อนแล้ว ที่ทำงานยังเป็นพื้นที่ย่อยทางสังคมที่สำคัญที่ทำให้ โอ้ ได้มีโอกาสขยายเครือข่ายทางสังคมออกไป ด้วยการรู้จักกับกลุ่มรุ่นพี่ที่ทำงานมาก่อน ซึ่งกลุ่มรุ่นพี่ที่ทำงานดังกล่าว มีความชอบในการออกเดินทางท่องเที่ยว “เป็นชีวิตจิตใจ” เชกเช่นเดียวกันกับ โอ้ และมักจะเลือกสถานที่ท่องเที่ยวโดยพิจารณาจากความแปลกใหม่ของสถานที่ท่องเที่ยวที่ยังไม่เคยไป รวมไปถึงความสวยงามและความโดดเด่นอันถือเป็นจุดขายของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยในแต่ละปี กลุ่มรุ่นพี่ที่ทำงานพร้อมกับ โอ้ จะออกเดินทางท่องเที่ยวกันอย่างน้อย 2-3 ครั้ง ตามแต่โอกาส/จังหวะของวันหยุดที่สามารถนัดหมาย/วางแผนการเดินทาง (จัด trip) ได้อย่างลงตัว

โดยพวกเขา (โอ้ กับรุ่นพี่ที่ทำงาน) จะตั้งชื่อการออกเดินทางประจำปีในแต่ละครั้งของพวกเขาว่า “ทริปใหญ่ต้นปี ทริปใหญ่กลางปี ทริปใหญ่ปลายปี” มองในแง่พื้นที่ทางสังคมย่อยของสถานที่ทำงาน นอกจากจะเป็นพื้นที่ทางสังคมย่อยที่เอื้อต่อการสั่งสมทุนทางเศรษฐกิจและขยายเครือข่ายทางสังคมตามที่ได้เกริ่นไว้ข้างต้นแล้ว พื้นที่ดังกล่าวยังเป็นพื้นที่ที่เอื้อต่อการสั่งสมต่อยอดทุนความรู้ในเรื่องการเดินทางท่องเที่ยวจนนำมาซึ่งการสร้างตัวตนในแบบฉบับของนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้คู่ขนานไปกับพื้นที่ทางสังคมย่อยของสถานที่ทำงานอีกทางหนึ่งด้วย

พื้นที่ความเป็นนักท่องเที่ยว: สั่งสม อารมณ์รักษา ความเป็นนักท่องเที่ยวยุคสะพายเป้

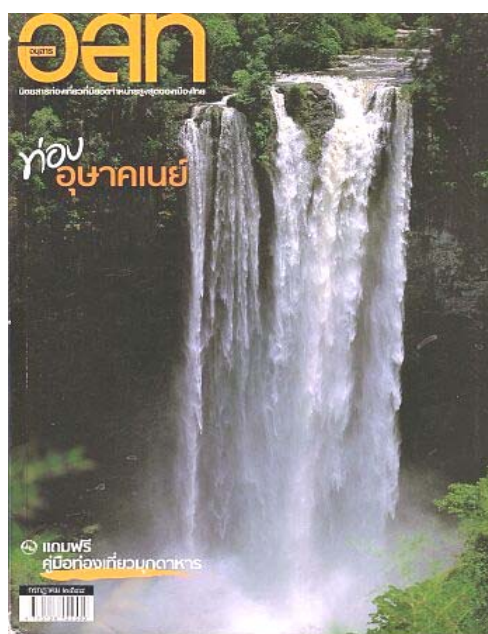
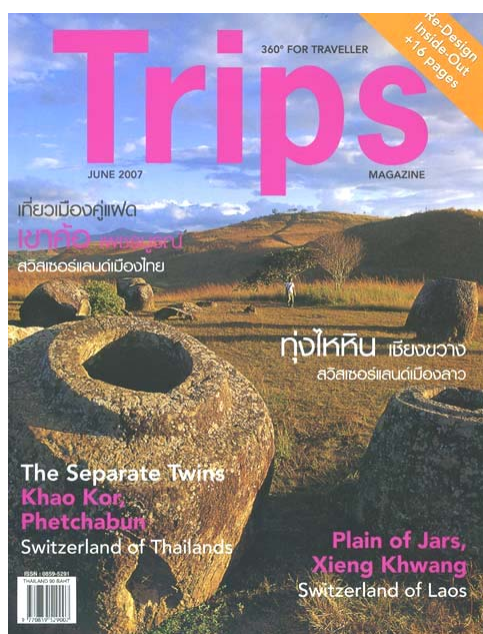
พื้นที่ทางสังคมย่อยของความเป็นนักท่องเที่ยวยุค โอ้ ที่จะพูดถึงต่อไปนี้นั้น ไม่ใช่พื้นที่ทางสังคมย่อยที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่หรือเกิดขึ้นภายหลังการสั่งสม เลื่อนไหลของทุนในพื้นที่ทางสังคมย่อยของที่ทำงานแต่อย่างใด

หากแต่ในความเป็นจริงพื้นที่ทางสังคมย่อยของความเป็นนักท่องเที่ยวนี้นั้น ก่อรูปขึ้นและดำรงอยู่ควบคู่ไปกับพื้นที่ทางสังคมย่อยอื่น ๆ เรื่อยมา นับตั้งแต่ชีวิตในวัยเด็กที่ได้ร่วมเดินทางท่องเที่ยวไปกับพ่อที่ชอบออกเดินทางท่องเที่ยวและชอบเป็นแบบในการถูกถ่ายรูป การเริ่มออกเดินทางท่องเที่ยวกับกลุ่มเพื่อนสมัยเรียนมัธยม หรือแม้กระทั่งในช่วงวัยทำงานการท่องเที่ยวก็ดำรงอยู่ควบคู่ไปกับการดำเนินชีวิตประจำวันของ โอ้ นั่นคือ การท่องเที่ยวได้กลายมาเป็นกิจกรรมยามว่างที่ โอ้ ใช้ในการหลีกหนีออกจากชีวิตงานที่วุ่นวาย วุ่นเวียน ซ้ำซาก จำเจ น่าเบื่อหน่าย ไปสู่ยังพื้นที่/รูปแบบการทำกิจกรรมใหม่ ๆ ที่ต่างไปจากชีวิตประจำวันที่เป็นอยู่

พื้นที่ย่อยทางสังคมของความเป็นนักท่องเที่ยวดังกล่าว จึงเป็นพื้นที่ที่เอื้อต่อการหล่อหลอมความเป็นนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้ให้กับ โอ้ ในแต่ละช่วงวัยอย่างค่อยเป็นค่อยไปอยู่เรื่อยมา ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ถึงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของพื้นที่ย่อยดังกล่าวในแต่ละช่วงวัยโดยภาพรวม ก็พบว่า พื้นที่ย่อยทางสังคมของการเป็นนักท่องเที่ยวนั้นมีบทบาทเอื้อต่อการสั่งสม ต่อยอด ทุนชนิดต่าง ๆ ใน 2-3 ลักษณะด้วยกัน คือ การสั่งสม ต่อยอดทุนความรู้/ทุนทางวัฒนธรรมจากการเปิดรับสื่อที่มีเนื้อหา ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว ซึ่งในกรณีของ โอ้ ประเภทของสื่อที่เปิดรับส่วนใหญ่ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ประเภท นิตยสาร หรืออนุสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว (นิตยสารทริป, อนุสาร อสท.) รองลงมา ได้แก่ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ประเภท อินเทอร์เน็ต และหนังสือรวมถึงบทความเชิงสารคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ภาพที่ 6.14

ตัวอย่างนิตยสาร Trips และอนุสาร อสท. สื่อสิ่งพิมพ์ที่ โอ้ บอกรับเป็นสมาชิก
เพื่อใช้เป็นข้อมูลการตัดสินใจก่อนออกเดินทางท่องเที่ยว

ที่มา: Trips Magaine, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2551, จาก <http://www.thaimtb.com/webboard/331/165582-60.jpg>
อนุสาร อสท., สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2551, จาก http://i12.photobucket.com/albums/a214/ubonwann/bookfair_oct06_2/Scan10155.jpg

ทั้งนี้วัตถุประสงค์ของการเปิดรับสื่อต่าง ๆ ก็เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ประกอบการตัดสินใจก่อนการออกเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งในประเด็นนี้ โอ เล่าให้ฟังว่า ในช่วงแรก ๆ ของการออกเดินทางท่องเที่ยว โอ ไม่เคยค้นคว้าหาข้อมูล/ทำการบ้านในส่วน of ข้อมูลการเดินทางใด ๆ ทั้งสิ้น โอ ทำหน้าที่เพียงเพื่อนร่วมทาง/ลูกทัวร์ที่วุ่นนอนสบาย ใครชวนไปเที่ยวไหนก็เต็มใจและพร้อมที่จะไปโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น

ถ้าเป็นช่วงแรก ๆ สมัยก่อนของการเที่ยว พวกพี ๆ เค้าจะเป็นคนจัดการ เพราะโดยปกติพี ๆ เค้าจะเป็นสมาชิกนิตยสาร อสท หรือนิตยสารทริปอยู่แล้วอะคะ เค้าก็จะเปิดหาข้อมูลแล้วมันก็จะมีข้อมูลการท่องเที่ยวอยู่ เค้าก็จะเอาข้อมูลจากตรงนั้นมาบอกเรา มาชวนเราว่าเราสนใจหรือไม่ (โอ, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

จนต่อมาในภายหลังเมื่อ โอ มีประสบการณ์จากการได้ออกเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น หน้าที่และบทบาทจากการเป็นแค่เพียงลูกทัวร์ก็เปลี่ยนไปสู่การทำหน้าที่เป็นแกนนำ หรือได้ไฟที่คอยหาข้อมูล พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มานำเสนอให้กับกลุ่มเพื่อน/รุ่นพี่ที่ทำงานได้ใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจออกเดินทางท่องเที่ยวแทน

มันเป็นเรื่องของพัฒนาการของการพัฒนาขึ้นมาเรื่อย ๆ ของการเป็นนักเที่ยว หลัง ๆ โดยส่วนใหญ่ช่วงหลัง ๆ หนูจะเป็นคนจัดการหาข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแทน พวกพี ๆ เค้า แล้วก็เป็นคนชวนพวกพี ๆ เค้าออกไปเที่ยวเสียเป็นส่วนใหญ่ พี ๆ เค้าก็จะบอกแต่เพียงว่า...อะ ถ้าอยากก็ไปหาข้อมูลมา ไปทำการบ้านมา ไปจัดทริปมา (โอ, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

ทั้งนี้จากการซักถามลึกลงไปถึงขั้นตอนการค้นหาข้อมูลก่อนการออกเดินทางท่องเที่ยว ผู้วิจัยพบว่า ก่อนการออกเดินทางไปท่องเที่ยวแต่ละครั้งนั้น โอ จะทำการบ้านด้วยการค้นคว้าหาข้อมูลจากนิตยสารทริป อนุสาร อสท. และข้อมูลด้านการท่องเที่ยวจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไปด้วยพร้อม ๆ กัน เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการ ค้นคว้าหาข้อมูลท่องเที่ยวหรือ “ทำการบ้าน” ดังกล่าวมาใช้ประกอบการพิจารณาเลือกสถานที่เที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เช่น พุศิจิกายน-ธันวาคม ไปปิ่นเขา มกราคม กุมภาพันธ์ ไปทะเล ส่วนช่วงกลางปีไปยังสถานที่ที่ไม่เคยไป

ภายหลังจากได้ข้อมูลในเบื้องต้นอย่างคร่าว ๆ แล้ว โอ ก็จะนำเสนอข้อมูลดังกล่าวให้กับกลุ่มลูกทัวร์ทราบถึง สถานที่ เส้นทาง ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวที่จะทำการแวะเที่ยวระหว่างทางก่อนที่จะเดินทางไปถึงเป้าหมายการเดินทางที่แท้จริง ซึ่งในแต่ละปี โอ กับกลุ่มรุ่นพี่/กลุ่มเพื่อนจะวางแผนเดินทางท่องเที่ยวอย่างน้อย 3 ช่วง ในแต่ละช่วงจะมีชื่อเรียก เช่น ทริปใหญ่ต้นปี ทริปใหญ่กลางปี ทริปใหญ่ปลายปี และช่วงเวลาในแต่ละทริปของการเดินทางก็จะตกอยู่ที่ประมาณ 2-5 วัน

เราก็จะหาข้อมูลจากนิตยสารทริป อนุสาร อสท. ซึ่งหนูเป็นสมาชิกอยู่เหมือนกัน พอได้ข้อมูลจากนิตยสารดังกล่าวแล้ว ก็จะเข้าไปหาข้อมูลต่อจากอินเทอร์เน็ต พอได้ข้อมูลตรงนี้เราก็จะรู้แล้วว่า เราจะมีรายละเอียดในการเดินทางยังไง ไปยังไง อะ ไปรถตู้หรือ ขับรถไปเอง โดยส่วนใหญ่ก็จะไปรถตู้ เพราะไปกันเป็นกลุ่มใหญ่ แล้วอีกอย่างเวลาไปกันก็ไม่ได้นั่งเบาะรถเดียวถึงที่หมาย ในระหว่างไปเราก็จะแวะตามที่ต่าง ๆ ที่มันเป็นที่เที่ยว ซึ่งก็รวมถึงซากลับด้วย เพราะฉะนั้นการหาข้อมูลของหนูในการไปเที่ยวแต่ละครั้ง จึงไม่ใช่การหาข้อมูลที่เที่ยวเพียงที่ใดที่หนึ่ง แต่จะหาข้อมูลแบบชนิดเบี้ยวไปเรื่อยตามเส้นทางที่เราเดินทางไปด้วย พอได้ข้อมูลในส่วนของเส้นทางการเดินทางที่จะไปยังที่หมายกับเส้นทางที่จะแวะเบี้ยวไปเรื่อยทางแล้ว ก็จะหาข้อมูลต่อในส่วนของที่พัก แล้วก็อ่านประวัติของสถานที่เที่ยวที่เราจะไป เช่น ในกรณีของสังขละ หนูก็จะไปหาข้อมูลอ่านแล้วหนูก็จะรู้ว่า พื้นที่ตรงนั้นมันจะมีน้ำท่วมโบสถ์ แล้วจากนั้นหลวงพ่อดุตตะก็ทำการย้ายวัด อะไรวะประมาณนี้ คือ ถ้าเราหาข้อมูลตรงนี้ก่อน หนูว่ามันจะทำให้เราเที่ยวสนุกขึ้น (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

นอกจากข้อมูลในส่วนที่เป็นเนื้อหา/ตัวหนังสือในสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ด้านการท่องเที่ยวแล้ว ข้อมูลอีกชนิดหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทต่อการหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในแต่ละครั้งของ โอ้ ที่ผู้วิจัยเห็นว่าไม่ควรมองข้าม โดยเฉพาะกับงานวิจัยครั้งนี้ ก็คือ ข้อมูลในส่วนที่เป็นภาพถ่าย

ภาพถ่ายที่กล่าวอ้างถึงนั้น หมายถึง ภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ปรากฏอยู่ตามหน้าหนังสือท่องเที่ยวหัวต่าง ๆ ไม่เว้นแม้แต่หัวหนังสือที่ โอ้ เป็นสมาชิกอยู่ โดยการพิจารณาข้อมูลในส่วนที่เป็นภาพถ่ายท่องเที่ยวดังกล่าว โอ้ จะมีวิธีการพิจารณาอยู่ 2 ลักษณะ คือ ในกรณีที่สถานที่ท่องเที่ยวที่ โอ้ จะเดินทางไปนั้น เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีข้อมูลด้านการท่องเที่ยวอยู่ก่อนแล้ว หรือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวอยู่ก่อนแล้ว โอ้ ก็จะพิจารณาข้อมูลในส่วนของเนื้อหาที่ให้รายละเอียดข้อมูลด้านการท่องเที่ยวที่เป็นตัวหนังสือเป็นหลักว่าสถานที่ท่องเที่ยวที่กำลังจะเดินทางไปนั้น มีรายละเอียดสถานที่เที่ยว ที่กิน ที่น่าสนใจอย่างไรบ้าง

¹ ทั้งนี้การพูดถึง ภาพถ่ายท่องเที่ยว ดังกล่าว จะพูดถึงแต่เฉพาะบทบาทหน้าที่ของสื่อภาพถ่ายที่มีต่อการสืบค้น ค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อเตรียมการท่องเที่ยวของ โอ้ เท่านั้น ส่วนบทบาทหน้าที่ของภาพถ่ายในฐานะภาพตัวแทนที่เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงรสนิยมของนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้ นั้นจะวิเคราะห์ให้เห็นในส่วนถัดไป

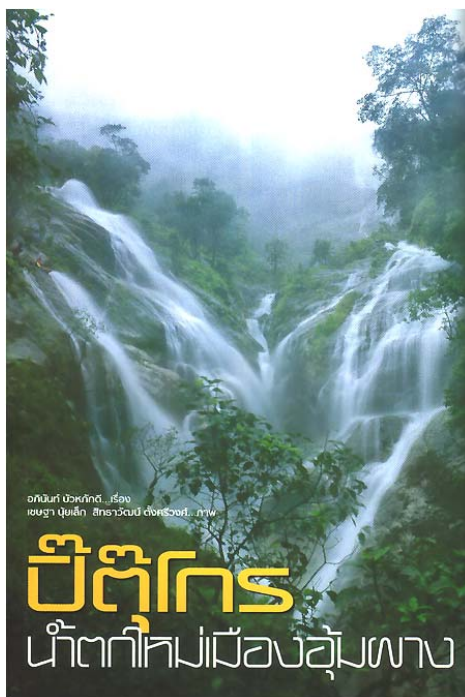
“ถ้าเรารู้แล้วว่าเราจะไปเที่ยวที่ไหน เวลาหาข้อมูลเราก็จะดูที่ตัวหนังสือ ดูที่ตัวข้อมูลก่อน ตัวข้อมูลจะเด่นกว่า” (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2551)

ส่วนในกรณีที่ยังไม่รู้ หรือยังตัดสินใจไม่ได้ว่าจะไปเที่ยวยังสถานที่ใด ภาพถ่ายท่องเที่ยวดังกล่าวจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจในแง่ที่ว่า สถานที่ท่องเที่ยวที่กำลังหาข้อมูลเพื่อที่จะเดินทางลงไปเที่ยวนั้น เมื่อดูจากภาพถ่ายท่องเที่ยวแล้ว สถานที่ท่องเที่ยวดังกล่าวมีความสวยงาม ดูแล้วดึงดูดให้เกิดความรู้สึกอยากไปเที่ยวหรือไม่

ลักษณะของการเปิดรับ รับรู้ภาพถ่ายท่องเที่ยวของ โอ้ ดังกล่าว สำหรับผู้วิจัยแล้วมองว่า เป็นการรับรู้เชิงประโยชน์ใช้สอย หรือเป็นการรับรู้ตามชุดรหัสความหมาย (code) ในฐานะของผู้บริโภคภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ช่างภาพหรือผู้ถ่ายต้องการสื่อความหมายออกมา เช่น รับรู้ภาพถ่ายท่องเที่ยวเพื่อนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจออกเดินทางท่องเที่ยว มากกว่าการรับรู้ทางด้านเทคนิคหรือความรู้ทางด้านการถ่ายภาพ

ภาพที่ 6.15

ตัวอย่างภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ปรากฏอยู่ตามหน้านิตยสาร ที่ โอ้ ใช้ตัดสินใจ
เดินทางท่องเที่ยวในกรณีที่ยังไม่รู้ว่าจะไปเที่ยวที่ไหน

ที่มา: เศรษฐา น้อยเล็ก และ สิทธาวัดณ์ ตั้งศรีวงศ์, อังผาง, สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2551, จาก

<http://i90.photobucket.com/albums/k278/chminivet/PraToLorSoo/1.jpg>

ถ้าเรายังไม่มีข้อมูลว่าเราจะไปเที่ยวไหน รูปมันจะดึงดูดความสนใจของเรามากกว่า เรา
จะใช้ภาพให้มาเป็นตัวดึงดูดความสนใจของเรา ซึ่งตอนแรก ๆ ของการออกเดินทาง
ท่องเที่ยวเนี่ย รูปจะไม่ค่อยสำคัญ คือ เห็นนะแต่ไม่ค่อยให้ความสำคัญ แต่เท่าที่หนู
อ่านหนังสือท่องเที่ยวผ่านตามานะ หนังสือท่องเที่ยวแทบทุกเล่ม เว็บไซต์ท่องเที่ยว
ทุกเว็บ เค้าให้ความสำคัญกับภาพถ่ายท่องเที่ยวนะ ส่วนถ้าถามความสนใจของตัว
หนูในเรื่องของภาพถ่าย ช่วงแรก ๆ ของการท่องเที่ยวหนูก็ยังไม่ได้ให้ความสนใจกับ
ถ่ายภาพเท่าใดนักนะ จะมาให้ความสำคัญกับการดูภาพถ่ายมากขึ้นก็ตอนช่วงหลัง ๆ
จากที่ไปเที่ยวบ่อยขึ้น ได้มีโอกาสเจอพี่ในกลุ่มที่เค้าเล่นกล้อง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ตั้งแต่ตอนที่มาเรียนโทที่นี่ ได้มาเจอเพื่อนที่ทำคอมฯ เป็น (โอ้, สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม
2551)

มองในแง่นี้จึงอาจกล่าวได้ว่า พื้นที่ย่อยทางสังคมของนักท่องเที่ยวนอกจากจะมี
บทบาทต่อการสั่งสมทุนความรู้/ทุนทางวัฒนธรรมทางด้านการท่องเที่ยวแล้ว พื้นที่ย่อยทาง
สังคมของนักท่องเที่ยวดังกล่าวยังเป็นพื้นที่ย่อยทางสังคมที่เอื้อต่อการต่อยอดทุนความรู้ด้าน
ภาพถ่ายและการถ่ายภาพเพิ่มเติม พร้อม ๆ กับการต่อยอดเครือข่ายทางสังคม/ทุนทางสังคม
และให้กับ โอ้ อีกด้วย

นั่นคือ ในส่วนของการถ่ายภาพนั้น การได้มีโอกาสออกไปท่องเที่ยวกับกลุ่มรุ่นพี่ที่
เล่นกล้องในฐานะช่างภาพสมัครเล่น ทำให้ โอ้ ได้ซึมซับเอาวิธีคิด และมุมมองของคนถ่ายภาพใน
เชิงหลักวิชาโดยที่ โอ้ ไม่รู้ตัว เช่น จากเดิมที่เคยชอบถ่ายแต่ป้ายบอกทาง หรือเน้นถ่ายแต่เฉพาะ
ภาพคนเพื่อนร่วมทาง ก็เริ่มเปลี่ยนไปสู่การหันมาถ่ายคนประกอบเข้ากับภาพวิวทิวทัศน์บรรยากาศ
โดยรอบของสถานที่ท่องเที่ยวที่เดินไป และที่สำคัญยังมีลักษณะของการสอบถาม ชักถาม เพื่อขอ
คำชี้แนะจากรุ่นพี่ที่เล่นกล้องในฐานะมือสมัครเล่นคนดังกล่าวอีกด้วย

ส่วนในเรื่องการต่อยอดทุนทางสังคมนั้น ตามที่ได้เกริ่นไว้ก่อนหน้านี้แล้วว่า สิ่งที่ โอ้ ทำ
เป็นประจำภายหลังกลับจากการเดินทางท่องเที่ยว ก็คือ การเขียนบันทึกเล่าเรื่องราวความประทับใจ
ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังที่ โอ้ เริ่มหันมาจับกล้องถ่ายภาพ โอ้ ก็
มักจะนำภาพถ่ายเข้ามาประกอบกับงานเขียนของเธอเองอยู่เสมอ และเมื่อบันทึกการเดินทางเสร็จ
สมบูรณ์ โอ้ ก็มักจะนำเอาผลงานที่เป็นบันทึกข้อความประกอบภาพถ่ายดังกล่าว หมุนเวียนสับเปลี่ยน
ให้กลุ่มเพื่อน กลุ่มรุ่นพี่ ตลอดจนไปถึงกลุ่มสมาชิกที่ร่วมเดินทางได้ดู ได้อ่าน ซึ่งคนส่วนใหญ่ที่มี
โอกาสได้เห็นผลงานบันทึกการท่องเที่ยวประกอบภาพถ่ายดังกล่าว ก็มักจะมีความเห็นไปในทางเดียวกัน
ก็คือ รู้สึกและรับรู้ได้ถึงความเป็นผู้ที่มีใจรักทั้งทางด้านการท่องเที่ยว ใจรักด้านภาษา การเขียน

รวมไปถึงความสนใจด้านการถ่ายภาพเพื่อที่จะนำภาพถ่ายที่ได้มาประกอบเข้ากับงานเขียนในรูปแบบของบันทึกการเดินทางท่องเที่ยวไปด้วยในขณะเดียวกัน

จากสิ่งต่าง ๆ ที่อธิบายมาข้างต้น นับตั้งแต่การเริ่มหาข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจเลือกแหล่งท่องเที่ยว จนมาถึงขั้นตอนกลับจากการท่องเที่ยว หากมองในเชิงการสื่อสาร ก็พบว่ารูปแบบการใช้สื่อของ โอ้ ในช่วงแรกนั้น โอ้ จะเป็นแค่เพียงผู้รับสาร (receiver) ที่คอยเปิดรับข้อมูลเนื้อหา และข้อมูลภาพถ่ายท่องเที่ยวเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจเลือกสถานที่ที่จะเดินทางท่องเที่ยวพบในอีกลักษณะหนึ่งก็คือ โอ้ เป็นแค่เพียงผู้เสพสื่อที่ถูกออกแบบมาจากผู้ผลิต (sender) อันได้แก่นักเขียน ช่างภาพ แต่ต่อมาในภายหลัง หลังจาก โอ้ เปิดรับสื่อด้วยความถี่ที่บ่อยครั้งประกอบกับได้ออกเดินทางท่องเที่ยวบ่อยขึ้น โอ้ เริ่มนำเอาภาพถ่ายมาประกอบเข้ากับงานเขียนของเธอ ซึ่งการกระทำดังกล่าวก็เท่ากับ โอ้ เริ่มผันตัวเองมาเป็นคนออกแบบสื่อในฐานะของนักเขียนและผู้ถ่ายภาพ ซึ่งการเริ่มผันตัวเองจากเพียงแค่ผู้เสพสื่อมาสู่การเริ่มเป็นผู้ผลิตสื่อ ด้วยชุดรหัสความหมายในภาพถ่ายท่องเที่ยวดังกล่าวนั้น ผู้วิจัยมองว่าการกระทำในลักษณะดังกล่าวเป็นรูปแบบของการพยายามที่จะเลียนแบบความเป็นมืออาชีพด้านการถ่ายภาพ ซึ่งจะว่าไปแล้วการพยายามเลียนแบบความเป็นมืออาชีพด้านการถ่ายภาพดังกล่าว ก็มีลักษณะคล้ายคลึงการพยายามยกระดับจิต/รสนิยมด้านการถ่ายภาพจากการถ่ายภาพในแบบฉบับของนักท่องเที่ยว ที่แต่เดิมนั้นหนักไปในเรื่องของการเก็บบันทึกความทรงจำ ไปสู่กระบวนการผลิตผลงานภาพถ่ายที่มีทั้งภาพและเนื้อหาเรื่องราวเป็นส่วนประกอบในแบบฉบับการทำงานของช่างภาพนิเทศสาร

ภาพที่ 6.16

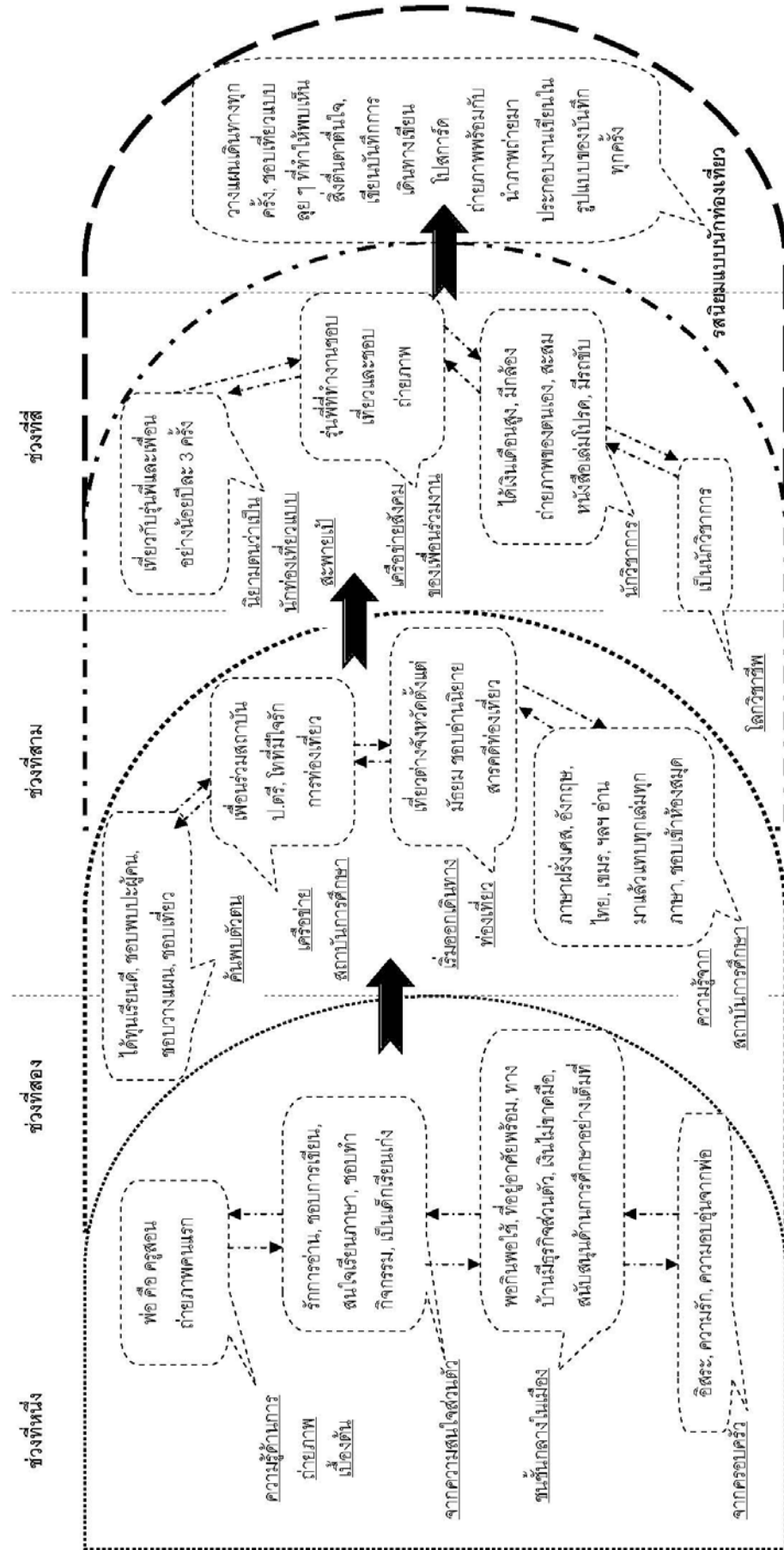
ตัวอย่างงานเขียนประกอบภาพที่ โอ้ จัดทำขึ้นด้วยความชอบส่วนตัว

ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า โอ้ เป็นนักท่องเที่ยวที่มีความสามารถทั้งทางด้านภาษาและการเขียนไปพร้อม ๆ กับความสามารถทางด้านการถ่ายภาพในแบบฉบับของนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้ไปด้วยในเวลาเดียวกัน ซึ่งความสามารถตลอดจนการเป็นที่ยอมรับ และรับรู้ของผู้คนรอบข้างดังกล่าว ก็คือรูปแบบของทุนทางสัญลักษณ์ชนิดหนึ่งนั่นเอง

ภาพที่ 6.17

การสั่งสมทุนและการปะทะสังสรรค์ของทุนทั้ง 4 ชนิดของ ไร่

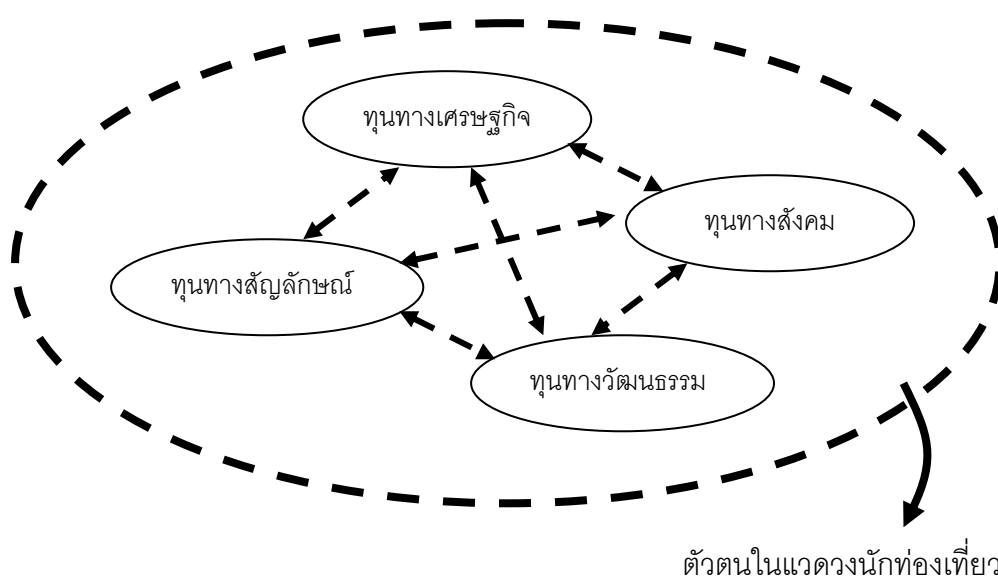
ที่มา: จากการสรุปยอดทางความคิดของผู้วิจัย จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดของปิแอร์ บูรีเยอ

ในทัศนะของผู้วิจัยหากมองในอีกแง่มุมหนึ่งก็อาจมองได้อีกเช่นกันว่า พื้นที่ย่อยทางสังคมของนักท่องเที่ยวดังกล่าว ไม่เพียงทำหน้าที่เป็นพื้นที่แห่งการสังสรรค์ อารมณ์รักษา ความเป็นนักท่องเที่ยวยุคสมัยใหม่แบบสะพายเป้ให้กับ โอ เท่านั้น พื้นที่ย่อยทางสังคมดังกล่าวยังเป็นพื้นที่ที่ทำให้ โอ ถูกชุดความรู้ความคิดในแบบวิชาชีพของคนทำสื่อที่เธอมีความเชื่อว่าเป็นชุดความรู้ที่ดีที่เหมาะสม อันจะก่อให้เกิดการเป็นที่ยอมรับจากคนรอบข้างอีกด้วย ซึ่งประเด็นดังกล่าวจะได้วิเคราะห์ให้เห็นในบทต่อ ๆ ไป

อย่างไรก็ดี จากการวิเคราะห์ที่ผ่านมาข้างต้น เป็นสิ่งชี้ให้เห็นได้ว่า ความเป็นตัวตนในแบบฉบับของนักท่องเที่ยวยุคสมัยใหม่นั้น ล้วนเป็นผลพวงจากการสังสรรค์ การเคลื่อนไหว ต่อ ยอดอดทนเวียนของทุนในพื้นที่ย่อยทางสังคมต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในช่วงชีวิตของ โอ แทบทั้งสิ้น

ภาพที่ 6.18

การสังสรรค์ การปะทะสังสรรค์ เลื่อนไหว/แทรกซึมของทุนทั้ง 4 ชนิด
ในแวดวงนักท่องเที่ยวยุคสมัยใหม่

ที่มา: จากการสรุปรวบยอดทางความคิดของผู้วิจัย จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเยอ

พื้นที่ย่อยทางสังคมดังกล่าว จึงทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นเป้าหมายทางความคิดและพฤติกรรมให้กับ โอ้ และเช่นเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ที่นำเสนอมาก่อนหน้านี้ ในท้ายที่สุดแล้ว ผลผลิตจากเป้าหมายทางสังคมที่ โอ้ ได้ซึมซับและใช้ชีวิตอยู่ดังกล่าว จะนำไปสู่การเกิดขึ้นของโครงสร้างที่ดำรงคงทนอยู่ในร่างกาย เสมือนสิ่งที่ถูกฝังหรือจารึกอยู่ในตัว ที่เราเรียกว่า ความโน้มเอียงทางอุปนิสัย (habitus) ซึ่งความโน้มเอียงทางอุปนิสัยดังกล่าวจะปรากฏและถูกแสดงออกมาทางอากัปกริยา (manner) ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความโน้มเอียงทางอุปนิสัยที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดผ่านรูปแบบของการบริโภค (consumption) หรือที่เราเรียกว่า รสนิยม (Taste) นั่นเอง

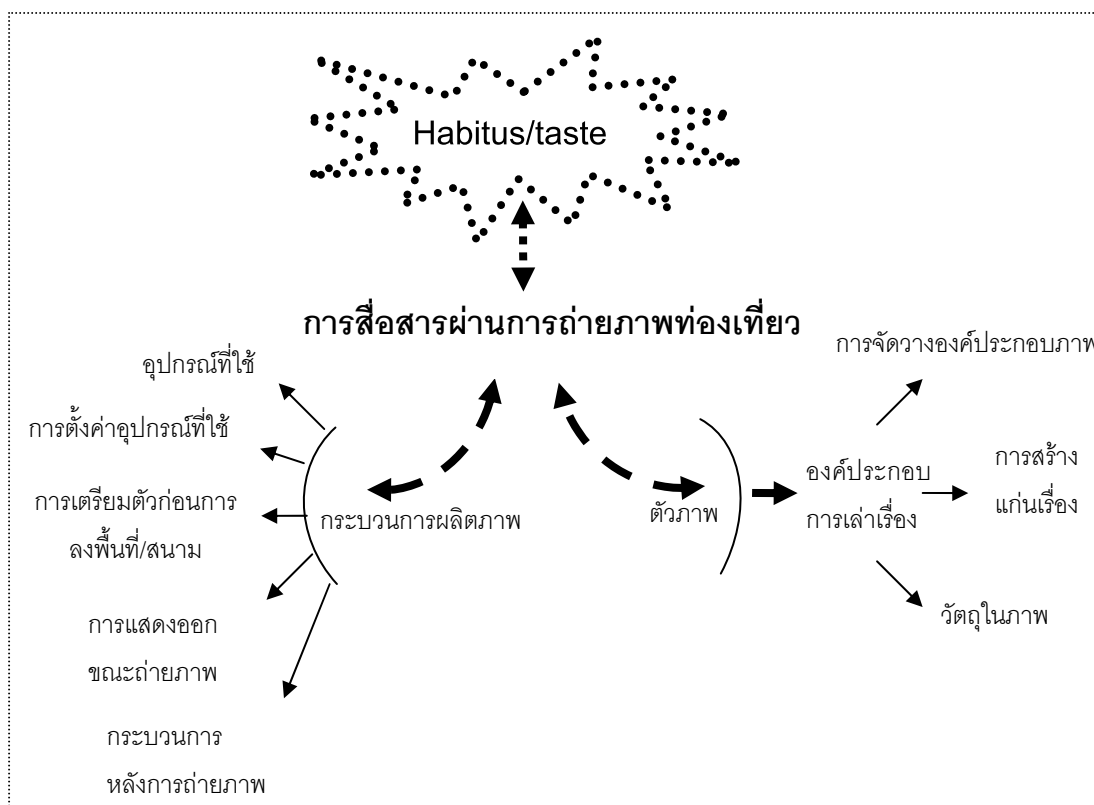
รสนิยมที่ถูกแสดงออกผ่านการบริโภค: การครอบงำ และการต่อรองเชิงอำนาจ

รสนิยมที่ถูกแสดงผ่านการบริโภคที่จะทำการวิเคราะห์และนำเสนอต่อไปนี้ คือ รูปแบบการบริโภคของ โอ้ ในฐานะของนักท่องเที่ยวยุคสมัยใหม่ภายใต้บริบทของกลุ่มทางสังคม/แวดวงของผู้ที่มีใจรักในการออกเดินทางท่องเที่ยวและถ่ายภาพที่ได้จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย

ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า การวิเคราะห์รสนิยมที่ถูกแสดงออกผ่านการบริโภคในฐานะนักท่องเที่ยวยุคสมัยใหม่ดังกล่าว นอกจากจะเป็นสิ่งชี้ให้เห็นความแตกต่าง (distinction) ทางด้านรสนิยมการบริโภคแล้ว การวิเคราะห์ดังกล่าวยังนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในเรื่องของอำนาจ ทั้งการครอบงำและการต่อรองในเชิงอำนาจ พร้อม ๆ กับการสะท้อนให้เห็นถึง รสนิยมการบริโภคในฐานะเครื่องมือแห่งการอ้างรักษาวัฒนธรรมความเป็นชนชั้นของแต่ละกลุ่มทางสังคมได้ในอีกทางหนึ่งด้วย

ภาพที่ 6.19

การวิเคราะห์ความโน้มเอียงทางอุปนิสัย/รสนิยมผ่านกระบวนการ
ผลิตภาพถ่ายท่องเที่ยวและความหมาย
ผ่านองค์ประกอบการเล่าเรื่อง

ที่มา: จากการสรุปรวบยอดทางความคิดของผู้วิจัย จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดของปีแอร์ บูว์ดิเยอ

อย่างไรก็ดี เพื่อให้การแปลผลข้อมูลที่ได้ มีความชัดเจน สอดคล้อง ตลอดจนเป็นไปในทิศทางเดียวกันการวิเคราะห์ในบทที่ผ่านมา ผู้วิจัยจึงเลือกใช้รูปแบบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของ องค์ประกอบสร้างความหมาย/การบริโภคสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการถ่ายภาพ เฉกเช่นเดียวกันกับที่ทำการวิเคราะห์รสนิยมของ “วอ” และ “เวฟ” นั่นคือ การวิเคราะห์รสนิยมผ่านกระบวนการผลิตภาพ (อุปกรณ์ที่ใช้ การแสดงออกในขณะถ่ายภาพ กระบวนการหลังการถ่ายภาพ) และการเล่าเรื่อง (narration) ในภาพถ่ายท่องเที่ยว (การจัดวางองค์ประกอบภาพ การสร้างแก่นเรื่อง วัตถุที่ปรากฏในภาพ)

ความโน้มเอียงทางอุปนิสัย/รสนิยมที่ปรากฏในกระบวนการผลิตภาพถ่ายท่องเที่ยว

จากการพูดคุยสอบถาม โอ้ ในฐานะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้ที่มีความสนใจด้านการถ่ายภาพประกอบการเขียนถึงกระบวนการผลิตภาพถ่ายและงานเขียนบันทึกการท่องเที่ยว ทั้งก่อนและหลังการเดินทางท่องเที่ยว พบสิ่งต่าง ๆ ที่น่าสนใจในกระบวนการผลิตภาพถ่ายท่องเที่ยวที่สามารถชี้ให้เห็นถึงรสนิยมและความแตกต่างทางด้านรสนิยมระหว่างนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้กับช่างภาพเชิงสุนทรีย์และช่างภาพอาชีพดังนี้คือ

1. อุปกรณ์ที่ใช้

เนื่องจาก โอ้ เกิดและเติบโตในครอบครัวของชนชั้นกลางที่ถือได้ว่ามีฐานะอยู่ในระดับพอมีกินมีใช้ โอ้ จึงสามารถซื้อหากกล้องติดบ้านเอาไว้ใช้งานได้อยู่หลายตัว ทั้งกล้องถ่ายภาพในระบบฟิล์มของพ่อ เช่น กล้องถ่ายภาพ ยี่ห้อ โอลิมปัส (Olympus) 2 ตัว ยี่ห้อ โกดัก (Kodak) 2 ตัว และกล้องถ่ายภาพในระบบดิจิทัลของ โอ้ เอง 2 ตัว ยี่ห้อนิคอน รุ่นคูลพิค 3100 สีสบรอนซ์ (Nikon coolpix 3100) กับยี่ห้อฟูจิ รุ่นเอส 6500 (Fuji S6500)

ภาพที่ 6.20

กล้องถ่ายภาพระบบดิจิทัลตัวแรก ยี่ห้อนิคอน รุ่นคูลพิค 3100
รุ่นเดียวกับที่ โอ้ นำติดตัวขณะเดินทางท่องเที่ยว

ที่มา: coolpix 3100, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2551, จาก <http://a.img-dpreview.com/news/0302/pma2003/nikon/cp3100/allroundview.jpg>

ภาพที่ 6.21

กล้องถ่ายภาพในระบบดิจิทัลของยี่ห้อฟูจิ รุ่นเอส 6500 (Fuji S6500)

รุ่นเดียวกับที่ โอิ ใช้อยู่ในปัจจุบัน

ที่มา: FUJI S6500, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2551, จาก <http://www.roportal.ro/upload/anunturi/AUYQTDBX7.jpg>

กล้องที่มีอยู่ในครอบครอง ทั้ง 6 ตัวดังกล่าว ล้วนแล้วแต่เป็นกล้องคอมแพค¹ (compact) หรือที่ โอิ เรียกกันว่า “กล้องปัญญาอ่อน”² แทบทั้งสิ้น และที่สำคัญการตัดสินใจเลือกซื้ออุปกรณ์การถ่ายภาพโดยส่วนมากก็มักจะตกอยู่ภายใต้การตัดสินใจของผู้เป็นบิดา ซึ่งแหล่งที่

¹ กล้องคอมแพค/กล้องแบบเล็งแล้วถ่าย (Point & Shot) เป็นกล้องที่ถูกออกแบบมาให้มีขนาดเล็กกะทัดรัด น้ำหนักเบา ใช้งานง่าย สะดวกต่อการพกพา กล้องคอมแพคดังกล่าวจึงเป็นที่นิยมทั้งต่อบุคคลทั่วไป ๆ มือใหม่หัดถ่ายภาพ รวมไปถึงช่างภาพ

² ด้วยเทคโนโลยีและการออกแบบให้เกิดความสะดวกและง่ายต่อการใช้งานในลักษณะเล็งแล้วก็กดถ่ายดังกล่าว ในบางครั้ง กล้องคอมแพคดังกล่าวจึงถูกขนานนามว่า “กล้องปัญญาอ่อน” ซึ่งคำว่า ปัญญาอ่อน ในที่นี้ น่าจะหมายถึง การกระทำที่ไม่ต้องใช้ความคิด หรือใช้ความรู้ในการตั้งค่าน้ำกล้องต่าง ๆ นั่นเอง

ได้มาของอุปกรณ์ด้านการถ่ายภาพดังกล่าวได้มาจากแหล่งศูนย์รวมขายอุปกรณ์ด้านอิเล็กทรอนิกส์ที่รู้จักกันดีในชื่อของ “บ้านหม้อ” เนื่องจากเป็นแหล่งรวมอุปกรณ์ทางด้านไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ ตกแต่งประดับยนต์ ซึ่งพ่อของ โอิ ในฐานะที่เคยเป็นช่างซ่อมรถมาก่อนจึงคุ้นเคยกับการไปซื้อหาอุปกรณ์ด้านการถ่ายภาพ ณ ที่แห่งนั้น

โออิ จะมีหน้าที่เพียงหาข้อมูลจากผู้รู้/คนใกล้ชิด เช่น รุ่นพี่ที่ทำงานที่เล่นกล้อง และจากสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ เช่น หนังสือ/นิตยสารด้านการถ่ายภาพ/ข้อมูลจากเว็บไซต์ เพื่อนำข้อมูลคุณสมบัติตลอดจนรายละเอียดของกล้อง (สเปกของกล้อง) อย่างคร่าว ๆ ตามที่ตัวเองต้องการ เช่น โทนสีของภาพที่ได้ รูปทรง น้ำหนัก ยี่ห้อ จำนวนพิกเซล ให้กับผู้เป็นบิดาเท่านั้น และหลังจากนั้นก็จะเป็นหน้าที่ของบิดาในการจัดซื้ออุปกรณ์ถ่ายภาพดังกล่าว

ส่วนเหตุผลของการเลือกซื้อกล้องถ่ายภาพแบบคอมแพคตินั้น สืบเนื่องมาจากขนาดที่กะทัดรัด จึงทำให้ง่ายและสะดวกต่อการพกพา อีกทั้งในทัศนะของ โอิ เองแล้ว กล้องถ่ายภาพสามารถเข้ามาสนองตอบความต้องการส่วนตัวของเธอได้เป็นอย่างดีครบวงจร กล่าวคือ เวลาที่ โอิ ออกเดินทางท่องเที่ยว โอิ ก็จะใช้กล้องถ่ายภาพเพื่อเก็บบันทึกความทรงจำ ซึ่งตามความคิดของ โอิ การเก็บบันทึกความทรงจำจากการออกเดินทางเที่ยวดังกล่าวยังถือเป็นงานอดิเรกที่เธอรักและชอบที่จะทำเป็นอย่างมากอีกด้วย

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภายหลังกลับจากการออกเดินทางท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง โอิ มักจะนำเอาภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ถูกบันทึกไว้ในระหว่างการเดินทาง นำกลับมาประกอบเข้ากับข้อมูลในส่วนที่เป็นตัวหนังสือ ประกอบกันเข้าในรูปแบบของ บันทึกการเดินทางส่วนตัว (ไดอารี่) / บันทึกการเดินทางที่น่าออกหมุนเวียนแจกจ่ายให้กับกลุ่มพี่ ๆ เพื่อน ๆ ที่ทำงานและที่เรียนปริญญาโทได้อ่านอีกด้วย และเมื่อถามถึงอนาคตอันใกล้เกี่ยวกับกับอุปกรณ์ด้านการถ่ายภาพ โอิ ตอบอย่างไม่ลังเลว่า หากเธอสามารถพัฒนาฝีมือด้านการถ่ายภาพให้ดี/ให้เก่ง เทียบเท่าหรือมากกว่าภาพถ่ายที่ถ่ายมาจากฝีมือของช่างภาพ เธอก็วางแผนที่จะซื้อกล้องและอุปกรณ์ด้านการถ่ายภาพในแบบที่ช่างภาพมืออาชีพใช้กันอยู่ นั่นคือ กล้องถ่ายภาพที่สามารถถอดเปลี่ยนเลนส์ได้ (กล้อง SLR) กล้องถ่ายภาพที่สามารถปรับตั้งค่าแสง ค่าความไวชัตเตอร์ได้

ส่วนเหตุผลที่ โอิ ยังไม่ตัดสินใจที่จะซื้อกล้องถ่ายภาพในแบบมืออาชีพนั้น เพราะเธอเชื่อว่า ความสามารถทางด้านการถ่ายภาพของเธอนั้นยังอยู่ในขั้นของผู้ฝึกหัด หรือที่เรียกว่า

¹ กล้องนิคอนคูลพิก รุ่น 3100 และกล้องดิจิตอลฟูจิ รุ่น เอส 6500 เป็นกล้อง 2 ตัว ที่ โอิ ได้รับเป็นของขวัญจากพ่อ ในฐานะที่เธอสามารถสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) และระดับบัณฑิตศึกษา (ปริญญาโท) ตามลำดับ กล้องทั้ง 2 รุ่นดังกล่าวเป็นกล้องที่ โอิ เป็นคนหา

“มือใหม่หัดถ่ายภาพ” และที่สำคัญคนรอบข้าง โอ้ ไม่ว่าจะเป็นรุ่นพี่ที่ทำงาน รุ่นพี่ที่เล่นกล้องเพื่อน ๆ ล้วนพูดกันไปในทำนองเดียวกันว่า สำหรับผู้ที่เพิ่งเริ่มหัดถ่ายภาพนั้น หรือถ่ายภาพยังไม่เก่ง (เทียบกับผลงานภาพถ่ายในแบบฉบับช่างภาพ) ควรฝึกใช้กล้องถ่ายภาพที่ตนเองมีอยู่ ให้คล่อง ให้เกิดความชำนาญในการถ่ายภาพให้ออกมาดีเสียก่อน จึงค่อยคิดขยับขยายหาอุปกรณ์ด้านการถ่ายภาพในรุ่นที่เหนือ/สูงกว่า ในระดับที่มีอาชีพส่วนใหญ่ใช้กัน ซึ่งสำหรับตัว โอ้ เองแล้วก็เห็นด้วยกับคำชี้แนะ/คำแนะนำจากคนรอบข้างดังกล่าว

จากความโน้มเอียงทางอุปนิสัย/รสนิยมที่แสดงออกผ่านการเลือกใช้อุปกรณ์ดังกล่าวข้างต้น เมื่อนำมาเทียบกับความโน้มเอียงทางอุปนิสัย/รสนิยมของช่างภาพทั้ง 2 กลุ่ม ที่นำเสนอมาก่อนหน้านี้ก็จะพบความแตกต่าง (distinction) ในหลายประเด็น เช่น ชนิดและราคาของกล้องถ่ายภาพที่ โอ้ ใช้ เป็นกล้องถ่ายภาพในระดับที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ใช้กันทั่วไป นั่นคือกล้องคอมแพคขนาดพกพาที่มีรูปร่างเล็กกะทัดรัด น้ำหนักเบาสะดวกแก่การพกพา ซึ่งต่างกันโดยสิ้นเชิงกับขนาดและน้ำหนักของกล้องถ่ายในแบบที่มีอาชีพด้านการถ่ายภาพ หรือช่างภาพส่วนใหญ่ใช้กัน กล่าวคือ กล้องถ่ายภาพที่มีอาชีพด้านการถ่ายภาพส่วนใหญ่ใช้กันนั้น เป็นกล้องถ่ายภาพแบบสะท้อนภาพเลนส์เดี่ยว (SLR) ที่สามารถถอดเปลี่ยนเลนส์ได้ ทั้งนี้ด้วยขนาดของตัวกล้อง (body) ที่ถูกออกแบบมาด้วยวัสดุที่แข็งแรงทนทานต่อการใช้งานในทุกรูปแบบ ประกอบกับชิ้นเลนส์คุณภาพทำด้วยแก้วที่มีให้เลือกเปลี่ยนได้ตามความต้องการดังกล่าวย่อมส่งผลต่อน้ำหนักโดยรวมของกล้องและเลนส์ดังกล่าวมีน้ำหนักมากกว่ากล้องคอมแพคในระดับที่ผู้บริโภค/นักท่องเที่ยวยังที่ไม่ใช่มืออาชีพด้านการถ่ายภาพอย่างเช่น โอ้ ใช้กัน

ที่สำคัญราคาของอุปกรณ์ด้านการถ่ายภาพในระดับที่มีอาชีพทางด้านการถ่ายภาพใช้กันโดยส่วนใหญ่ก็มักจะมีราคาสูงขึ้นตามคุณภาพของกล้อง เลนส์และคุณภาพของภาพถ่ายที่ได้จากกล้องตัวนั้นด้วย เช่น ราคากล้องถ่ายภาพที่ โอ้ มีและใช้อยู่ที่นั่นราคาจะตกอยู่ที่ประมาณ 9,000-20,000 บาท ในขณะที่กล้องถ่ายภาพในระดับที่ช่างภาพมืออาชีพอย่างเช่นกรณีของ วอ และ เวฟ นั้นราคาจะตกอยู่ที่ประมาณหุุดละ (กล้องพร้อมเลนส์) 50,000-300,000 บาท ซึ่งเป็นราคาที่ทิ้งห่างเกือบ 2-3 เท่าตัว

ภาพที่ 6.22

ความแตกต่างด้านขนาดกล้องถ่ายภาพในระบบดิจิทัลของผู้ถ่ายภาพ
ในแต่ละแวดวง (ซ้ายไปขวา) โอ้ว และ เวฟ

ที่มา: (ซ้าย) FUJI S6500, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2551, จาก <http://www.dpreview.com/news/0607/fujis6500-01.jpg>

(กลาง) Canon Eos 40d, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2551, จาก http://www.vmodtech.com/files/canon-eos-40d-with-bg-e2n_717.jpg

(ขวา) Nikon D200, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2551, จาก <http://a.img-dpreview.com/reviews/NikonD200/Images/allroundview.jpg>

นอกจากน้ำหนักและราคาของอุปกรณ์การถ่ายภาพระหว่างมืออาชีพกับนักท่องเที่ยวนั้น จะแตกต่างกันแล้ว วัตถุประสงค์การนำไปใช้งานยังแตกต่างกันออกไปด้วย กล่าวคือ ในขณะที่วัตถุประสงค์ในการมีกล้องถ่ายภาพไว้ในครอบครองของ โอ้ว นั้น มีไว้เพียงเพื่อเก็บบันทึกความทรงจำในขณะออกเดินทางท่องเที่ยว และนำภาพที่ได้จากการบันทึกความทรงจำเหล่านั้นมาใช้เพียงแค่การแบ่งปันให้เพื่อนพี่น้องที่ได้ดูภาพถ่ายท่องเที่ยวเหล่านั้น ทั้งในรูปแบบของบันทึกการเดินทางที่มีภาพถ่ายเป็นส่วนประกอบหรือในรูปแบบของภาพถ่ายท่องเที่ยวโดยตรง

ในขณะที่มืออาชีพด้านการถ่ายภาพ ก็จะมีสนิยมในการเลือกใช้อุปกรณ์ด้านการถ่ายภาพแตกต่างไปจากวัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยวนั้นหรือบุคคลทั่วไป นั่นคือ ในกรณีของ เวฟ นั้น วัตถุประสงค์ของการเลือกอุปกรณ์ถ่ายภาพที่มีประสิทธิภาพสูง ราคาแพงระดับดังกล่าว ก็เพราะต้องการคุณภาพของภาพถ่าย/ไฟล์ภาพที่มีความละเอียดของภาพ ตลอดจนสีสันที่ถูกต้อง สวยงาม เพื่อที่จะนำภาพที่มีคุณภาพสูงเหล่านั้นส่งเข้าประกวดในเวทีระดับโลกได้

แต่ถ้าหากเป็นในกรณีของ เวฟ รสนิยมของการเลือกใช้กล้อง (ของที่ทำงาน) ที่มีประสิทธิภาพและราคาสูงดังกล่าวก็เพื่อ นำภาพถ่าย/ไฟล์ภาพที่ได้ไปใช้ตีพิมพ์เผยแพร่ออกสู่สื่อสาธารณะ ซึ่งวิธีคิดในเรื่องดังกล่าวจัดได้ว่าเป็นวิธีคิดในเชิงวิชาชีพที่มีเรื่องของคุณภาพมาตรฐานของผลงานเป็นตัวชี้วัด

2. การตั้งค่าอุปกรณ์ที่ใช้

ในช่วงแรก ๆ ของการเริ่มหัดถ่ายภาพ เนื่องจากกล้องประจำครอบครัวเป็นกล้องคอมแพคที่ไม่สามารถปรับตั้งค่ารับแสง และปรับตั้งค่าความไวชัตเตอร์ได้ ประกอบกับในช่วงแรก ๆ ของการถ่ายภาพ โอ้ ยังไม่ได้มีความสนใจที่จะเรียนรู้ด้านการถ่ายภาพอย่างจริงจังนัก การถ่ายภาพในช่วงแรก ๆ ของ โอ้ จึงเป็นไปในลักษณะ “เล็งแล้วถ่าย” โดยไม่มีการตั้งค่าใด ๆ ทั้งสิ้น

ต่อมาในภายหลังเมื่อ โอ้ เริ่มหันมาสนใจด้านการถ่ายภาพมากขึ้น ประกอบกับการมีกล้องถ่ายภาพที่สามารถปรับตั้งค่าในการถ่ายภาพได้มากขึ้น โอ้ จึงเริ่มที่จะหาอ่านข้อมูลด้านการถ่ายภาพจากหนังสือ และนิตยสารด้านการท่องเที่ยว โอ้ ยอมรับว่าทุกครั้งที่เปิดอ่านหนังสือ/นิตยสารดังกล่าว เธอพยายามที่จะเรียนรู้¹ และจดจำการตั้งค่าอุปกรณ์ถ่ายภาพจากหนังสือที่เธอได้อ่านเหล่านั้น รวมไปถึงการพยายามถ่ายภาพด้วยมุมมองเดียวกันกับภาพถ่ายที่ช่างภาพได้ถ่ายภาพไว้ในทัศนะของผู้วิจยพฤติกรรมของ โอ้ ดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นการพยายามเลียนแบบ (imitate) ความโน้มเอียงทางอุปนิสัย หรือรสนิยมแบบช่างภาพอาชีพ ที่ โอ้ มีความคิด ความเชื่ออยู่ตลอดเวลาว่า รสนิยมด้านการถ่ายภาพที่เธอพยายามเลียนแบบผ่านการตั้งค่าอุปกรณ์ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกับช่างภาพอาชีพนั้น จะส่งผลให้เกิดความสวยงามขึ้นในภาพถ่ายของเธอเอง และที่สำคัญเมื่อเธอสามารถถ่ายภาพให้ออกมามีความสวยงามเหมือนอย่างช่างภาพอาชีพถ่ายภาพแล้ว การเป็นที่ยอมรับและกล่าวขวัญถึงก็จะเป็นสิ่งที่ตามมาในที่สุด

เธอยอมรับอีกด้วยว่า ถึงจะพยายามเช่นไร ในท้ายที่สุดแล้วภาพถ่ายที่ได้ออกมาก็ไม่เหมือนกับภาพที่ถูกถ่ายด้วยฝีมือของช่างภาพเหล่านั้น ซึ่งเธอก็ยอมรับในความสามารถทางด้านการถ่ายภาพที่เธอยังมีไม่เท่าช่างภาพมืออาชีพ และถึงแม้ภาพถ่ายที่ โอ้ พยายามจะลอกเลียนทั้งมุมมอง และค่าแสดงต่าง ๆ จะยังไม่ประสบความสำเร็จเหมือนอย่างที่มีมืออาชีพถ่ายไว้ โอ้ ก็ยังคงมุ่งมั่นอย่างไม่ลดละด้วยความเชื่อที่ว่า การได้ดูภาพสวย ๆ จากมืออาชีพดังกล่าว เป็นเสมือนหนึ่ง

¹ เรียนรู้และจดจำการตั้งค่าอุปกรณ์ต่าง ๆ มาจากหนังสือ เช่น หนังสือประเภทคู่มือถ่ายภาพ นิตยสารชัตเตอร์โฟโตกราฟี อนุสาร อสท นอกจากนี้ยังเรียนรู้ด้านการตั้งค่า และดูมุมมองภาพจากเว็บไซต์ เช่น เว็บ ดากล้องดอทคอม อีกด้วย

การเปิดมุมมองทางความคิดด้านการถ่ายภาพให้กับเธอ “ได้ซึมซับและเกิดความคุ้นเคยจนสามารถนำเอามุมและการตั้งค่าน้ำกล้องดังกล่าวไปใช้ได้ในที่สุด ไม่วันใดก็วันหนึ่ง”

ภาพที่ 6.23

ตัวอย่างภาพถ่ายท่องเที่ยวที่มีการบอกค่ารายละเอียดการตั้งน้ำกล้อง

Canon EOS 40D
shutter 1/200s, f/11.0, lens 11 mm
ISO100

takLONG.com

ที่มา: Santi22, สืบค้นเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2551, จาก <http://www.taklong.com/landscape/show-landscape.php?No=95705>

ยิ่งไปกว่านั้น โอ้ ยอมรับด้วยว่าในช่วงแรก ๆ ของการฝึกหัดฝีมือด้านถ่ายภาพ การเลียนแบบชุดวิธีคิด วิธีการตั้งค่าอุปกรณ์ด้านการถ่ายภาพจะช่วยทำให้ถ่ายภาพได้ดีขึ้น ที่สำคัญ โอ้ มองว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา ของคนที่ยังถ่ายภาพไม่เป็นที่ลอกเลียนวิธีคิดวิธีนำเสนอ ในแบบเดียวกันกับมุมมองและการตั้งค่าอุปกรณ์ในแบบฉบับของมืออาชีพด้านการถ่ายภาพ

ดังนั้น หากถามถึงรสนิยมด้านการถ่ายภาพของ โอ้ แล้ว ก็พบว่า ภาพถ่ายของ โอ้ ที่ถูกถ่ายออกมา นั้น จะมีมุมมอง/มุมมอง ตลอดจนการตั้งค่าอุปกรณ์ที่ใกล้เคียงกับมุมมองของช่างภาพในหนังสือ/นิตยสารท่องเที่ยวที่ โอ้ เปิดรับ ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวเท่ากับเป็นการสร้างความชอบธรรม (legitimise) ให้กับรสนิยมการถ่ายภาพในแบบฉบับของช่างภาพมืออาชีพได้ใน

ทางหนึ่ง เช่น การลอกเลียนมุมมองภาพในอนุสาร อสท ที่ถ่ายภาพโดย วินิจ รั้งผึ้ง ซึ่งเป็นช่างภาพที่ โอ๋ ยอมรับว่า คู่แข่งกับการได้ดูผลงานตลอดจนการตั้งค่าอุปกรณ์ถ่ายภาพของเขาอยู่อย่างสม่ำเสมอ และ โอ๋ ยังย้ำอีกด้วยว่า สำหรับตัวเธอเองแล้ว แรงบันดาลใจในการถ่ายภาพแต่ละครั้ง ก็คือ ต้องการให้ภาพถ่ายที่ออกมามีความ “สวย” เหมือนภาพถ่ายของช่างภาพที่ได้รับการตีพิมพ์ตามสื่อด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ

มองในแง่นี้ รูปแบบ/สไตล์การถ่ายภาพของ โอ๋ ที่เน้นความ “สวย” ดังกล่าว จึงมีลักษณะเดียวกันกับรูปแบบของการตั้งค่าอุปกรณ์การถ่ายภาพแบบมืออาชีพ (ถูกครอบงำจากแนวคิดและวิธีการถ่ายภาพแบบมืออาชีพ) ที่จะต้องคิดและประเมินสถานการณ์ในการถ่ายภาพแต่ละครั้งให้ได้ว่า จะตั้งค่าอุปกรณ์ด้านการถ่ายภาพอย่างไรให้ภาพถ่ายที่ได้ออกมาสามารถสื่อความหมายได้ตามอารมณ์ ความรู้สึกที่ต้องการ เช่น ในกรณีของมืออาชีพกับการถ่ายภาพบุคคลเพื่อให้ตัวแบบ/บุคคลมีความโดดเด่น ช่างภาพก็จะตั้งค่าอุปกรณ์ถ่ายภาพเพื่อให้เกิดผลของภาพแบบชัดตื้น ด้วยการตั้งค่ารูรับแสงให้กว้าง แต่หากเป็นการถ่ายภาพประเภทวิวทิวทัศน์ที่ต้องการให้เห็นรายละเอียดของบรรยากาศโดยรอบแล้ว ช่างภาพก็จะตั้งค่าอุปกรณ์ด้านการถ่ายภาพให้เกิดผลของภาพแบบชัดลึก ด้วยการตั้งค่ารูรับแสงให้แคบ เป็นต้น

3. การเตรียมตัวก่อนการลงพื้นที่/สนามเพื่อการถ่ายภาพ

ตามที่เขียนไว้ในส่วนของความโน้มท่างอุปนิสัยในพื้นที่ย่อยทางสังคมของนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้แล้วว่า ก่อนการออกเดินทางท่องเที่ยวของ โอ๋ ในแต่ละครั้งนั้น จะมีการหาข้อมูลทำการบ้าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้เหล่านั้น มาจัดทำเป็นแผนการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งนอกจากจะมีการเตรียมตัววางแผนก่อนการลงพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวดังกล่าวแล้ว ในส่วนของการเตรียมตัวก่อนการลงพื้นที่ในเรื่องของการถ่ายภาพก็มีการเตรียมตัวเช่นกัน เช่น การดาวน์โหลดข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เพื่อดูว่าสถานที่ที่จะเดินทางไปท่องเที่ยว นั้น ช่างภาพ/คนที่เคยไปเที่ยวแล้วถ่ายภาพมาก่อนแล้วนั้น ถ่ายรูปสถานที่ท่องเที่ยวที่ โอ๋ จะเดินทางไปเช่นไร (ถูกครอบงำด้วยชุดความคิดของช่างภาพตั้งแต่ยังไม่ทันได้ออกเดินทางท่องเที่ยวด้วยซ้ำ) เพื่อที่เวลาเดินทางลงไปยังพื้นที่จริงจะได้พยายามถ่ายภาพให้เหมือนภาพสวย ๆ ที่ช่างภาพ/คนอื่นถ่ายภาพมา เช่น ถ้าถ่ายคนกับน้ำตก ก็ให้ถ่ายแนวตั้งเพราะมี คน เป็นวัตถุหลักอยู่ในภาพ ซึ่งโดยส่วนมากที่ โอ๋ เคยถ่ายภาพมาก็จะพยายามถ่ายให้เหมือนกับที่ช่างภาพถ่าย แต่ผลลัพธ์ของการลอกเลียนแบบการถ่ายภาพในแบบฉบับของช่างภาพดังกล่าว ก็ยังไม่เหมือนช่างภาพ/คนที่ถ่ายภาพออกมาสวย ๆ แต่อย่างใด ซึ่ง โอ๋ ก็ไม่ได้ซีเรียสหรือรู้สึกผิดหวังแต่อย่างใด และเธอกลับมองว่าการที่เธอยังถ่ายภาพได้สวยไม่เท่ากับภาพถ่ายที่มีอาชีพถ่ายนั้น เป็นเพราะประสบการณ์ตลอดจนชั่วโมงบินในการได้เห็นภาพถ่ายของตัวเองนั้นยังน้อยอยู่ ซึ่งในความเห็นของ โอ๋ เห็นด้วยอย่างยิ่งกับคำกล่าวที่ว่า การ

ได้มีโอกาสดูภาพถ่ายที่คนอื่นถ่ายมาเยอะ ๆ เป็นสิ่งที่สามารถช่วยให้เราถ่ายภาพดีขึ้นได้/คนเราจะถ่ายภาพได้ดีต้องได้รูปของคนอื่นมาเยอะ ๆ ถึงแม้การกระทำดังกล่าวในแง่มุมหนึ่งอาจจะถูกมองว่าเป็นการลอกเลียนมุมมอง/ก๊อปปี้มุมมอง/ถูกรวบงำจากชุดวิธีคิดวิธีนำเสนอของช่างภาพ แต่ในความคิดของเธอ ๆ คิดว่า ไม่แปลกแต่อย่างใด ที่สำคัญสำหรับผู้ที่ยึดถ่ายภาพในช่วงแรก ๆ ก็ควรที่จะเริ่มถ่ายภาพด้วยการลอกเลียนมุมมองของช่างภาพก่อน

นอกจากการเตรียมตัวด้วยการหาข้อมูลเกี่ยวกับภาพถ่ายของพื้นที่ที่จะเดินทางไปแล้ว ซึ่งเปรียบเสมือนการเติมความรู้หรือสิ่งสมทุนทางวัฒนธรรมด้านภาพถ่ายเพิ่มเติมก่อนการลงพื้นที่แล้ว การตระเตรียมอุปกรณ์ด้านการถ่ายภาพก่อนการเดินทางก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจในการสะท้อนให้เห็นถึงรสนิยมที่แสดงออกผ่านการเตรียมตัวลงพื้นที่ท่องเที่ยวของ โอ

โดยภายหลังจากที่ โอ เริ่มสนใจด้านการถ่ายภาพมากขึ้น โอ จะเตรียมกล้องขนาดพกพาที่ตัวเองมีอยู่ติดตัวหรือไม่ก็ใส่ลงในกระเป๋า/เป้ที่ใช้เดินทางลงพื้นที่ท่องเที่ยว โดยการพกพากล้องถ่ายภาพในแบบฉบับของ โอ ในฐานะนักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้นั้น จะพกกล้องถ่ายภาพเพียงแค่ตัวเดียว ซึ่งต่างจากในกรณีของช่างภาพ ที่มักจะพกกล้องและเลนส์มากกว่า 1 ตัว พร้อมด้วยอุปกรณ์เสริมอื่น ๆ ติดตัวไปด้วยทุกครั้ง เช่น ขาตั้งกล้อง กระเป๋าใส่กล้องที่มีการบุกันกระแทกอย่างดี จะไม่มีการเอากล้องไปโดยไม่มีการห่อหุ้มที่สามารรถรองรับแรงกระแทกโดยเด็ดขาด

ส่วนเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาหยิบกล้องถ่ายภาพติดตัว/ใส่กระเป๋าเดินทาง ในกรณีของ โอ นั้น จะเลือกกล้องรุ่นใหม่ล่าสุดที่มีอยู่ในบ้าน (เกณฑ์การเลือกกล้องของช่างภาพก็คือเลือกกล้องที่มีประสิทธิภาพ และคุณภาพที่ดีที่สุด แม้กล้องดังกล่าวจะมีน้ำหนักมากเพียงใดก็ตาม) ซึ่งกล้องรุ่นล่าสุดที่ โอ มีและใช้พกพาติดตัวเวลาออกเดินทางท่องเที่ยวก็คือ กล้องถ่ายภาพในระบบดิจิทัล ยี่ห้อฟูจิ รุ่น เอส 6500 และถึงแม้ว่าจะมีกล้องถ่ายภาพในระบบดิจิทัลอีกตัวหนึ่งที่มีขนาดและรูปร่างที่ใกล้เคียงกับกล้องตัวดังกล่าว โอ ก็จะไม่พกกล้องดังกล่าวติดตัวเป็นกล้องสำรองในกรณีที่กล้องถ่ายภาพไม่สามารถใช้งานได้แต่อย่างใด เพราะในทัศนะของ โอ เชื่อว่าเพื่อน ๆ พี่ที่ร่วมเดินทางท่องเที่ยวไปกับเธอนั้น โดยส่วนใหญ่ก็จะพกพากล้องถ่ายภาพกันไปคนละตัวสองตัวอยู่แล้ว

ดังนั้น จึงไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่จะต้องพกพากล้องสำรองให้เปลืองเนื้อที่/เพิ่มน้ำหนักให้กับสัมภาระที่มีอยู่อีก ซึ่งหากกล้องถ่ายภาพที่ โอ นำติดตัวไปไม่สามารถใช้งานได้ เธอก็ยังสามารถที่จะไปขอหยิบยืมกล้องของเพื่อน ๆ ที่ร่วมเดินทางไป หรือไปเป็นแบบให้เพื่อน ๆ ที่ร่วมเดินทางไปด้วยดังกล่าวถ่ายภาพให้ได้ ซึ่งหากเป็นกรณีของช่างภาพอาชีพจะไม่สามารถหยิบยืมกันได้ เพราะการลงพื้นที่ถ่ายภาพโดยส่วนใหญ่นั้น จะเป็นการลงพื้นที่ของช่างภาพเพียงคนเดียวกับกลุ่มนักเขียน/กองบรรณาธิการ

นอกจากนี้ โอ้ ยังเสริมอีกด้วยว่า ตามความคิดของเธอนั้น การที่แต่ละคนพกพากล้องของตนเองติดตัวไปถ่ายภาพดังกล่าว เมื่อถ่ายไปได้ระยะหนึ่งแล้วจากประสบการณ์ของเธอพบว่า ภาพที่ถ่ายส่วนใหญ่จะถ่ายวนอยู่กับมุมใดมุมหนึ่งเพียงที่เดียว ทำให้ภาพที่ได้ออกมาในกล้องของแต่ละคนนั้นมีลักษณะซ้ำไปซ้ำมา ซึ่งในท้ายที่สุดแล้ว เจ้าของกล้องถ่ายภาพ/เพื่อนร่วมเดินทางแต่ละคนที่ทำหน้าที่ถ่ายภาพก็จะเบื่อถ่ายภาพกันไปเอง ดังนั้นกล้องถ่ายภาพของเพื่อนร่วมเดินทางจึงทำหน้าที่เป็นกล้องถ่ายภาพสำรองให้กับ โอ้ ไปโดยปริยาย

สิ่งต่าง ๆ ในแง่มุมของการเตรียมตัวก่อนการลงพื้นที่/สนามเพื่อการถ่ายภาพในแบบฉบับของนักท่องเที่ยวอย่าง โอ้ ที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ถือได้ว่ามีความแตกต่างจากกรณีของมืออาชีพด้านการถ่ายภาพอยู่หลายประการ เช่น เป้าหมายที่สำคัญของการลงพื้นที่ท่องเที่ยวของ โอ้ นั้น ก็คือการเดินทางไปท่องเที่ยวโดยมีกิจกรรมการถ่ายภาพเป็นกิจกรรมรองลงไป การถ่ายภาพเป็นกิจกรรมเก็บบันทึกความทรงจำเท่านั้น ส่วนในเรื่องของการเตรียมตัวก่อนการลงพื้นที่ของมืออาชีพด้านการถ่ายภาพนั้น ด้วยความที่มีเป้าหมายมากไปกว่าเก็บบันทึกความทรงจำ ซึ่งอาจจะเป็นการประกวด เพื่อการพาณิชย์ ดังนั้นหากเป็นกรณีของช่างภาพเชิงสุนทรียะการหาข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อที่จะลงไปถ่ายภาพบางครั้งจะได้รับความช่วยเหลือจากคนนำทาง/คนในท้องถิ่นที่มีความชำนาญและรู้ว่าที่ท่องเที่ยวแห่งใด มีความสวยงาม เหมาะสมต่อการถ่ายรูป ดังนั้นสถานที่ท่องเที่ยวที่ช่างภาพกลุ่มนี้จะเลือกลงพื้นที่เพื่อทำการบันทึกภาพ จึงต้องเป็นสถานที่ที่มีความงดงาม และผ่านคิดทบทวนมาอย่างดีแล้วว่าการลงพื้นที่ท่องเที่ยวถ่ายภาพดังกล่าวจะต้องได้ภาพกับเก็บไว้ในสต็อกภาพอย่างแน่นอน

ทั้งนี้การลงบันทึกภาพในแต่ละครั้งของช่างภาพเชิงสุนทรียะจะต้องคำนึงถึงช่วงเวลาที่เหมาะสมกับภูมิประเทศ ภูมิอากาศของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ เช่น หากจะบันทึกภาพของทะเล มหาสมุทรควรเดินทางไปในช่วงฤดูร้อน ที่ท้องฟ้าโปร่ง แสงแดดสามารถส่องไปกระทบยังผิวน้ำทะเลเกิดเป็นประกายระยิบระยับวาวได้ หรือหากเป็นการเดินทางท่องเที่ยวในช่วงฤดูหนาว ก็ควรจะเดินทางไปถ่ายภาพยังภูมิประเทศที่เป็นเทือกเขา หุบเขา เพราะช่วงฤดูหนาวจะมีหมอกปกคลุมในยามเช้า ส่งผลทำให้ภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ได้ออกมามีความงดงาม

ส่วนในกรณีการเตรียมข้อมูลด้านการถ่ายภาพก่อนการลงพื้นที่ของช่างภาพอาชีพนั้น ช่างภาพอาชีพไม่สามารถจะเข้าไปกำหนดสถานที่ถ่ายภาพได้ตามความต้องการมากนัก สถานที่ท่องเที่ยวเพื่อการถ่ายภาพโดยส่วนใหญ่มักจะถูกกำหนดมาจากกองบรรณาธิการหรือนักเขียนในฐานะเจ้าของเรื่องที่จะลงตีพิมพ์ ซึ่งจะว่าไปแล้วก็คือ การถูกกำหนดจากระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมวัฒนธรรม ที่ในบางครั้งช่างภาพอาชีพ เวฟ ไม่สามารถปฏิเสธได้ เนื่องจากยังคงต้องหาเลี้ยงชีวิตในรูปแบบของเงินเดือนเงินประจำอยู่ และที่สำคัญมากไปกว่านั้น สำหรับกรณี

ของช่างภาพอาชีพ เวฟ ก็คือ การลงพื้นที่เพื่อการถ่ายภาพแต่ละครั้งนั้น เวฟ มักถูกเงื่อนไขของเวลาเป็นข้อจำกัด ทำให้การถ่ายภาพในแต่ละครั้งของเขาต้องเร่งรีบให้ทันกับกำหนดการปิดเล่ม/วางจำหน่ายในแต่ละเดือน ซึ่งการถูกบีบจากเงื่อนไขของเวลาในการลงพื้นที่ถ่ายภาพแต่ละครั้งเป็นสิ่งที่ฝืนความรู้สึก และฝืนอุปนิสัยโดยส่วนตัวของ เวฟ เป็นอย่างมาก เพราะด้วยนิสัยการถ่ายภาพโดยส่วนตัวของ เวฟ นั้น เป็นคนที่พิถีพิถัน ให้ความสำคัญในทุก ๆ รายละเอียดของสิ่งที่จะเข้ามาปรากฏอยู่ในภาพ ซึ่งลักษณะการถ่ายภาพดังกล่าวจะแตกต่างไปจาก โอ้ โดยสิ้นเชิง เนื่องจากการท่องเที่ยวเพื่อการถ่ายภาพของ โอ้ นั้น ไม่ได้ถูกบีบด้วยเงื่อนไขของเวลาที่มีอยู่อย่างจำกัดแต่อย่างใด

นอกจากความแตกต่างในเรื่องของการเตรียมตัวก่อนลงพื้นที่เพื่อการถ่ายภาพระยะเวลา ความถี่ที่อยู่ในพื้นที่ถ่ายภาพดังกล่าวแล้ว ชนิดและจำนวนของกล้องถ่ายภาพที่น่าติดตัวลงพื้นที่เพื่อถ่ายภาพท่องเที่ยวของมืออาชีพ วอ และ เวฟ ยังแตกต่างกับนักท่องเที่ยว โอ้ อีกด้วย นั่นคือ ในการลงพื้นที่เพื่อการถ่ายภาพของมืออาชีพโดยส่วนใหญ่แล้วนั้นจะต้องเตรียมอุปกรณ์รองรับความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นจากการที่กล้องถ่ายภาพไม่สามารถใช้งานขณะลงพื้นที่ได้ แต่สำหรับ โอ้ แล้ว ไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่จะต้องทนแบกน้ำหนักของอุปกรณ์จำนวนมากขึ้น และที่สำคัญเพื่อนร่วมเดินทางของ โอ้ ต่างก็มีและพกอุปกรณ์ถ่ายภาพติดตัว จึงไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่จะต้องนำกล้องติดตัวลงไปมากกว่า 1 ชิ้น

4. การแสดงออกในขณะถ่ายภาพ

ในช่วงแรกของการออกเดินทางท่องเที่ยวของ โอ้ นั้น โดยส่วนใหญ่จะเป็นการเดินทางเพียงเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและหลีกเลี่ยงจากชีวิตประจำวัน/ชีวิตงานที่น่าเบื่อหน่ายซ้ำซากจำเจ มากกว่าจะเป็นการเดินทางเพื่อการถ่ายภาพ หรือหากจะมีการถ่ายภาพก็เป็นการถ่ายภาพแต่เฉพาะป้ายบอกทาง หรือไม่กี่เป็นตัวแบบให้ผู้อื่น/เพื่อนร่วมทางได้ถ่ายภาพให้ ในลักษณะของการบันทึกความทรงจำ ซึ่งในทัศนะของผู้วิจัยแล้ว มองว่าการบันทึกความทรงจำดังกล่าวจะเกิดขึ้นไม่ได้หาก โอ้ ไม่มีทุนทางเศรษฐกิจที่จะใช้สำหรับออกเดินทางท่องเที่ยว ดังนั้นการออกเดินทางท่องเที่ยวในแต่ละครั้งของ โอ้ จึงอาจมองได้ว่าเป็นความสามารถในการใช้ทุนทางเศรษฐกิจเพื่อที่จะยืนยันยืนยันความเป็นตัวตนในแบบฉบับของนักท่องเที่ยวชนชั้นกลางได้ในระดับหนึ่ง

ความสนใจด้านการถ่ายภาพของ โอ้ เริ่มขึ้นอย่างจริงจังภายหลังจากเธอได้เข้าทำงานในตำแหน่งนักวิชาการที่มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย พร้อม ๆ กับการเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การเรียนต่อพร้อม ๆ กับการทำงานในสถานที่ 2 แห่งดังกล่าว นอกจากจะทำให้ โอ้ ได้พบกับกลุ่มรุ่นพี่ที่ชอบท่องเที่ยวอย่างชนิดที่ โอ้ เรียกว่า “ซึมเข้าสายเลือด” แล้ว ยังทำให้ โอ้ ได้เรียนรู้เรื่องของการถ่ายภาพจากคนรอบข้าง เช่น รุ่นพี่ที่เล่นกล้องในฐานะ

มือสมัครเล่นและจากเพื่อนร่วมรุ่นปริญญาโทที่ทำงานด้านภาพและการออกแบบงานด้านกราฟฟิคดีไซน์อีกด้วย

อย่างไรก็ตามการแสดงออกในขณะถ่ายภาพของ โอ้ ภายหลังจากที่เริ่มหันมาสนใจด้านการถ่ายภาพนั้น ในทัศนะของผู้วิจัยมองว่าเป็นอีกส่วนหนึ่งที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทางรสนิยมด้านการถ่ายภาพระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ถ่ายภาพได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- การแต่งกายและการจัดระเบียบร่างกายในขณะถ่ายภาพ

การแต่งกายขณะเดินทางท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ของ โอ้ นั้น มักเป็นการแต่งกายด้วยชุดเสื้อผ้ายืดหยุ่นที่เรียบง่ายตามรูปแบบของการแต่งกายแบบนักท่องเที่ยวแบบสบายๆ เช่น แต่งกายด้วยเสื้อยืด กางเกงยีนส์ รองเท้าผ้าใบ พร้อมเป้สัมภาระ และยามขนาดย่อมที่เพียบพร้อมไปด้วยอุปกรณ์เครื่องเขียน และสมุดบันทึกไว้สำหรับจดบันทึกเหตุการณ์หรือความประทับใจที่เกิดขึ้นในระหว่างการเดินทาง ซึ่งหากเป็นกรณีของ เวฟ ในช่วงเวลาของการลงพื้นที่ถ่ายภาพอาจจะไม่มีเวลาที่จะมานั่งบันทึกเหตุการณ์หรือความประทับใจอย่างเช่นที่ โอ้/นักท่องเที่ยวมักจะทำกัน ทั้งนี้ด้วยความที่ต้องทำงานถ่ายภาพแข่งกับเวลาที่มีอยู่ค่อนข้างจำกัด ประกอบกับความเหนื่อยล้าจากการลงพื้นที่ในแต่ละวัน ก็เป็นเหตุผลที่ช่างภาพอาชีพอย่างเช่น เวฟ ไม่สามารถบันทึกหรือทำสิ่งใดได้อีก นอกจากการรีบเข้านอนเพื่อเก็บแรงไว้สำหรับการทำงานด้านการถ่ายภาพในวันรุ่งขึ้นต่อไป

แต่ถ้าหากเป็นกรณีของ วอ นั้น เนื่องจากการลงพื้นที่ในแต่ละครั้งไม่มีเงื่อนไขของเวลามาเป็นตัวเร่งการถ่ายภาพ จึงมีเวลาเหลือที่จะสามารถจดบันทึกข้อมูล/รายละเอียดเกี่ยวกับการถ่ายภาพได้

- การดูทิศทางแสง และการวัดแสง

การถ่ายภาพโดยส่วนใหญ่ของ โอ้ นั้นจะไม่มี การดูทิศทางแสง/ให้ความสำคัญกับการวัดแสงแต่อย่างใด จะมีแค่เพียงการซักถามจากรุ่นพี่/เพื่อนที่พอจะมีความรู้ในเรื่องของการถ่ายภาพที่ออกเดินทางท่องเที่ยวร่วมกันบ้างในครั้งถึงเรื่องการกำหนดค่าแสงที่ต้องการจะเกิดผลของภาพแบบ “หน้าชัด หลังเบลอ”/ชัดลึก ชัดตื้น ว่าจะต้องวัดแสง/ตั้งค่าหน้ากล้องอย่างไร

ภาพที่ 6.24

ภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับ คน เป็นสำคัญ
มากกว่าในเรื่องของทิศทางแสง

ที่มา: ภาพโดย โอ้

อย่างไรก็ตามการถ่ายภาพท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ของ โอ้ จะดูเพียงว่า วัตถุ/คน/วิวทิวทัศน์ที่ต้องการถ่ายภาพอยู่ในขณะนั้นอยู่ครบถ้วนในช่องมองภาพแล้วหรือไม่ ซึ่งต่างจากในกรณีของ เวฟ และ วอ ที่จะให้ความสำคัญกับการดูทิศทางแสง ตลอดจนเรื่องราวของการวัดแสงเป็นอย่างมาก ภาพทุกภาพที่จะทำการผลิตออกมานั้น จะต้องเป็นภาพที่ถูกบันทึกด้วยการวัดค่าแสงที่ถูกต้อง ตลอดจนสื่ออารมณ์ความรู้สึกผ่านทิศทางแสงที่เหมาะสมลงตัว จนในบางครั้งหากต้องการความแม่นยำอย่างสูงสุด มีอาชีพด้านการถ่ายภาพทั้ง เวฟ และ วอ ก็จะพกพาเอาเครื่องวัดแสง/

มิเตอร์วัดแสง ติดตัวลงไปด้วยต่างหาก โดยเครื่องวัดแสงดังกล่าวจะทำหน้าที่วัดแสงพร้อมทั้งบอกค่าอุณหภูมิของแสงสำหรับการถ่ายภาพได้อย่างค่อนข้างแม่นยำ ถูกต้องกว่าเครื่องวัดแสงที่มีอยู่ในกล้องถ่ายภาพ

- การรอจังหวะ

ด้วยความที่เป็นผู้ที่มีใจรักการเดินทางท่องเที่ยว การรอจังหวะเพื่อการถ่ายภาพจึงไม่มีความสำคัญจำเป็นใด ๆ มากไปกว่าการได้ออกเดินทางท่องเที่ยวไปยังที่ต่าง ๆ ให้ครบตามที่วางแผนเดินทางเอาไว้ การถ่ายภาพของ โอ้ ในแต่ละครั้งจึงรอแค่เพียงจังหวะของวัตถุหลักในภาพ เช่น ร่มที่ร่วมเดินทาง ให้มีความพร้อมในช่วงเวลาของการกดชัตเตอร์ถ่ายภาพเท่านั้น

การถ่ายภาพในแต่ละครั้งของ โอ้ จะไม่มีการรอจังหวะของสิ่งรอบข้างที่แวดล้อมใกล้เคียงกับวัตถุหลักในภาพที่ต้องการถ่าย เช่น ท้องฟ้า แสงแดด ใบไม้ ผู้คนที่เดินระเกะระกะไปมา ให้อยู่ในตำแหน่งที่ควรจะเป็นในภาพถ่ายแต่อย่างใด หรือพูดเป็นภาษาทั่วไปก็คือ ใครจะอยู่ในกรอบภาพหรือไม่ยังงั้นไม่สนใจ สนใจแค่วัตถุหลัก/สิ่งที่ต้องการถ่ายให้ชัดเท่านั้นเป็นใช้ได้ ซึ่งกรณีดังกล่าวมีความแตกต่างในเรื่องของการรอจังหวะการถ่ายภาพจาก เวฟ และ วอ อย่างชัดเจน

ในการถ่ายภาพแต่ละครั้งของทั้ง เวฟ และ วอ การรอจังหวะของสิ่งต่าง ๆ ที่รายล้อมอยู่รอบ ๆ ตัวของช่างภาพนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ช่างภาพไม่สามารถที่จะละเลยหรือมองข้ามไปได้ ไม่ว่าจะเป็น ท้องฟ้า แสงแดด กลุ่มเมฆ เศษใบไม้ เศษขยะ ผู้คนที่อยู่รอบข้าง ช่างภาพจะต้องมีคุณสมบัติในการประเมินสถานการณ์ล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ข้างที่จะทำการถ่ายภาพ ทั้งก่อนและหลังการถ่ายภาพ เพื่อที่จะสามารถเลือกช่วงเวลาให้สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ สายลม แสงแดด ฯลฯ เข้ามาอยู่ในตำแหน่งขององค์ประกอบภาพที่สามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกรู้อย่างดีที่สุดในแม้ว่าจะมีเวลาการรอจังหวะของสิ่งต่าง ๆ ค่อนข้างจำกัดก็ตาม

5. กระบวนการหลังการถ่ายภาพ

ภายหลังกลับจากการออกเดินทางท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง กิจวัตรที่ โอ้ ชอบทำเป็นประจำสม่ำเสมอก็คือ การเขียนบันทึก ทั้งการเขียนบันทึกในลักษณะของบันทึกส่วนตัว (diary) และบันทึกส่วนรวม คือ บันทึกเรื่องราว ความรู้สึกประทับใจที่สามารถเผยแพร่ให้กลุ่มรุ่นพี่และคนรู้จักได้อ่าน

รูปแบบของบันทึกที่ โอ้ จัดทำขึ้นนั้น หากเป็นบันทึกการเดินทางในช่วงแรก ๆ จะยังไม่มีภาพประกอบแต่อย่างใด มีเพียงภาพวาดระบายสีฝีมือ โอ้ เท่านั้น ภาพประกอบบันทึกการเดินทางท่องเที่ยวจะเริ่มปรากฏให้เห็นภายหลังจากที่ โอ้ เริ่มหันมาสนใจการถ่ายภาพท่องเที่ยว ที่สำคัญภาพถ่ายที่ โอ้ นำมาใช้ประกอบบันทึกการเดินทางท่องเที่ยวในช่วงแรก ๆ นั้น มักเป็นแค่เพียงภาพป้าย

บอกทาง หรือป้ายบอกชื่อสถานที่ท่องเที่ยวโดยไม่มีตัวหนังสือประกอบภาพ (caption) แต่อย่างใด จนต่อมาในภายหลังเมื่อ โอ้ ได้รู้จักกับรุ่นน้องในฐานะเพื่อนร่วมเรียนปริญญาโทที่ทำงานด้านกราฟิกดีไซน์ดังกล่าว ส่งผลทำให้ โอ้ ได้เรียนรู้การออกแบบงานเขียนที่มีภาพประกอบข้อความ และนับตั้งแต่นั้นมา บันทึกการเดินทางท่องเที่ยวของ โอ้ จึงมีทั้งภาพ พร้อมด้วยคำบรรยายใต้ภาพ ที่มีลักษณะเหมือนการจัดหน้าของภาพถ่ายในหนังสือท่องเที่ยวที่วางขายกันอยู่ตามท้องตลาด

นอกจากภาพถ่ายจะถูกนำมาใช้ประกอบบันทึกการเดินทางแล้ว ภาพถ่ายบางส่วนทั้งในระบบฟิล์มและระบบดิจิทัลจะถูกส่งไปอัดขยายที่ร้านอัดรูป ซึ่งถ้าเป็นภาพในระบบดิจิทัลก็อาจจะมีการตกแต่งภาพด้วยโปรแกรมตกแต่งภาพบ้างเล็กน้อย เช่น การใส่ข้อความ/คำบรรยายลงในภาพ

โดยภายหลังจากได้รูปถ่ายจากร้านอัดขยายแล้ว โอ้ ก็จะจัดเก็บภาพถ่ายท่องเที่ยวลงในอัลบั้ม เพื่อเก็บเป็นบันทึกแห่งความทรงจำ ที่สามารถนำไปแลกเปลี่ยนหมุนเวียนกันชมในกลุ่มรุ่นพี่/กลุ่มเพื่อนที่ร่วมเดินทางได้ต่อไป

จากสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า กระบวนการหลังการถ่ายภาพของ โอ้ นั้น มีทั้งส่วนที่เหมือนและต่างจากกรณีของ วอ และ เวฟ กระบวนการที่เหมือนกันของทั้งสามคนก็คือ ขั้นตอนของการส่งฟิล์มไปล้างหรือในกรณีของการถ่ายภาพในระบบดิจิทัลก็จะทำการถ่ายโอนข้อมูลในส่วนของภาพไปยังคอมพิวเตอร์ เพื่อสำรองข้อมูล/ไฟล์ภาพเก็บไว้

ส่วนกระบวนการที่แตกต่างกันไปของคนทั้ง 3 คนนั้น เริ่มตั้งแต่การตกแต่งภาพ การตกแต่งภาพของ โอ้ ในฐานะนักท่องเที่ยวนั้นจะทำการตกแต่งภาพเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เช่น การตัดตกแต่งขอบภาพ (crop) การตกแต่งภาพโดยส่วนใหญ่จะเป็นไปในลักษณะของการใส่ลิ/ข้อความที่บรรยายถึงความประทับใจ ตลอดจนความทรงจำต่าง ๆ ที่ได้รับจากการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งแตกต่างจากกรณีของ เวฟ และ วอ การตกแต่งภาพที่จะเกิดขึ้นแต่เฉพาะภาพที่จะถูกนำออกไปใช้งาน ซึ่งถ้าเป็นในกรณีของ เวฟ ก็คือ ภาพที่ถูกคัดเลือกให้ลงตีพิมพ์ ส่วนถ้าเป็นในกรณีของ วอ ภาพที่จะได้รับการตกแต่งก็คือ ภาพที่จะถูกนำไปใช้เพื่อการส่งประกวด และการตกแต่งภาพโดยส่วนใหญ่มักจะเป็นการปรับแต่งที่ลึกลงไปในเรื่องรายละเอียดของตัวภาพด้วยเทคนิคการตกแต่งภาพขั้นสูง เช่น การปรับในเรื่องของอุณหภูมิแสง การปรับค่าสีและความเปรียบต่างของภาพ (contrast) ฯลฯ และภาพถ่ายที่ได้รับการปรับแต่งแล้วจะไม่มีการใส่ลิหรือข้อความใด ๆ ลงไปในตัวภาพที่บรรยายถึงความประทับใจใด ๆ หรือนำภาพที่ได้รับการตกแต่งดังกล่าวไปใช้ประกอบข้อความงานเขียนใด ๆ ทั้งสิ้น หากจะมีการนำภาพไปประกอบเรื่องราว ก็จะมีเฉพาะแต่ในกรณีของ วอ ที่นำภาพมารวมเล่ม ประกอบข้อเขียนที่เป็นเกร็ดความรู้ทางการถ่ายภาพ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่อย่างจำหน่าย

ภาพที่ 6.25

การใส่วลีหรือคำบรรยายประกอบภาพถ่ายท่องเที่ยวของ โอ้

ที่มา: ถ่ายภาพโดย โอ้

สำหรับในกรณีของภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังखละบุรีก็เช่นเดียวกัน ภายหลังจากที่ โอ้ กลับจากการเดินทางท่องเที่ยวที่อำเภอสังखละบุรีแล้ว โอ้ นำภาพที่ได้จากการบันทึกผ่านกระบวนการล้างอัดภาพ ดังที่ปรากฏให้เห็นต่อไปนี้

ภาพที่ 6.26

ภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ที่มา: ถ่ายภาพโดย โอ้

ภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีทั้ง 12 ภาพนั้น เป็นภาพถ่ายที่เกิดขึ้นจากฝีมือการถ่ายภาพของ โอ้ เป็นส่วนใหญ่ โอ้ ยอมรับว่าในส่วนของภาพวิวทิวทัศน์ที่เธอถ่ายมานั้น เธอพยายามลอกเลียนแบบมุมภาพและการจัดองค์ประกอบภาพให้มีความเหมือนกับภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ปรากฏอยู่ในหนังสือท่องเที่ยวที่เธอเปิดรับอยู่ หรือมีเช่นนั้นในขณะที่จะทำการถ่ายภาพ โอ้ ก็มักจะซักถามวิธีการถ่ายภาพมาจากเพื่อน ๆ พี่ ๆ ที่พอจะมีความรู้ด้านการถ่ายภาพถึงวิธีการตั้งค่าหน้ากล้อง การจัดวางองค์ประกอบภาพ โดยถึงแม้ในท้ายที่สุดแล้วภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีที่โอ้ ถ่ายภาพออกมานั้นจะไม่เหมือนกับภาพถ่ายท่องเที่ยวในแบบฉบับของมืออาชีพด้านการถ่ายภาพเลยก็ตาม

รสนิยมกับความหมายที่ปรากฏในภาพถ่ายท่องเที่ยว: การสร้างความหมายผ่านโครงสร้างการเล่าเรื่อง

เพื่อให้การวิเคราะห์รสนิยมกับความหมายที่ปรากฏในภาพถ่ายท่องเที่ยวสามารถนำมาเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างกลุ่มทางสังคมได้ การวิเคราะห์ความหมายที่ปรากฏในภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีดังกล่าวจึงใช้เกณฑ์การวิเคราะห์เดียวกันกับการวิเคราะห์ความหมายที่ปรากฏในภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีเช่นเดียวกันกับในบทที่ผ่านมา คือ จะทำการวิเคราะห์ผ่านองค์ประกอบการเล่าเรื่องใน 3 ประเด็นหลัก คือ การจัดวางองค์ประกอบภาพ การสร้างแก่นเรื่อง และสิ่งต่าง ๆ / วัตถุที่ปรากฏในภาพ

การจัดวางองค์ประกอบภาพ

จากการวิเคราะห์ในเรื่องของการจัดวางองค์ประกอบภาพของภาพถ่ายท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรีทั้ง 12 ภาพข้างต้นนั้น พบว่า หลักการจัดวางองค์ประกอบภาพที่ปรากฏให้เห็นในภาพถ่ายท่องเที่ยวของ โอ้ มากที่สุด ได้แก่ การใช้มุมมองกล้องในระดับสายตาของผู้ถ่ายภาพ ด้วยการวางตำแหน่งของจุดสนใจ หรือวัตถุที่ต้องการถ่ายไว้ตรงกึ่งกลางภาพ

ทั้งนี้การถ่ายภาพในลักษณะดังกล่าว น่าจะเป็นการถ่ายภาพในลักษณะของ “การยกกล้องขึ้น เล็ง แล้วก็ถ่าย” หรือที่ช่างภาพอาชีพโดยส่วนใหญ่มักเรียกการถ่ายภาพในลักษณะดังกล่าวว่า เป็น “การถ่ายภาพแบบบันทึก” เห็นอะไรน่าสนใจ ถูกใจ นึกอยากถ่ายก็ถ่าย ซึ่งลักษณะการถ่ายภาพดังกล่าวจะแตกต่างไปจากการถ่ายภาพในแบบฉบับของช่างภาพอาชีพ ที่เน้นความสมบูรณ์ของเนื้อเรื่องและความหมายที่จะไปปรากฏในภาพ โดยก่อนลั่นชัตเตอร์ทุกครั้งเหล่าบรรดาอาชีพทั้งหลายจะต้องเดินวนหามุมที่ดีที่สุด เพื่อที่เก็บรายละเอียดของเนื้อหา ตลอดจน

สามารถสื่ออารมณ์ความหมายผ่านการจัดวางองค์ประกอบภาพได้อย่างครบครัน จะมีเพียงนาน ๆ ครั้งเท่านั้นที่จะเห็นช่างภาพ “ยกกล้องขึ้น เล็ง แล้วถ่าย”

การสร้างแก่นเรื่อง (Theme)

การสร้างแก่นเรื่องที่ปรากฏในภาพถ่ายท่องเที่ยวชุดนี้ เป็นการบันทึกความทรงจำ ผ่านทางการจ้องมอง (gaze) จากสายตาของนักท่องเที่ยวในฐานะของชนชั้นกลางในเมืองที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ สามารถใช้ทุนทางเศรษฐกิจเข้าไปค้นพบ (discovery) ความแปลกใหม่ในท้องที่ที่ห่างไกลจากความเป็นเมือง

การสร้างแก่นเรื่องที่เห็นเด่นชัดที่สุดก็คือ การประกอบสร้างความหมายที่ไม่ได้มีการวางโครงเรื่อง (theme) หรือแก่นของเรื่องเอาไว้ก่อน ดังนั้นแก่นเรื่องที่ปรากฏในภาพถ่ายชุดนี้จึงมีลักษณะการบันทึกภาพเหตุการณ์การใช้ชีวิตของเหล่าบรรดานักท่องเที่ยวทั้งหลายด้วยตนเอง ในลักษณะของการยืนยันให้เห็นว่าตนเองสามารถเข้าไปยังพื้นที่ท่องเที่ยว ตลอดจนร่วมทำกิจกรรม เช่น นั่งช้าง นั่งเรือชมวัดจมน้ำ ได้ไปเห็นในสิ่งที่แปลกแตกต่างจากชีวิตประจำวันที่เป็นอยู่ เช่น ได้เห็นไฟไหม้ป่าซึ่ง “เป็นภาพที่สวยงาม” ได้เห็นแม่ชีห่มจีวรสีชมพู “ซึ่งเห็นแล้วรู้สึกแปลกประหลาดดี” ฯลฯ

ตัวละคร (Character) / วัตถุที่อยู่ในภาพ

ตัวละครที่ปรากฏในภาพถ่ายท่องเที่ยวชุดนี้ โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยว จะมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่จะมีตัวละคร หรือวัตถุที่เป็นคน สัตว์ สิ่งของในพื้นที่ เช่น คนขับเรือนำเที่ยว แม่ชีจากฝั่งพม่า ต้นไม้ ภูเขา ทั้งนี้หากจะวิเคราะห์ การประกอบสร้างความหมายผ่านตัวละคร/ วัตถุที่อยู่ในภาพถ่ายท่องเที่ยวดังกล่าวก็อาจจะวิเคราะห์ได้ว่า การประกอบสร้างความหมายผ่านตัวละครในภาพถ่ายชุดนี้นั้น เป็นการประกอบสร้างความหมายผ่านการจ้องมอง (gaze) จากสายตาของคนนอกพื้นที่ ด้วยการสร้างความเป็นเรา ผ่านพื้นที่ของเขา พื้นที่ที่ในสายตาของนักท่องเที่ยวแล้ว เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วย ความตื่นตา ตื่นใจ ความแปลกใหม่ที่เหล่าบรรดานักท่องเที่ยวไม่เคยพบเห็นในชีวิตประจำวันมาก่อน ด้วยเหตุนี้การประกอบสร้างความหมายผ่านตัวละครในภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ปรากฏออกมานอกจากจะมีลักษณะของการจ้องมองผ่านสายตาของนักท่องเที่ยวไปยัง คน สัตว์ สิ่งของ สถานที่ที่อยู่ในพื้นที่ที่ท่องเที่ยวนั้นแล้ว โดยส่วนใหญ่ภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ถูกบันทึกออกมา จะปรากฏภาพของตัวละครที่เป็นนักท่องเที่ยวด้วยกันเองในฐานะของกลุ่มคนที่สามารถเข้าไปพิชิต หรือเข้าไปเยือนยังสถานที่ดังกล่าวอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป รสนิยมของ โฉ่ ที่แสดงออกผ่านทาง การบริโภคภาพถ่ายท่องเที่ยวที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้นั้น เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นได้ว่า โฉ่ นั้นมีรสนิยมด้านการถ่ายภาพแบบชนชั้นกลางในเมืองที่เน้นและให้ความสนใจในเรื่องของความตื่นตาตื่นใจ หรือหวา แปลกตา

(taste of exoticism) เพื่อที่จะบอกว่าตนเองในฐานะนักท่องเที่ยวว่า เคยไปหรือเคยอยู่ (I was there) ในพื้นที่ท่องเที่ยวมาก่อน โดยหลักฐานที่ใช้ยืนยันคำกล่าวอ้างดังกล่าวก็คือ การบันทึกออกมาเป็นภาพถ่าย ด้วยวิธีการเลียนแบบการเล่าเรื่องเพื่อสื่อความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวในแบบฉบับของพวกมืออาชีพด้านการถ่ายภาพที่ผลิตภาพถ่ายขึ้น ซึ่งจะว่าไปแล้ววิธีคิดด้านการถ่ายภาพของนักท่องเที่ยวในแบบดังกล่าวก็คือ การถูกครอบงำจากชุดวิธีคิดด้านการถ่ายภาพนั่นเอง

อย่างไรก็ดี จากที่วิเคราะห์มา ผู้วิจัยยังสงสัยต่อไปอีกว่า นอกจากนักท่องเที่ยวในฐานะชนชั้นกลางดังกล่าวจะถูกชุดวิธีคิดด้านการถ่ายภาพครอบงำแล้ว นักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าวจะมีรูปแบบของการต่อรองผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวบ้างหรือไม่อย่างไร ซึ่งประเด็นดังกล่าวจะได้นำเสนอให้เห็นในบทต่อ ๆ ไป